پوختەی
ئەنفالی قورئان و
ئەنفالی سەدام

عومەر عەلی
٢٠١٥

www.omarali.co.uk

ناوی کتیب: پوختەی ئەنفالی قورئان و ئەنفالی سەدام
نوسەر: عومەر عەلی
دیزاینی ناوەوە: توانا ئەحمەد
دیزاینی بەرگ: شوان جەبار
چاپخانە: چاپخانەی کەمال
تیراژ:
نرخ:

ژمارە (   )ی ساڵی (   )ی
لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێدراوە

لەبڵاوکراوەکانی بزاڤی نوێ

پێڕست

بەرکوڵ...(٤)
سورەتی الشمس..(٦)
پێش خوێندنەوە..(١٠)
سەدام و حیزبەکەی..(١٣)
سەدام کێیە..(١٣)
هزری ئیلحادی..(١٧)
ئیسلام و ئامانجەکانی...(٢٣)
پاراستنی دین...(٢٤)
پاراستی جەستە..(٢٧)
پاراستنی وەچە..(٢٧)
پاراستنی ژیری..(٢٨)
پاراستنی ماڵ..(٢٩)
ڕای ئیسلام لەسەر کۆمەڵ کوژی................................(٣٢)
قتل الجماعة بالواحد..(٣٤)
سورەتی ئەنفال و هەندێك وردەکاری و هەڵوێستەیەك........(٣٦)
سورة الأنفال..(٣٧)
بێدەنگی گەلان لەسەر ئەو کارانە بۆ؟..........................(٦٨)
کۆتایی...(٧٦)

بسم الله الرحمن الرحيم

بەرکوڵ

ماڵمان لە گوندێك بوو خاوەنی مەڕوماڵاتێکی زۆر بووین، زۆرجار ئێواران کە مەڕوماڵاتەکەمان دەهاتەوەو چاومان بەناویاندا دەگێڕا دەمان بینی مەڕێك یان چەند مەڕو بزن نەهاتوونەتەوە دەبوایە ئێمەش بەو شەوە بەو دەشت و شاخەدا بگەڕایەین بەدوایاندا لەترسی ئەوەی نەوەك شەو گورگ بیان خوات، چونکە گورگ زۆرجار شەرم لە مرۆڤەکانیش ناکات و لە ڕۆژیشدا هێرشیان بۆ دەهێنێت چ جای ئەوەی شەو بێت و خۆی حاکم بێت، جا هەر جارێك ئەگەر مەڕو بزنەکانمان نەدۆزایەتەوە باوکم چەقۆیەکی پێم دەداو دەیناردم بۆ لای مەلای گوندەکەمان بە ئومێدی ئەوەی دەمی گورگ لە مەڕو ماڵاتەکانمان ببەستێت، دراوسێیەکمان هەبوو سەگێکی زۆر هاریان هەبوو منیش منداڵ بووم و لێی دەترسام، شەرمیشم دەکرد بڵێم دەترسم چونکە باوکم دەیگووت کوڕەکەی من زۆر چاو نەترسە، کەم شەو هەبوو بەلای ئەو سەگەدا تێنەپەڕم بۆ لای مامۆستا بە مەبەستی دەمی گورگ بەستن، لە هەمانکاتدا ڕۆژانە دەڕۆشتم بۆ لای هەمان مەلای گوندەکەمان بۆ قورئان خوێندن، منیش ڕۆژ ئەگەر بە پارە بکڕدرایە دەمکڕی بۆ ئەو ڕۆژەی کە بگەین بەو سورەتەی کە تایبەت بوو بە دەمی گورگ بەستنەوە، تا ڕۆژێك هات و مامۆستا پێی ووتین سبەینێ ئەو سورەتە دەخوێنین کە تایبەتە بە دەمی گورگەوە، منیش زۆر دەمێك بوو ئەو ڕۆژەم ئاوات بوو بۆ ئەوەی هیچ نەبێت لە دڵە تەپەی سەگی دراوسێکەمان و قوڕاو ڕێگەو بانەکە ڕزگارم بێت، هەر کە ڕۆشتمەوە بۆ ماڵ دەستم کرد بە خوێندنی ئەو سورەتەی کە تایبەت بوو بە دەمی گورگ بەستن، تەفسیرێکی چکۆلانەم بە ئەمانەت لای هاوڕێیەکم هێناو زۆر عەوداڵی ئەوە بووم کە ئەو سورەتە لە هەموو سورەتەکانیتر باشتر بزانم، چونکە وەك

چۆن ئێمەی مسوڵمانی نوێژ خوێن ڕۆژانە پێویستمان بە خوێندنی سورەتی فاتیحە دەبێت و لەسەرمانە باش بیزانین بەهەمان شێوە ئەو سورەتەی کە تایبەت بوو بە دەمی گورگ بەستنەوە بە نسبەت منەوە زۆر گرنگ بـوو، دەیـان جار خوێندمەوەو تەفسیرەکەشم لەگەڵیدا دەخوێندەوە بەشێوەیەك هەموویم وەك ناوی خۆم لەبەرکرد بە عەرەبی و بە کوردی، لەسەرەتاوە ئەوەندەم ئەو ڕۆژە بەلاوە گرنگ بوو بیرم لای خۆم نەمابوو کە بیر لە ماناکەی بکەمەوە، گەرچی هەموویشم لەبەر کردبوو، تا کاتی نزیك بوونەوەی قورئان خوێندنەکەمان هات ئەوسا ووتم باشە خۆ ئەوە من ئێستا هەموو سورەتەکەم بە چاکی لەبەرە بە عەرەبی و بە تەفسیری کوردیشەوە، خۆ هیچ باسی گورگی تێدا نەبووا، لەسەرەتاوە وام بیر دەکردەوە کە سورەتەکە هەر باس و خواستی مەڕومالات و گورگ بێت کەچی هیچی لەوانە تێدا نەبووا، هەرچەند منداڵیش بووم بە ئەقڵی ئەو کاتەشم ووتم ئەمە ڕاست نی یەو شتی وا نی یە، چۆن دەکرێت سورەتێك تایبەت بێت بە دەمی گورگ بەستنەوە کەچی نە ڕاستەوخۆ نە ناڕاستەوخۆ سورەتەکە باسی تێدا نەبێت، کاتێك لەلای مامۆستا دانیشتین ووتی ئادەی قورئانەکانتان بکەنەوە ئەمڕۆ ئەو سورەتە دەخوێنین کە تایبەتە بە دەمی گورگ، لەبەر ئەوەی کە منداڵ بووم و زۆر ئەدەبی گەورەو بچوکیشم نەدەزانی ڕاستەوخۆ بە مامۆستام ووت مامۆستا واللە ئەم سورەتە هیچ پەیوەندی بە دەمی گورگەوە نی یەو ئەسڵ و ئەساسی نی یە شتی وا، مامۆستاش هیچی نەووت ووتی بیخوێنن، دوای ئەوەی کە سورەتەکەمان خوێند ئەو ووتانەی من بووە سەرباست و خواستی هاوڕێکانی ترم و پشتگیریان کردم و هەندێك جاریش دەیانووت چۆن وێرات ئەوە لەو کاتەدا بڵێی، منیش ووتم کورە وام دانابوو ئەوە ڕاست بێت و ئێستەودوا دەمی سەگیش لە خۆم ببەستم کەچی هەمووی ناڕاست دەرچوو، ئیتر دوای بۆمان دەرکەوت ئەو مەسەلە کۆن کە دروست کراوە هەر بۆ بەرژەوەندی مادی و دەعوەت و دەعوەتکاری بووەو دواتر لەناو خەڵکیدا باوەڕێکی بەهێزی بەرانبەری بۆ دروستکراوە. سورەتەکەش سورەتی (الشمس) ە دەبوایە مامۆستا بیخوێندایە بە دەمەی چەقۆکەداو دواتر چەقۆکەی ببەستایە! وەك خۆی لەگەڵ تەفسیرەکەیدا بەم شێوەیە:

سورەتی الشمس

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا (١)[1]

خـودای بـەرزی بۆ وێنە لەم سـوورەتـەدا سوێند بە هەندێك لە درووستكراوەكانی خۆی دەخـوات، كە لەم كائیناتەدا لەبەر چاوماندان... سوێند لەسەر خوراوەكەیش ئەو فەرمایشتەیە كە لە ئایەتی ژمارە(٩) دا دێت. سوێند دەخوات بە خۆرو بە چێشتەنگاوو بە مانگ و بە ڕۆژو بە شەوو بە ئاسمان و بە زەوی و بەو گیانەی كە بەخشیویەتی بە ئادەمیزاد، كە هەر كام لەم درووستكراوانە زۆر سەرسوڕهێنەرن و بەڵگەی ڕوون وئاشكران لەسەر بوون و تاك و تەنهایی و دەسەڵات و توانای ڕەهای پەروەردگاری جیهان.

لە تەفسیری ئایەتی یەكەم دا{الشمس ...} دەفەرموێت: سوێند بێت بە ڕۆژ ئەم ڕۆژەی كە ڕووناكی و گەرما بە زەوی دەبەخشێت، سوێند بێت بە كاتی چێشتەنگاوەكەی، كە كاتی گەرمەی هەوڵ و كۆشش كردنەو هەركەسەو بە كاری خۆیەوە لەو كاتەدا سەرقاڵە .

وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا (٢)

سوێند بێت بە مانگ كە دوا بەدوای ڕۆژ هەڵدێت و سوێند بێت بەو شەوقە درەخشان و جوانەی كە تاریكایی شەو دەبڕێت و ڕووناكی بە گۆی زەوی دەبەخشێت

وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا (٣)

هەروەها سوێندم بە كاتی ڕۆژ كاتێك كە ڕووناكی ڕۆژ ئاشكرا دەكات و زەوی ڕووناك دەكاتەوەو تاریكایی شەو ڕادەماڵێت.

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا (٤)

سوێند بە كاتی شەو، كە بە تاریكاییەكەی ڕووناكی ڕۆژ دادەپۆشێت.

وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا (٥)

سوێند بە ئاسمان و بەو خودایەی كە بەم شێوە جوان مەحكەمە بنیاتی ناوە. ووشەی (ما) لێرەدا لە جێگەی (الذي) دایەو، لە زمانی عەرەبیدا بەم جۆرە(ما) یە دەووترێت: (ئیسمی مەوصول).

---

١ تەفسیری گوڵشەن

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا (٦)
سوێندم بە زەوی و بەو خودایە بێت کە ڕایخستووەو، بەشێوەیەك فەراهەمی هێناوە کە ژیانی ئادەمیزادو گیانلەبەرانی ترو دارو درەخت و شینایی تیادا مەیسەر بێت.
وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا (٧)
هەروەها سوێند بێت بە ئینسانیەتی ئادەمیزادو بەو خودایەی کە بە شێوەیەکی ڕێك و پێك و زۆر چاك فەراهەمی هێناوە.
فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (٨)
ئینجا بەهۆی بەخشینی ژیریی و فام و تێگەیشتنەوە، هەروەها بەهۆی ئەو پەیامانەوە کە بە پێغەمبەراندا ناردوویەتی، ڕێگای ڕاست و چەوت و کردەوەی چاکەو خراپەی بۆ ڕوونکردوەتەوە، تا ئادەمیزاد خۆی سەرپشك بێت و بە ویستی خۆی هەر کامەیانی دەوێت، ئەوەیان هەڵبژێرێت و ژیانی خۆی پێ بباتە سەر.
قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا (٩)
خودا سوێند دەخوات بە گشت ئەو شتانەی کە باسکران، لەسەر ئەمە کە هەر کەسێك دڵی خۆی بە پاکیی ڕابگرێت و چاکەکار بێت و بەپێی فەرمانەکانی خودا ژیانی خۆی بباتە سەر، ئەوە بەڕاستیی کەسێکی سەرکەوتوو سەرفرازەو لە سوودو قازانجێکی زۆردایە.
وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا (١٠)
ئەو کەسەیش کە نەفسی خۆی بەرەو گوناە و خراپەکاریی ببات و خۆی لە ئیمانداریی و چاکە خوازیی دوور بخاتەوە، ئەوە بەڕاستی خۆی نائومێد دەکات و خۆی دەفەوتێنێت.
پاش ئەوەی کە لە ئایەتی پێشوودا فەرمووی: ئەو کەسەی پشت بکاتە ئیمان و خۆی لە گوناە و خراپە نەپارێزێت و لە ڕێگای هیدایەت خۆی دوور بگرێت، ئەوە زەرەرمەندو فەوتاوە، ئینجا لێرەدا چەند نموونەیەك لەو جۆرە کەسانە دەخاتە پێش چاو، کە لەبەر خراپیی و ستەمکاریی خۆیان کەوتوونەتە بەر غەزەبی خودا.
كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا (١١)
قەومی (ثمود) بەهۆی بێ باوەڕیی و ملهوڕیی خۆیانەوە، پێغەمبەرەکەی خۆیان کە(صاڵح) بووـ سەلامی خودای لەسەر بێتـ

به درۆزن داناو گوێیان بۆ نەگرت.

إِذِ انبَعَثَ أَشقَاهَا (١٢)

لەناو ئەو قەومە یاخییەدا خراپترین کەسیان دەرپەڕی لەگەڵ چەند کەسێکی تریانداو ویستیان ئەو حوشترە بکوژن، کە خودا بە موعجیزە بۆی خوڵقاند بوون، تا بەڵگە بێت لەسەر ڕاستگۆیی پێغەمبەرەکەیان ـ سەلامی خودای لەسەر بێت ـ.

فَقَالَ لَهُم رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقيَاهَا (١٣)

صاڵحیش ـ سەلامی خودای لێ بێت ـ پێی ووتن: خۆتان لەم حوشترە بپارێزن و لە بەشە ئاو خواردنەوەکەی خۆیدا دەستدرێژی مەکەنە سەری و ڕێگای ئاو خواردنەوەی لێ مەگرن، ئەگەر دەستدرێژی بکەنە سەر، ئەوە خودا سزاتان دەدات و دەتانفەوتێنێت... بەپێی دابەشکردنی صاڵح ـ سەلامی خودای لێ بێت ـ دەبوو سەرچاوەی ئاوەکەیان ڕۆژێك بۆ قەومەکە بێت و ڕۆژێکیش تایبەت بێت بە حوشترەکە.

فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمدَمَ عَلَيهِم رَبُّهُم بِذَنبِهِم فَسَوَّاهَا (١٤)

کەچی قەومەکە گوێیان نەدا بە ئینزارکردن و هەڕەشەکانی پێغەمبەرەکەیان و بە درۆزنیان داناو حوشترەکەیان سەربڕی، جا خودایش لەبەر بێ باوەڕییان و بەو گوناهەی ئەنجامیاندا ـ کە سەربڕینی حوشترەکە بوو ـ سزایەکی سەختی دان و هەموویانی لەناوبرد، بەبێ ئەوەی کەسێکیان لێ دەرباز ببێت.

وَلَا يَخَافُ عُقبَاهَا (١٥)

خودا لە سەرەنجامی سزادان و لەناوبردنی ئەوانەدا هیچ ترسێکی نیەو ناترسێت کەچی ڕوودەدات و چی دەبێت، ئەو خودایەکە گشت بوونەوەری درووستکردووەو ترسی لە هیچ شتێك نیە. مەبەست لەم فەرمایشتە ئەوەیە کە خودا هەر شتێکی بوێت دەیکات و هیچ هێزو توانایەك نیە کە ببێتە ڕێگر لەبەردەم ئیرادەی خواداو لایبدات لەوەی دەیەوێت بیکات، بۆیە سزای هەر قەومێك یان هەرکەسێکی یاخیی بدات، دەیدات و هیچ باکیشی نیە. هەندێك لە زانایان دەڵێن: ئەم ئایەتە پیرۆزە دەربارەی ئەو کەسەیە کە حوشترەکەی سەربڕی، واتە: ئەو کەسە یاخیی و نەگبەتە، بەبێ ئەوەی هیچ ترس و بیمێك دایبگرێت یان لە سەرەنجامی ئەو کارەی خۆی بترسێت حوشترەکەی

سەربڕی.

کاتێکیش باسی ئەنفال و ئەنفال کردنی کورد دەکرا، سورەتی ئەنفال لە قورئاندا زۆر پێی ئاشنا بووم و ئەگەر بە تایبەتیش نەمخوێندایە لە خەتمەکانمدا بەردەوام دەمخوێند، لەبەر باسکردنی جینۆساید کردنی کوردوو ناساندنی بەناوی ئەنفال ووشەی ئەنفال پێچەوانەی ڕاستیەکەی خۆی لام وەرگرتبوو، دواتر کە دیراسەتی سورەتی ئەنفالم کردوو هێنام و بردم وەك مەسەلەی دەم بەستنی گورگەکەی لێهات، وە بۆم دەرکـەوت ئەم سورەتی ئەنفالە وەك ئەو سورەتەی کە تایبەت کرابوو بە دەمی گورگەوەو مەلاکان بۆ بەرژەوەندی خۆیان تایبەتیان کردبوو پێوەی، سەدامیش بەهەمان شێوەی بەسەر ئەو سورەتەدا کردبووی، بەڵام هەرکەس ناهەقی بەرانبەر قورئان بکات و بۆ بەرژەوەندی تایبەتی خۆی بەکاری بهێنیت و لە ئامانجی ڕاستی خۆی بیشێوێنێت خوای گەورە ژیانی لە دونیاندا دەشێوێنێت و لەو دەردەی کە سەدامی پێ لەناو برد باشتری بە قسمەت نابێت، لە ئاینی ڕاستی ئیسلامدا کوشتنی تاکە کەسێك وەك کوشتنی هەموو دونیا وا بێت چ چای کۆمەڵکوژی، ئاشکرای لای هەموو شارەزایانی ئەم پەیامە پاکەیە کە ئاینی ڕاستی ئیسلام لە پێناو پێنج ئامانجی سەرەکیدا هاتووە یەکێك لەوانە بۆ پاراستنی مرۆڤەکانە، هەربۆیە زۆر دەقی ڕاستەوخۆو نا ڕاستەوخۆ دەبینین لەو مەدارەدا دەسوڕێتەوە، پێغەمبەری ئیسلامیش یاسای ئیسلامی بەسەر زیناکەریشدا نەدەچەسپاند ئەگەر بێت و کەسەکە لە زگیدا منداڵێك هەبوایە لەبەر خاتری ئەو منداڵە، چونکە یەکێکی تر لە ئامانجی ئیسلام بۆ پاراستنی وەچەکانە، چ جای میللەتێك لەژێر ناوی سورەتێکی ئەو پەیامەدا بکوژرێت و ڕاستی لای خەڵکی لنگاو قوچ بکرێت.

پێش خوێندنەوە

*بەهەمان ناونیشانی ئەم سەردێڕەوە (ئەنفالی قورئان و ئەنفالی سەدام) بابەتێکم بڵاوکردەوە لەسەر ئەو چەواشەکاریانەی کەوا ڕژێمی بەعس بە سەرۆکایەتی سەدام حسێن دەیانکرد بە کورد لە ژێر ناوی ئەنفالدا، دوابەدوای بڵاوکردنەوەی ئەو بابەتە حەزم کرد بیرۆکەکە زیاتر فراوان و ووردتری بکەمەوەو لە شێوەی بەش بەش بڵاویان بکەمەوە تا ئەو کاتەی دڵم تۆزێك ئۆقرە بگرێت لە ناساندی چەواشەکاریەکانی ئەو ڕژێمە گۆڕ بەگۆڕە، هەر بەوەشەوە نەوەستێت و بابەتەکان هەر بۆ چەند ڕۆژێکی ڕووبەری سایتەکان نەبێت بەڵکو بکرێت بە کتێب و بەچاپ بگەیەنرێت بۆ ئەوەی دڵم زیاتر ئۆقرەی پێدا بێت و لەو هەموو نەهامەتیانەی کەوا کورد چەشتوویەتی بەهۆی ئەو شۆڤێنیانەوە زیاتر بە خەڵکی بناسێنرێت، چونکە هەموو ئەوانەی کەوا بەر ڕق و قینی ڕەشی ئەو ڕژێمە کەوت ئەوەندە لەسەرمانە ئێمە هەستین بە ناساندنی و هیچ نەبێت ئەوەندە بە جیهان بڵێین ئەوە ئێمەین بەرگەی ئەو هەموو نارەحەتیانەمان گرتووەو لەگەڵ ئەوەشدا هەر پێداگرین لەسەر داواکردنی مافەڕەواکانی خۆمان، هەروەك چۆن پەیامێکی گەورەش لەو ناساندنەدا هەیە کە ئەویش ئەوەیە ئەو کەس یان لایەن و دەستەڵاتانەی کەوا بەعسانە بیر دەکەنەوەو بزانن هەوڵەکانی ئەو ڕژێمە دەست ڕەشە کۆڵی پێ نەداوین لە تێکۆشان و پێداگریمان ئێوەش خۆتان هیچ ئەزیەت مەدەن چونکە هیچ هەوڵێکی ڕەش بەرانبەرمان زیاتر لەوە سەوز ناکات، جگە لە مێژوویەکی بۆگەن و ڕەش هیچی تری بۆ خۆی تۆمار نەکرد، جگە لەوەی کە ئەو دەستەڵاتەی کە ڕکەبەرایەتی لەگەڵ ئاینیشدا دەکرد سەرەنجامەکەیمان بەچاوی خۆمان بینیمان کە چۆن کۆتای پێ هات، کوردی خۆشمان ووتوویانە پەتی ستەم کورتە، وەیان لە قایمیدا دەپچڕێت، لە لایەکی ترەوە ئەم پێداگریە داوایەکی تری هەقە بۆ ئەوانەی کەوا زەرەرمەند بوون بەو کارەساتانە، داواکاریەکەش دوو تەوەرە لە خۆ دەگرێت لایەنکی مادی وە لایەنێکی مەعنەوەی بە تاك بەتاکی ئەو کەسانەی کەوا زیانیان پێگەشت بەهۆی ئەو

جینۆسایدانەوە، لە ڕووی حکوومەتیشەوە جارێکی تر ئەو پشکەش مافی خۆمانە ئەو وولاتانەی کەوا دەستیان لە یارمەتی ئەو ڕژێمەدابووە هەم دیسان مادی و مەعنەوی دانی پێدا بنێن و ئەوسا ئێمەش هەرچەند هەموو ئەو قەرەبوانەش هاوتا نی یە لەگەڵ هەناسەی دایکێکی کورد کە ئێستەش چاوەڕێی کوڕەکەی یان کچەکەیەتی بگەڕێتەوە، ئەو بێوەژنەی کە ئێستەش شووی نەکردووەو هەر بە ئاواتی ئەوەوە دەخەوێ کە سبەی یەکێك لە دەرگای بدات و مژدەی گەڕانەوەی مێردەکەی پێ بدات ئەگەرچی بە نیوە مردوویش بێت، ئەو منداڵەی کە ووشەی باوکی لە منداڵانی تر بیستووەو ڕۆژێك لە ئامێزی باوکیدا نەبووە چۆن! قەرەبوو دەکرێتەوە؟! ئەو کچەی کە باوکی ژنی تری هێناوە دوای لەناوچوونی ژنەکەی و خراپە بۆ منداڵەکان و نازانن بۆ دایکیان خراپە بۆیان و دواتر کە گەورە بوون و زانیوویانە ئەم دایکە دایکی یەکەمیان نی یە! چ بە پارەو داوای لێبوردن بکات؟ هەموو ئەمانەش پڕاوپڕی داواکاریەکانیشمان بکرێت هەر زەرەر لە نێوەی بگەڕێتەوەیە، ئەو ئافرەتەی کە تا ئێستەش لە دوو ڕیانی بێوەژنی و شووداریدایەو هەردەم لە دڵە ڕاوکەدایە چ بە پارەو داوای لێبوردن بکات؟! کە جگەری لە جگەری جگەرە خۆر خراپتری پێ هاتووە، هەرچەند بووترێت و بنوسرێت ناتوانرێت ئەو شعورە ڕاستیەی کە لە دڵی ڕۆڵەی کوردەکاندایە ماف پێ بدات، کاتێکیش کە بیر لەو ڕاستیانە دەکەمەوەو ئەگەر بمەوێت ناخی تەنها چەند کەسێکی جگەرسوتاو باس بکەم ئەوا دەبێت خۆشم دۆش بەدیاری نوسینەکەمەوە دابنیشم و لەتاو گریان نەگەم بەو ئامانجەی کە دەمەوێت لێرەدا بیخەمە ڕوو، هەربۆیە ئەو لایەنە عاتفەی کە کاریگەری لە ناخمان کردووە واز لێدێنم بۆ ئەوەی بتوانم بەردەوامبم دانبەخۆمدا بگرم تا نوسینەکە تەواو دەبیت ئەوسا لە تەنیشت مامەوە دادەنیشم و دەڵێم مامە گیان باسی حەیدەرو فاتیحم بۆ بکە، لەبیرمە جارێکیان لە کانی سارد یاریمان دەکرد ئیتر دوای ئەوە کە ئێمە بارمان کرد ئەو دوو هاوڕێمە نەبینیەوە، خۆ ئەوان هێشتان زۆر منداڵ بوون!، ئەی خۆ دەڵێن ئەنفال، ئەنفالیش سورەتێکی قورئانە کەوابێت ئەو کارەی کە کرا کارێکی شەرعی بوو، ئەی خۆ من ئێستە دەرچووی کۆلێژی شەریعەم و لە مینبەرەو

سورەتی ئەنفال شەرح دەکەم بۆ خەڵك بۆ ئەو باسەی تێدا نی یە، ئەی خۆ ئەو فەرموودەش لە فەرموودە ڕاستەکانەو بە دەستەواژە عەرەبیەکەی صحیح ە کە دەفەرمویێت (رفع القلم عن الثلاث عن النائم حتي يستيقيض، و عن الصبي حتي يحتلم و عن المجنون حتي يعقل أو يفيق)[٢] واتە: قەڵەمی تاوان لەسەر سێ کۆمەڵ لابراوە، لەسەر خەوتوو تا خەبەری دەبێتەوە، لەسەر منداڵ تا باڵغ دەبیت، لەسەر شێت تا ژیری بۆ دەگەڕێتەوە یا چاك دەبێتەوە. ئەی خۆ حەیدەرو فاتیح هێشتا لە کۆڵاندا هەلوکێن[٣] و قەرەقەرەیان[٤] دەکرد، بۆ ئەو کارە بەناوی دینەوە کرا ئایە ڕاستیەکەی شەرعی بوو؟ وەیان بۆ ئەو بەرگەری بەسەردا سەپێنرا؟ ئایە منیش ڕق لە سورەتی ئەنفال و هەموو سورەتەکانی تری هاوڕێی بکەم؟! بەهۆی ئەو جینۆسایدەوە وەیان بارك الله بکەم، پێش ئەوەی ئەو بڕیارە بدەم و خۆشم بە دەستی خۆم بخەمە ڕێزی جینۆسایدکراوەکانەوە بڕیار دەدەم بکۆڵمەوەو بچمە بنج و بناوانی ئەو ڕاستیەی کە هێشتا تاریکی لەسەرە، ئەوسا بڕیارێك دەدەم لەسەر بەرچاو ڕوونی بێت و دەبم بە پارێزەرێك بۆ داواکردنی هەر مافێك کە لە ئەنجامدا بە ڕوونی دەرکەوت.

لێرەوە دەمامکە لەسەر دەمم لا دەبەم و دەستێکی پاك بە دەموچاومدا دەهێنم و فرمێسکەکانم بە کلێنسێکی پاك پاك دەکەمەوەو دەزانم کە بەهۆی گریان و غەم و خەفەتەوە چاوم ئەزیەتی پێ گەشتووە بڕیاری لەچاوکردنی چاویلکەکەم دەدەم بۆ ئەوەی بە ڕوونی ڕاستیەکان ڕووماڵ بکەم، نەوەك چاوم بەهۆی کزیەوە پیتەکان تێکەڵ بکات و مانایەکی ناڕاست بە دەستەوە بدات، وەیان فرمێسکەکانم بەسەر کاغەزەکاندا بڕژێت و ووشەیەکی ڕاست بکوژێنێتەوە.

٢ حديث عائشة : فأخرجه أبوداود (رقم : ٤٣٩٨) و النسائي (رقم : ٣٤٣٢) و ابن ماجه (رقم : ٢٠٤١) و الترمذي في « العلل الكبير « (٢/ ٥٩٢)

٣ جۆرە یاریەکی منداڵانەیە کە دارداڕێنیشی پێ دەوترێت

٤ لە هەندێك جێگە چاوشارێکێشی پێ دەوترێت

سەدام و حیزبەکەی

هەڵەیەکی ئێمەی کورد ئەوەیە لە سەرەتاوە هەموو عەرەبمان بە هاوەڵی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت دەزانی و هەرکەس بە عەرەبی قسەی بکردایە لێمان دەبوو بە قورئان و جۆرێك لە پیرۆزیمان پێ دەدان، هەربۆیە هەموو سەرۆکانی وولاتانی عەرەبی و حووکمەکانیانمان بە ئیسلامی دەزانـی! ئەم جۆرە بیرکردنەوە دەتوانم بڵێم لە دڵ سافی و گومانبردنی چاکەوە سەرچاوە دەگرێت، ئەگەرچی ئەو دڵ سافی و باش گومانبردنە زەرەری زۆریشی لێداوین و هەر ئەوەش بوو کە کوردستانی بە پارچە پارچەکردن داوە. بەڵام بۆ گەشتن لە هەر کەسێك کە خاوەنی هەر بیرۆکە وەیان دەستەڵاتێك بێت، گەرهاتوو لە چوارچێوەی ئیسلامدا هەژماردمان کرد دەبێت بە پێوەرە ئیسلامیەکانیش لە قاڵبی بدەین لەبەر دووهۆکار.

یەکەم: بۆ ئەوەی کەسەکە وەیان لایەنەکە وەك خۆی بناسین.

دووهەم: بۆ ئەوەی لایەن وەیان شتی تری پێوە تاوانبار نەکەین، کە بەو تاوانبارکردنە خۆمان تاوانبار ببین، تا لە شەڕەکانیشی بەدووربین.

سەدام کێیە؟

ناوی تەواوی صەدام حسێن عەبدولمەجید تکریتی یە، لە دایك بووی ١٩٣٧/٠٤/٢٨ لە گوندی عوجەی تکریت سەر بە پارێزگای سەلاحەدین. بووە بە سەرۆکی عێراق لە ساڵی ١٩٧٩، بەردەوام بوو لەسەر حوکم تا ٢٠٠٣/٠٤/٩ کە ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی عێراقیان داگیر کردوو لەسەر حوکم بەتەواوی لایانبرد، هێشتا خۆی نەگرتبوو لەسەر حوکم و هەر بە تێپەڕبوونی ساڵێك وەك کەسێکی ئاژاوەگێڕ لەگەڵ ئێراندا دەستی کرد بە شەڕ کە لە ساڵی ١٩٨٠ تا ١٩٨٨ ئەو شەڕە بەردەوام بوو کە بە مەلاین دۆلار زیانی بە ئابووری وولاتەکەی گەیاند، جگە لە کوشتارێکی بێ شومارو بێ سەروشوێن کردنی هەزارەها هاوڵاتی کوردوو عەرەب کە تا ئێستەش خەڵکی چاوەڕێی گەڕانەوەی کەسەکانیانن و ئافرەتی وا هەیە تا ئێستەش شووی نەکردووەتەوە هەر بە تەمای گەڕانەوەی مێردەکەیەتی.

دوابەدوای شەڕی لەگەڵ ئێراندا بەچەند ساڵێك لە كۆیتی دا زیان و قوربانیەكی یەكجاری تری بەدوای خۆیداهێنا.
ئەو دوو شەڕە لەگەڵ فارس و عەرەبدا بوو كە پەیوەندیان بە كوردەوە نەبوو، وە لەگەڵ وولاتانی دەرەوەدا، جگە لە كیمیابارانی هەڵەبجەو جێگە كورد نشینەكانی تر، جگە لە جینۆسایدكردنی كوردەكان بەناوی ئەنفالەوە.
مێژووی حوكمڕانێتی سەدام حسێن خوێن لەسەر جادەكان ووشك نەدەبۆیەوەو برینەكان سارێژ نەدەبوو برینی تری بەدوادا دەهات.
كوشتن و بەدەرنانی خەڵكی لە جێگەو ڕێگەی شەرعی خۆیان ئاواتی هەمیشەی سەدام بوو، وەك كەسێكی دەرون نەخۆش مامەڵەی لەگەڵ هاولاتیانی خۆیدا دەكرد، بە ناخۆشیەكانی خەڵكی خۆشحاڵ دەبوو، لە هەموو زەمەنی حوكمڕانێتیدا تاكڕەوانەو بەدوور لە هەموو بەها دیموكراسیەكان مامەڵەی دەكرد، پەرلەمان ناوی نەبوو لە بوونی ئەودا، هەڵبژاردن بەناو هەبوو بەلام لە هەموو خولەكاندا كەمتری لە ١٠٠٪ نەدەهێنا! منداڵ هەر لە منداڵیەوە بە ترسی ئەو گۆش دەكران، جاسوسی لەناو خەڵكدا بەشێوەیەكی وا بەربلاوبوو كەس لە كەسی خۆشی ئەمین نەدەبوو، وەلامی ڕەخنە بە گوشتنی ئاشكرا دەدرایەوە، هەتا بیری لێبكەیتەوەو چاو بە مێژوویدا بگێڕیتەوە هەر مەوقیفی خراپ و كارەساتی جۆراوجۆر بەبەرچاو دەكەوێت، كاری چاكی لە مێژووی حكوومڕانیەتیدا زۆر كەم بەرچاو دكەوێت، مەگەر ئاڵۆزی و قەیرانە جۆربەجۆرەكانی ئێستەو لە ناچاریدا هەندێك كەس باسی چاكەی ئەو كاتە بكات، ئەوە لەبیركردنی ڕاستیەكان و ستەمی ئەم دەسلاتەشە كە كوردە زۆرجار وایكردووە ئاوات بە ڕابردوو بخوازرێت.
هەر لە سەرەتایی گەنجیەوە لە ساڵی ١٩٥٧ پەیوەندی بە حیزبی بەعسەوە كردووە بە پاڵپشتی خاڵی خەیروڵا طلفاح.
ئەگەر بێت و لە حیزبی بەعسیش بكۆڵینەوە ئەوسا پێ دەچێت گلەی لە سەدامیش نەكەین چونكە حیزبێكی وایە دەبێت چاوەڕوانی بەرهەمی وەك سەدامی لێ بكەین، هەربۆیە كاتێك پرسیاریان كرد لە شێخی گەورەی سعودی ئیبن باز دەكەن لەسەر مسوڵمانێتی سەدام؟ ڕاستەوخۆ بە كافرە وەلامی دەداتەوە وەك دەقی پرسیارو

وەڵامەکەشی بەم شێوەیە هاتووە:

السؤال : هل يجوز لعن حاكم العراق؟ لأن بعض الناس يقولون: إنه ما دام ينطق بالشهادتين نتوقف في لعنه، وهل يجزم بأنه كافر؟ وما رأي سماحتكم في رأي من يقول: بأنه كافر؟

الجواب : هو كافر وإن قال: لا إله إلا الله، حتى ولو صلى وصام، ما دام لم يتبرأ من مبادئ البعثية الإلحادية، ويعلن أنه تاب إلى الله منها وما تدعو إليه، ذلك أن البعثية كفر وضلال، فما لم يعلن هذا فهو كافر، كما أن عبد الله بن أبي كافر وهو يصلي مع النبي - صلى الله عليه وسلم-، ويقول: لا إله إلا الله ويشهد أن محمدا رسول الله وهو من أكفر الناس وما نفعه ذلك لكفره ونفاقه فالذين يقولون: لا إله إلا الله من أصحاب المعتقدات الكفرية كالبعثيين والشيوعيين وغيرهم ويصلون لمقاصد دنيوية، فهذا ما يخلصهم من كفرهم؛ لأنه نفاق منهم، ومعلوم عقاب المنافقين الشديد كما جاء في كتاب الله: (**إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا**)(سورەتی النساء ١٤٥) وصدام بدعواه الإسلام ودعواه الجهاد أو قوله أنا مؤمن، كل هذا لا يغني عنه شيئا ولا يخرجه من النفاق، ولكي يعتبر من يدعي الإسلام مؤمنا حقيقيا فلا بد من التصريح بالتوبة مما كان يعتقده سابقا، ويؤكد هذا بالعمل، لقول الله تعالى:(**إِلا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا**)(سورەتی البقرة ١٦٠) فالتوبة الكلامية، والإصلاح الفعلي، لا بد معه من بيان، وإلا فلا يكون المدعي صادقا، فإذا كان صادقا في التوبة فليتبرأ من البعثية وليخرج من الكويت ويرد المظالم على أهلها، ويعلن توبته من البعثية وأن مبادئها كفر وضلال، وأن على البعثيين أن يرجعوا إلى الله، ويتوبوا إليه، ويعتنقوا الإسلام ويتمسكوا بمبادئه قولا وعملا ظاهرا وباطنا، ويستقيموا على دين الله، ويؤمنوا بالله ورسوله، ويؤمنوا بالآخرة إن كانوا صادقين.

أما البهرج والنفاق فلا يصلح عند الله ولا عند المؤمنين، يقول سبحانه وتعالى: (**إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ**)(سورەتی النساء ١٤٥)، ويقول جل وعلا: (**وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ (٨) يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُونَ (٩) فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُم عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا**

يَكْذِبُونَ (١٠) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (١١) أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ (١٢) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ (١٣) (سورەتی البقرة ٨-١٣) هذه حال صدام وأشباهه ممن يعلن الإسلام نفاقا وخداعا وهو يذيق المسلمين أنواع الأذى والظلم ويقيم على عقيدته الإلحادية البعثية [٥].

جگە لەوەی شێخ بن باز سەدام وەك خودی خۆی زۆر بە ڕوونی كافر دەكات تیشك دەخاتە سەر ئەو هزرەشی كە هەڵیبژاردووەو كە بەعسیە وە هزرێكی ئیلحادی ناو دەبات هەربۆیە لێرەدا پێویستە هزری ئیلحادیش بناسین، بۆ ئەوەی سەدام نەك خودی خۆی بەرنامەكەشی لەسەر ئیسلام حسێب نەكرێت.

٥ المصدر : من ضمن أجوبة سماحته رحمه الله على الأسئلة الموجهة له عام ١٤١١هـ - ١٩٩١م، أيام غزو العراق للكويت-الفتاوى المجلد٦

هزری ئیلحادی

ئەم هزرە لە بنِ باوەڕیەوە سەرچاوە دەگرێت و برِوا بوون ڕەد دەكاتەوە.

مەدرەسەیەكی فەلسەفی تایبەتی بەو شێوە نی یە كە فكری ئیلحادی هەمووی پێكەوە كۆ بكاتەوە، بەڵام ئاشكرایە ئەم هزرە پێش ئیسلامیش هەبووە وەك بە دەهریەكان ناسراون كە دەڵێن ئەم جهیانە سەرەتاو كۆتای نی یە قورئانی ڕاستیش ئەم باسەمان بۆ دەكات و دەفەرموێت {وقالوا ما هي الا حياتنا الدنيا نموت ونحيا وما يهلكنا الا الدهر وما لهم بذلك من علم ان هم الا يظنون} (سورەتی الجاثية ٢٤)

واتە: بێباوەڕەكان دەیانووت ئەم دونیا چی یە دەژین و دەمرین سروشت و ڕۆژگارە دەمان ژێنێت و لەناومان دەبات، بەڵام لە ڕاستیدا ئەوان ئەوەی ئەوان دەیلێن لە ڕێگەی زانستەوە نی یە تەنها گومانە.

جەمالەدینی ئەڤغانیش كتێبێكی هەیە بەناوی بەربەرچدانەوەی دەهریەكان، الرد على الدهريين، وە بەكارهێنانی ئیلحادیش بۆ ئەوەیە كە باوەڕیان بە دین نی یە، ئیتر دەكرێت دەستەواژەی جیا جیا بەدەركەون وەك لێرەدا دەهری دەركەوت، گرنگە ئەوەیە گەرچی ناوەكانیش جیابن، بەڵام هەمووی لە ژێر ئیلحاددا یەك دەگرن، بەڵام هەتا ناوی ئیلحاد خۆشی لە قورئاندا هاتووە وەك لەم ئایەتانەدا دەبینرێت: {ولله الأسماء الحسنى فادعوه بها وذروا الذين يلحدون في اسمائه سيجزون ما كانوا يعملون}(سورەتی الأعراف ١٨٠)

واتە: هەر بۆ خوایە هەموو ناوە جوان و پیرۆزەكان، جا (ئەی ئیمانداران) بەو ناوانە دوعا و نزا بكەن و هاناو هاوار بۆ ئەو زاتە بەرن، واز بهێنن لەوانەی كە لە ناوە پیرۆزەكانی خوادا لادان دەكەن و (سیفەت و ناوەكانی خوا بەكاردەهێنن بۆ غەیری خوا)، لە ئایندەدا پاداشتی ئەو كارو كردەوانەیان وەردەگرن كە ئەنجامیان دەدا.

لێرەدا بە ئاشكرا خوای گەورە ناوەكانی خۆی بە بیر مسوڵمانان دەخاتەوەو فەرمان دەكات كە بەو ناوانە دوعا بكەن و واز لەوانە بهێنن كە كە باوەڕیان پێی نی یەو گرنگی پێ نادەن بەبێ ئاگا

لەڕاستی خوای گەورە ناویان دەبات.
{ولقد نعلم انهم يقولون انما يعلمه بشر لسان الذي يلحدون اليه اعجمي وهذا لسان عربي مبين}(سورەتی النحل ١٠٣)
واتە: سوێند بە خوا ئێمە بەڕاستی دەزانین بێ باوەڕان دەڵێن: ئەم قورئانە تەنها کەسێك فێری دەکات، (بەمەرجێك) زمانی ئەو کەسەی ئەوان دەڵێن قورئان فێری محمد دەکات، عەجەمیەو عەرەبی نیەو ڕەوان نیە، لەگەڵ ئەوەدا ئەم قورئانە بە زمانی عەرەبی و پاراوو ڕوون و ئاشکرا داڕێژراوە.
{ان الذين يلحدون في اياتنا لا يخفون علينا افمن يلقى في النار خير ام من ياتي امنا يوم القيامة اعملوا ما شئتم انه بما تعملون بصير}(سورەتی فصلت ٤٠)
واتە: بەڕاستی ئەوانەی کە سەرسەخت و بێ بڕوان و دژایەتی ئایەت و فەرمانەکانی ئێمە دەکەن و لێی لادەدەن. خۆیان ناشارنەوە لە ئێمە، باشە، ئەوەی فڕێ بدرێتە ناو ئاگری دۆزەخـەوە چاکترە یان ئەو کەسەی کە بەدڵنیایی و ئارامی و هێمنیەوە دێت لە ڕۆژی قیامەتداو بەرەو بەهەشت بەڕێزەوە بەڕێ دەکرێت؟! ئەی بێ باوەڕان هەرچیتان لە دەست دێت بیکەن، چونکە لە دەستی خوا دەرناچن، دڵنیاشبن خوا بینایە بەو کردەوانەی دەیکەن.
دەبینی لەهەر سێ ئەو ئایەتانەی کە هێنامانەوە ووشەی ئیلحاد بێباوەڕ هاتووە، بەڵام ئەم بێباوەڕی و ئینکاری کردنە وەك لە سەرەوەش ئاماژەمان پێدان جۆریان زۆرە هەیە بۆ نمونە باوەڕی هەیە بەخوای گەورە بەڵام ئینکاری شتی تر دەکات کە ئەویش هەر لە ژێر ئیلحادی نایباتە دەرەوە وەك قورئانی پیرۆز ئەمەشمان بۆ باس دەکات و دەفەرموێت {ولئن سالتهم من خلق السماوات والأرض وسخر الشمس والقمر ليقولن الله فانى يؤفكون}(سورەتی العنكبوت ٦١)
موئەریخێکی ئیغریقی بەناوی بلوتارك وەڵامێکی جوانی دەداتەوە وەك دەڵێ(لقد وجدت في التاريخ مدن بلا حصون، و مدن بلا قصور، و مدن بلا مـدارس، ولكن لم توجد أبدا مدن بلا معابد) واتە لە مێژوودا شارم بینی بەبێ خانوی بەردو خشت، شارم بینی بەبێ باڵەخانە، شارم بینی بەبێ قوتابخانە، بەڵام هەرگیز شارم نەدی

بەبێ پەرستگا، یانی ئەوە چ باوەڕێکە ئەوە ڕەد بکاتەوە. لەکاتێکدا ئەو هەموو شتە گرنگە دونیایانە زۆرجار لە شاردا بوونی نەبووە بەڵام پەرستگا هەبوون.

هەروەها لقی تری لێ دەبێتە ئەم ئیلحادانە وەك لا دینیەکان کە ئەسڵەن دەڵێن دین مرۆڤەکان خۆیان دروستیان کردووە، یانی هەر بوونی نەبووە خۆی، وە لا أدري یەکان کە نازانن هەیە یان نا!، وە ڕەبانیەکان کە باوەڕیان بە خوا هەیە بەڵام دینیش بە گرنگ نازانن.

بەڵام ئەم هزرە کە لە ئێستەدا هەر ئەو هزرەی پێش ئیسلام نی یە بەڵکو لەناو مەسیحیەکاندا زیاتر ئەمە دروست بوو لە دژی مەسیحیەت، وە بڕوایان وایە کە دین مرۆڤەکان کۆت دەکات و ڕێگری دەبێت لە داهێنان جا گەر بێت و خۆتی لێ داماڵی دەتوانیت پێش بکەویت، کە مشتومڕێکی یەکجار زۆری لەسەرە.

هەموو ئەم هزرانە هەڵقوڵاوی ناوچە مەسیحیە نشینەکانن، بەڵام لەگەڵ فراوانیان و هۆی پشتگیریان لەلایەن زۆرێکەوە ئیتر خۆیان لا زیاتر گەورە بووەو بە پێوەری خۆیان پێوایانە بۆ وولاتانی تریش داناوەو ووتوویانە دین هەر دینە. بۆ ئەوەی ئێوەش وەك ئێمە پێش بکەون دەبێت وازی لێبهێنن و خۆتانی لێ دابماڵن، بەڵام لە ڕاستیدا دین هەر دین نی یە چونکە ئەحکامی شەرعەکانیان جیاوازی هەیە، هەربۆیە کاتێك لە وولاتانی ئیسلامی بەدوای ئەم جۆرە هزرانە کەوتن بینیان هەم دینەکەشیان لە دەستداو وە هەم پێشیش نەکەوتن ، ئەو ساتەی کە دەستەکان بە ئیسلامەوە پابەندبوون لە قیمەی پێشکەوتندا بـوون و ئـەوروپـاو ئەمەریکا بەدەست پیاوانی کەنیسەوەو بەدەست شـەڕەوە دەیان ناڵاند، لە لەندەندا تا ئەژنۆ لە قوڕدا دەچەقی لە ئەندەلوس کە ئیسپانیای ئێستەیە هەموو کۆڵانەکان ڕووناك بوون، کە ئێستەش ئاسەواری ئیسلامی ئەوکاتەی پێوە دیـارە. لە ڕێگەی ڕۆژهەڵاتناسەکانیانەوە دیسان توانیان گورزی بەهێز لە وولاتانی ئیسلامی بدەن و داگیریان بکەن و بەسەرخۆیاندا دابەشیان بکەن و وە سود لە زانستە ئاینیەکانیش بۆ خۆیان وەربگرن و بەرگی تری بەبەردا بکەن و بیکەن بە هی خۆیان، هەربۆیە ئێستە کە سەرنج لە هەندێك یاساکانیان دەدەین لە ڕاستیدا ئیسلامین و پێش هەموو کەس ئیسلام دایهێنانەوەو

پیادەی کردووە، ئەوانیش ئەکفەرەو ئەلحەدەیان کردووە بۆ خۆیان، نمونە ئەو حەسانەی کە بە منداڵ دەدرێت و مافی منداڵی لە ژێردا دەپارێزرێت ئاشکرایە لەسەردەمی ئیمامی عومەردا ڕەزای خوای لێ بێت داهێنرا لە ئەنجامی گریانی منداڵێکدا، وەیان سیستمی پۆست و گەیاندن، لەسەروی هەموویانەوە پەرلەمان و هەڵبژاردن لە ڕووی دیموکراسی و ئازادی خۆیانی تێدا دەردەبڕن لە ئیسلامەوە هاتووە، تەنها ناوەکە گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە لەگەڵ هەندێك ئالیەت و شوێنی دانیشتندا، کەچی ئێستە لە ئەوانەوە بۆ ئێمە دێتەوە هێشتا ئێمەش قبوڵمان نی یە! ئەوەتا زۆرێك لە وولاتانی عەرەبی و ئیسلامی پەرلەمان هەر بڤەیە! مافی ئافرەت کە کردوویانە بە موڵکی خۆیان ئاشکرایەو هیچ بەڵگەی ناوێت کە تا پێش ئیسلام ئافرەت چۆن دەچەوسایەو زیندە بەچاڵیان دەکردن کە ئیسلام هات چۆن ئەو کەلتورەی گۆڕی و خۆشی بۆ دەکردن کە بە عەقیقە ناسراوە لە ناو مسوڵماناندا دایهێناو تا ڕۆژی قیامەت هەر سونەتە، هەرکەس دوو کچ بەچاکی بەخێو بکات جێگە بەهەشتە پێکرد، لە هەموو کارو چالاکیە دینیەکانیشدا دەبینین ئافرەت هاوکاربووە لەگەڵ پیاوانداو هیچیش عەیب وعار نەبووە، لە پەرستنەکانیشدا لەگەڵ پیاواندا نوێژیان کردووە، بەڵام ئەمڕۆ پێچەوانەکەی دەبینینەوە ئافرەت لە ڕۆژئاوا ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە بەرەو پێشبردنی وولاتداو لە وولاتانی ئیسلامی دەستیان ناوەتە بینەقاقەیان بە زیندووی لە ماڵدا وەك کوژراویان لێهاتووە، پشتگیری من ڕەهایی نی یە بۆ ئافرەت وەك ئەوەی لە ڕۆژئاوا هەیەو زۆرێك لە بەرەڵایی تێکەڵ کراوەو دژی ئەو ئافرەتانەش نیم کەوا حەیای خۆیان دەپاریزن و چاودیری ماڵ دەکەن، بەڵام ئافرەت گەرتواناکانیان بخەنەگەڕ کاری زۆریان پێ دەکریت و دەتوانن لەگەڵ پیاواندا چمکێکی ژیان بەرزبکەنەوە، وەك ئاشکراشە هەندێك کار بە ئافرەت نەبێت ناکرێت لە فیقهی ئیسلامیشدا گرنگی ئافرەت بەسەر پیاودا دراوە لەو ڕوانەوە مەگەر لەبەر ناچاری نەبوونی ئافرەت پیاوان بە مەرجەوە قبوڵ بکات.

تەنها وەڵامی ئەو شێخە گەورە لەسەر خودی سەدام و حیزبەکەی بەسە بۆ وەڵامی هەموو ئەو کەسانەی کە سەدام بە ئیسلامەوە دەگلێنن و کارەکانی شەرعیەتی ئیسلامی پێ دەدەن، چونکە

بە ئاشکرا شێخ دەڵێ کافرە هەتا شەهادەش بهێنێت و خۆی بە مسوڵمان نیشان بدات، دەیشوبهێنێت بە عەبدوڵای کوڕی ئوبەی کە مونافیق بوو، وە حاڵی مونافیقیش لە ئیسلامدا لە کافریش خراپترەو جێگەکەشی لە قیامەتدا لە جێگەی کافران خراپترەو لە ژێرەوەی ئاگرە، چونکە بەهۆی دینەوە خەڵکیان خەڵەتاندووەو ناخی خۆیانیان لای خەڵکی شێواندووەو نمونەی ناشرینی ئیسلامیان بەخەڵکی گەیاندووە بەناوی ئیسلامەوە.

لێرەدا وەڵامی شێخ زۆر ڕوونە لەسەر کافریتی سەدام و حیزبەکەی، بەڵام ئەوەی لای من بۆتە پرسیار بۆ شێخ ئیبن باز لەو کاتەدا ئەو فەتوای داوە کە لە کۆیت درا ١٩٩١ کە کیمیا باران و بەناو ئەنفال و زۆر لە جینوسایدەکانی تر پیش ١٩٩١ کراوە.

ئەو پرسیارە لای من زۆر جدی بوو لە سەفەرێکمدا بۆ سعودیە ڕووبەڕووی کەسانێکم دەکردەوە کاتێك وەسفی کوردیان دەکردوو بە نەوەکانی سەلاحەدینیان ناو دەبردین، وەڵامی ئەوانیش ئەوە بوو دەیانووت ئەو کەرەستانەی کە ئێستە لەبەردەستایە وەك ڕاگەیاندنەکان و سەتەلایت بەم شێوەیە نەبوو، وە دەیانووت ئێمە بەگوێرەی پێویست ئاگامان لە سەدام نەبووەو نەمانزانیووە ئەوەندە ستەمکارە تا دای لە کۆیت، ئەوسا کە بۆمان دەرکەوت بەهۆی ئەو ستەمەوە ستەمەکانی تریشمان بۆ دەرکەوت و کارەساتەکانی بەناو ئەنفال و کیمابارانەکان کردمان بە سیدی و بڵاومان دەکردنەوە کە تا ئێستەش لە مەکتەبەکان و چەندەها جێگەی تایبەت دامان ناون.

وەڵامەکەی ئەوان دوو پرسیاری تریش دروست دەکات کە ڕوو بەڕووی کورد دەبێتەوە.

یەکەم: کەمتەرخەمی کورد لە گەیاندن و ناساندنی سەدام و حیزبەکەی بە وولاتانی دراوسێ بە تایبەت زانایانی ئیسلام کە فەتواکانیان کاریگەری گرنگی هەیە لە وولاتانی ئیسلامی و عەرەبیدا، هەروەك کاتێك ئیبن باز ئەو فەتوای دا دەنگدانەوەیەکی یەکجار گەورەی دروست کرد لە وولاتانی عەرەبی بە تایبەتی، وەڵامەکەی بن باز لەسەر کافرێتی سەدام پەیوەست نی یە بە لێدانی کۆیتەوە بەڵکو پرسیارەکە ئەو کاتە لێیان کـردووە، لە وەڵامەکەیدا ئەوە دەردەکەوێت کە سەدام هەر لە ئەوەڵ ساتی هاتنە سەر حوکمیەوە

ئەو حوکمەی بەسەردا سەپیووە، بەڵام بەداخەوە کەسایەتیە دینیە کوردیەکان دەبوایە هەر زوو ئەو پرسیارەیان لە کەسانێکی وەك بن باز بکردایە، بۆ ئەوەی هەر زوو بۆ خەڵکی دەربکەوتایەو بەهۆشیەوە کێشەکانی ئێمە زیاتر دەناسراو ڕێگەیەك بوو بۆ کەمکردنەوەی، وەك چۆن ئێستەش بووە بە گرێیەك لە دڵی خاوەن شەهیدەکانی کیمیاباران و بەناو ئەنفالەکان کە سەدام بۆ لەسەر کێشەی دووجەیڵ لە سێدارە درا! دەبوا لەسەر ئەنفال و کیمیاباران لە سێدارە بدرایە، بێگومان ئەگەر وا بوایە کێشەکانی ئێمە چارەسەرەکانی دەچووە پێشەوە زووتر.

دووهەم: خەمنەخواردنی کەسایەتیە بەرپرسیە کوردیەکان لە دروست نەکردنی لیژنەیەکی چاودیری ئاینی، ئێمە لە خاڵی یەکەمدا مامۆستایانم تاوانبار کرد بەوە کەمتەرخەم بوون لە گەیاندنی ئەو ڕاستیانە بە زانایانی وولاَتانی عەرەبی ئیسلامی، بەڵام بە پلەی یەکەم بەرپرسە کوردەکان تاوانبارن لە دروست نەکردنی لیژنەیەکی وا کە بەخەم ئەو جۆرە کارانەوە بڕۆن، چونکە تاك وەك خۆی ئەوەندەی پێ ناکرێت، هەتا ئێستەش کە کورد خاوەنی کیانێکی تاڕادە بەهیزی هەیە بە بـەراورد لە چاو پێشوودا بەداخەوە ئەو لیژنە کارا هەر نابینین، گەرچی وەزارەتی ئەوقاف و پەیوەندیەکی زۆریش لەگەڵ وولاَتانی عەرەبی و دراوسێدا هەیە.

بەدەمەوە نەبوون و نەچوونی ئەم پرسە گرنگە ئەو گومانەش دروست دەکات کە کەسانێکی کوردو لە ئاستی بەپرسیاریەتیدا دەستیان لەو تاوانانەدا هەبووە، هەربۆیە بە گوێرەی پێویست و لەکاتی خۆیدا تا ڕادەیەکی زۆر پشتگوێ خراوە، هەرچەند ئێمە دەڵێین گومان بەڵام خۆی ڕاستیەو ناوی ئەو کەسانەی کەوا دەستی ڕەشیان لەگەڵ دەستی سوری سەدامدا هەبووە بەشێکی ئەو تاوانانەیان خستووەتە گەردەنی خۆیان، کوردیش ڕقی خۆی بەسەر قورئاندا دەڕێژێ! لە کاتێکدا نەدوور نە نزیك نە کارەکە وە نە حیزبەکەی سەدام و خودی خۆی پەیوندیان بە ئیسلامەوە تەنها مونافیقیەتی بووە، هەربۆیە جێگەی خۆیەتی ئەو گلەییە لەخۆمان بکەین کە بە شتی لاوەکیەوە خەریك نەکەین و بەتاوانبارکردنی بێ تاوانەکان خۆمان لە بنەڕەتی کێشەکان نەدزینەوە.

ئیسلام و ئامانجەکانی

مەبەست لەم باسەی ئێمە لەناوی ئەنفالی قورئان و ئەنفالی سەدامەوە بۆ گەشتنە لە ڕاستێتی ئەو کردارانەی کە سەدام بەناوی ئەنفالەوە کە سورەتێکی قورئانە کردی، هەربۆیە گرنگە بۆ گەشتن لە ڕاستێتی باسەکە ئامانجەکانی ئیسلام بزانین، ئایا لە ئیسلامدا ئەو جۆرە کارانە ڕێگە پێ دراوە؟ وەیان چ قەوارەیەکی هەیە ئیسلام لەمەڕ کارەکانی، ئەڵبەت لە بەشەکانی تردا وەلامی هەموو ئەو پرسیارانەو زۆرێك لە پرسیارانی تریشمان بۆ دەردەکەوێت، بەڵام بۆ بەرچاوی ڕوونی دەبێت بزانین ئایا ئیسلام بۆچی هاتووە؟ چونکە هۆکاری نەزانین و لەبیر کردنی ئەو ڕاستیانەیە کارانێکی وەك ئەو جینۆسایدانەی کە سەدام کردی بە ئیسلامەوە بگلێنن، لە کاتێکدا لە هیچ جێگەیەکی ئاینی ئیسلامدا کاری لەو شێوە جێگەی نابێتەوە. زۆرن ئەو پرسیارانەی کە لای زۆرمان دروست دەبێت لەسەر کوشت و کوشتارو جۆرەکانی هەمووی هەندێك بە ووردی باس دەکەین، بەڵام پێش ئەوە پێویستە لە دڵماندا ئەوە جێگیر ببێت ئەم ئیسلامە بەو هەموو پشتگیری و ئەندامانەیەوە دەکرێت بێ ئامانج بێت؟ بێگومان نەخێر لە سورەتی ئەنفال و باقی سورەتەکانی تریشدا ئەو ڕاستیە سەلماوە، کە ئیسلام بۆ پاراستنی پێنج شت هاتووە، لەسەرەنجامی گەشتن لە دەقە شەرعیەکان بە ڕاستەوخۆو نا ڕاستەوخۆ بەڕوونی بۆمان دەردەکەوێت کە ئەو پێنج شتە کە بە مقاصد الخمس ناسراوە کە بریتین لە:

١-پاراستنی دین.
٢-پاراستنی مرۆڤەکان.
٣-پاراستنی وەچە.
٤-پاراستنی ژیری.
٥-پاراستنی ماڵ.

پاراستنی دین

مەبەست لە پاراستنی دین چی یە؟ الدین : هو مجموع العقائد والعبادات والأحكام التي شرعها الله سبحانه وتعالى لتنظيم علاقة الناس بربهم وعلاقات بعضهم ببعض.
دین بریتیە لە کۆمەڵە بیروباوەڕو پەرستشێك لەگەڵ کۆمەڵێك یاسادا کە خوا ڕێگەی پێداوەو بە پێویستی داناوە بۆ ڕێکوپێککردنی نێوان مرۆڤەکان لەگەڵ خوای گەورەداو لەنێوان خۆیاندا.
حيث قصد الشارع بتلك الأحكام إقامة الدين وتثبيته في النفوس.. وذلك باتباع أحكام شرعها.. واجتناب أفعال أو أقوال نهى عنها... حفاظا على الدين .
مەبەست لەم شەرعیەت دانە بە جێگیرکردنی یاسا شەرعیەکانە لە دڵی کەسەکاندا، ئەویش بە شوێنکەوتنی بنەما شەرعیەکانە، وە دوورکەوتنەوە لە هەندێك کردارو گوفتار کە ڕێگری لێ کراوە، لەبەر پاراستنی دین.
قال أبو حامد الغزالي : « إن مقصود الشرع من الخلق خمسة : وهو أن يحفظ عليهم دينهم ونفسهم وعقلهم ونسلهم ومالهم..
ئەبوی حامد غەزالی دەفەرمویێت: مەبەست لە شەرعیەتدانی پاراستنی ئەو پێنج شتە بۆ ئەوەیە دین و جەستەو ژیری و وەچەو ماڵ و سامانیان پارێزراو بێت.
واتە کەس دەستدرێژی نا شەرعی نەکاتە سەریان، چونکە خوای گەورە شەرعیەتی بە پاراستنی داوەو یاسای تایبەتی خۆی بۆ داناوەو تەواوی ئیسلام لەدەور ئەو ئامانجانە دەسوڕێنەوە.
فكل ما يتضمن حفظ هذه الأصول الخمسة فهو مصلحة.
وكل مايفوت هذه الأصول فهو مفسدة ودفعها مصلحة [٦].
هەرشتێك ببێتە مایەی پاراستی ئەو پێنج ئامانجە بە بەرژەوەندی دادەنرێت.

٦ http://www.123arab.com/vb/showthread.php?t=55623

وە هەرشتێك ببێتە مایەی لە دەستدانی ئەو ئامانجانە ئەوە خراپەیەو بەرگری کردن لێی بەرژەوەندیە، مەبەست لە بەرژەوەندی ئەو بەرژەوەندیەیە کە شەرعیەتی لە دیندا پێدراوە، چونکە کاتێك سەدام جینۆسایدی دەکرد بە بەرژەوەندی دەیناساند وەیان لە بەرژەوەندی عێراق و یەکپارچەیدا، وەهەتا زۆرێك لە ستەمکاران کە کارێکی خراپ دەکەن حەتمەن بە بەرژەوەندی دادەنێن، بەڵام بەرژەوەندی شەرعی جیایە لەو بەرژەوەندیانە، وە لە دینیشدا بەرژەوەندی گشتی لە پێش بەرژەوەندی تاکەوەیە، هەربۆیە لە زۆر کاردا دەبینین شەرع تەحامولی لە دەستدانی بەرژەوەندی تاکە کەس دەکات لەبەر بەرژەوەندی گشتیدا، بۆ نمونە جێگەیەك ڕێگەی گشتی یە وە ئەرزەکەش خاوەنی هەیە ئەوسا شەرع بۆ مانەوەی بەرژەوەندی گشتی ڕێگە بەو کەسە نادات کە ڕێگەکە لە خەڵکی ببڕێت، کارەکانی سەدام زۆربەی لەبەرخاتری مانەوەی بەرژەوەندی تاکی خۆی بوو لەسەر دەستەڵات، ئەو هەموو کوشتارە ناهەقانەی دەکرد کەچی ئامانجەکەشی بۆ نەهێنایە دی و ئەوەی بەسەری خەڵکیدا هێنا هەمووی بەسەر خۆیدا هاتەوە، ماڵ ڕمان، کوڕ کوشتن، ژن و ماڵ ئاوارە بوون، لە سێدارەدانی خۆی، کە هەموو ئەو کردەوانەی بەسەر هاووڵاتیانی عێراقیدا دەهێنا، کە لە ڕاستیدا پەیامێکی گرنگی تێدایە بۆ هەموو دەستەڵاتداران و پێیان دەڵێ پەتی نادادگەری کورتە، وە هەموو ئەوانەشی کە دەستیان لەو کارانەدا هەبوو سەرەنجامیان لە سەدام باشتر نابێت، چونکە ئەو کارانەی کە سەدام لەگەڵ خەڵکیدا دەیکرد پێچەوانەی هەموو ئامانجەکانی ئیسلامدا بوو، کە ئەم ئامانجانەی ئیسلام درێژە پێدەری هەموو ئامانجە ئاینە ئاسمانەکانی تریش بووە وەك ئیمامی غەزالی دەفەرموێت (أن كافة الشرائع والملل قد أطبقت على حفظ الضروريات الخمس) بێ دینی لەکەس قبوڵ ناکرێت لە دینی ئیسلامداو خوای گەورە داوای مسوڵمانێتی لە گشت ئادەمێزاد دەکات وەك دەفەرموێت: **(وَمَن يَبْتَغِ غَيرَ الإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الخَاسِرِينَ)** (سورەتی ال عمران ٨٥)، ئەم خاڵە گرنگە مێژوو گەواهی دەدات کە گەلی کورد بەبێ گرفت و بە دڵێکی فراوانەوە ئیسلامی وەرگرتووەو هەنوکە پەیڕەوی دەکات. جگە لە جۆرێتی کوشتنەکەی لە دیندا زۆر بە

توندی دژی وەستراوە. خویەکی پیس لەناو عەرەبدا پێش ئیسلام زیندە بەچاڵکردنی کچەکان بوو، بەڵام دوای تێپەڕبوونی ١٤٠٠ ساڵ بەسەر پەیامی ئیسلامیدا کەسێك ئەو کارە بکات چ شەرعیەتیەکی هەیە، لە کاتێکدا زیندە بەچاڵکردنەکەی سەدام زۆر لەوەی پێش ئیسلام خراپتر بوو، بە کۆمەڵ و بە گشت ڕەگەزەکانەوەو بە جیاوازی تەمەن، کە بەهەزارەها منداڵی نا باڵغ و ئافرەتی حامیلەی تیدا بووە، ڕاستی دەبوایە کردەوەکانی سەدام بە کردەوەی جاهیلی و پێش ئیسلامەوە بچوێنرایە نەك ئیسلام! هەموو ئەو زەقکردنانەوەو تاواندانە پاڵ ئیسلام ئەڵبەت دەستیشی لە پشتەو کەسانێك چاك دەزانن ئەم کارانە زۆر دوورن لە ئیسلامەوە بەڵام وەك هزرێکی ئیلحادی و دژی دین دەیانەوێت هزری خۆیان بەم شێویە بەرانبەر ئیسلام نیشان بدەن! ئەمەش ستەمێکی ترە لە ئیسلام دەکرێت و پوچی ئەو هزرانە خۆیانە لەبری پرۆژەو کرداری جوان هێرش دەکەنە سەر هزرەکانی ترو بەناشرین کردنیان لەبەرچاو خەڵکی خۆیانی پێجوان بکەن..!

پاراستی جەستە

گەرچی هەندێك ئاماژەمان بەم خاڵە کرد لە سەرەوەو لە بەشی داهاتووشدا بە ڕوونــی باسی کوشت و ڕای ئیسلام لەسەرئەو جۆرە کارانە دەکەین، بەڵام لێرەدا ئەوە گرنگە بزانین پاراستنی مرۆڤەکان لە ئیسلامدا یەکێکە لە ئامانجە سەرەکیەکانی و دوای دین دێت، هەربۆیەش دەبینین یاسایەکی زۆرتوندو بنبڕ دانراوە بۆ ئەو کەسانەی هەتا کە تاوانباریشن، بە تاوانی گەورە بۆ ئەوەی کوشتنەکان لەسەر بنەمای چەسپاندن و دڵنیای بێت نەوەك وەهم و خەیاڵ و حەزو ترسی بەرانبەر، دەبینین مرۆڤەکان ئەوەندە بەلای خوای گەورەوە گرنگن کوشتنی یەکێك وەك کوشتی هەموو سەر زەوی دەشوبهێنێت وەك دەفەرموێت{من قتل نفسا بغير نفس أو فساد في الأرض فكأنما قتل الناس جميعا} (سورەتی المائدة ٣٢)
ئەوەی کەسێك بەناحەق بکوژێت و لە جیاتی کوژراوێك نەبێت، یان گوناهو تاوانی گەورەی ئەنجام نەدابێت لەزەویدا (وەکوجەردەیی و دەستدرێژی و... هتد)، ئەوە وەك ئەوە وایە هەر هەموو خەڵکی کوشتبێت.
تەنها کوشتنی کەسێك ئەوەندە گەورە بێت لای خوای گەورە ئەی میللەتێك دەبێت چۆن بێت؟ خۆ گەر پاساوی نارەواش بۆ کارەکانی دابنرێت بە تاوانبارکردنی هەندێك لە کەسەکان کە شەرعیەتیشی ئەگەر هەبوو بێت کە پێچەوانەش بووە، ئەی ئەو هەموو منداڵ و ئافرەتە چ پاساوێکی بۆ هەیە!.

پاراستنی وەچە

لەبەر پاراستنی وەچەیە دەبینی لەئیسلامدا یاساو ڕێساو تۆڵەی زۆر توند دانراوە، زینا کردن حەرام کراوە لەبەر پاراستنی وەچەکان، ئافرەتێك کە مێردەکەی دەمرێت وەیان تەڵاق دەدرێت ماوەیەك دانراوە بۆ ئەوەی بمێنێتەوە بەبێ شوو تا دڵنیا دەبێت لەوەی حامیلە نی یە، بۆ ئەوەی وەچەکان تێکەڵ نەبن، کاتێك کەسێك زینای کرد

ئەگەر ژنی نەبوو دەبێت دارکاری بکرێت بۆ ئەوەی جورئەتی ئەو کارە جارێکی تر نەکاتەوە. وەگەر ژن وەیان شووی هەبوو دەبێت بە بەرد سەروگوێی بشکێنرێت تا دەمرێت بۆ ئەوەی کۆمەڵگە پیس نەبێت و وەچەکان بە تەندروست بێنە دونیایەوە. منداڵ چ تاوانی هەیە ببێتە قوربانی خۆشیەکی کاتی پیاو یان ئافرەت بەهۆی زیناوە. هەندێك لەو ئافرەتانەی کە کە جینۆساید کران کاری بەد ڕەوشتیان لەگەڵدا کراوە لە کاتێکدا بەد ڕەوشی ئەو تۆڵە توندانەی بۆهەیە لە کاتێکیشدا ئەگەر بە ئارەزووی هەردوولاش بێت چ جای ئەوەی بە گیراوی و بە زۆریش بوو بێت، ئافرەتی وا هەیە ئەوکات فرۆشراون بە وولاتانی درەوەو لە هەندێك گەڕانەکاندا لەو ئافرەتانە دۆزراونەتەوە. لە دوا سیمینارماندا لەسەر ئەنفال لە بەریتانیا کەسێك هەندێك لەو بەسەرهاتانەی گێڕایەوە کە باوکی لەو جۆرە ئافرەتانەی لە کوەیت بینووەو قسەی لەگەڵ کردوون، بەڵام بەهۆی ئەو کارەی کە بە زۆر پێی کراوە ئیتر ناچار بووە وەك کەسێکی ئەو وولاتە بژی و بۆ هەتا هەتایە هەموو کەس و کاری و وولات و گشت حەزەکانی بە قوربانی هزری ئیلحادی سەدام بکات، ڕاگەیاندنەکانیش لەم چەند ساڵەدا پرسی چەند ئافرەتێکی ئەو کاتەیان لە میسر وروژاندو بەڵگە نەویستە کە ئەو کارە کراوە.

پاراستنی ژیری

لەبەر پاراستنی ژیریە هەموو ئەو شتانەی زیانی پێ دەگەیەنێت لە ئیسلامدا حەرام کراوە، وەك مەشروباتی سەرخۆشکەر، مادە بێهۆشکەرەکان، بە دەیان و بگرە سەدان بەهۆی توندی ستەم و نا دادگەری سەدامەوە بەبێ ئەوەی قومێك مەشروب بخۆنەوە ژیریان لە دەستداوەو بەردەوام بەو ئازارانەوە تلاونەتەوە. لە قورئاندا دەقی ڕاستەوخۆمان لەسەر پاراستنی ژیری بەرچاو دەکەوێت وەك **يَسأَلُونَكَ عَنِ الخَمرِ والمَيسِرِ قُلْ فِيهِما إِثمٌ كَبِيرٌ ومَنافِعُ لِلنَّاسِ وإِثمُهُما أَكبَرُ مِن نَفعِهِما (البقرة ٢١٩)**

پاراستنی ماڵ

لەبەر پاراستنی ماڵە کۆمەڵە یاسایانێکی وا دانراوە لە شەریعەتی ئیسلامدا کە ووردەکـاری و چۆنێتی و جۆرێتی پاراستنی ماڵ و بەدەسهێنانی و لەدەستدانی کـراوە، هەر لەبەر پاراستنی ماڵە دەبینین دزی حەرام کراوەو ئەگەر کەسێك دزی کرد شایەنی ئەوە دەبێت ئەو دەستە کە کۆمەڵگە پیس دەکات ببڕدرێت بۆ ئەوەی هیچ دەستێکی تر جورئەتی درێژ کردنی نەبێت بۆ سەر ماڵی خەڵکی، هەر لەبەر پاراستنی ماڵە ڕیباو هەندێك لە مامەڵەکانیش بە حەرام کراوە، تەنها شتێکیشە لە قیامەتدا دووجار پرسیاری لێ دەکرێت لەبارەوە کە ئەوانیش لە کوێوە بەدەستت هێناوەو وە چۆن سەرفت کردووە، کە فەرموودەی سەحیحی لەبارەوە هاتووە، ئەو خەڵکەی کە بەبێ تاوان جینۆسایدیش دەکرا ماڵەکەشی بە فیڕۆ یان دەبرا وەیان دەفەوتا.

ئەگەر واقعیانە بۆ ئامانجەکانی ئیسلام بڕوانین و بەراوردیان بکەین لەگەڵ کارەکانی سەدامدا لە مەڕ جینۆسایدەکاندا ئەوا دەبینین پێچەوانەی هەموو ئامانجە گرنگەکانی ئیسلامەو، هیچ ئامانجێکی ئەو نەبوو لە گەڵ ئەوەی ئیسلامدا یەك بگرێت، میللەتێکی مسوڵمان و دیندار کە خاوەنی دین بووە بە ناحەق کوشتوونی، بەدڕەوشتی لەگەڵ کردوون، ژیری تێکداون ماڵەکەشیانی بە فیڕۆ داوە، لە چ جێگەیەکی ئیسلامدا ئەم کارانە جێگەی دەبێتەوە؟، سەرم سوڕدەمێنێت لەو کەسانەی کە ئەو کارانە بە ئیسلامەوە دەنوسێنن، کە ئاشکرایە ئەو کەسانە پێویستیان بە دیراسەکردنی ئیسلامە بۆ ئەوەی حەق لە ناحەق جیا بکەنەوە.

کە جینۆسایدی کورد کراوە بەناوی ئەنفالەوە بۆ تێکدان و تەم خستنە سەر ئەو تاوانە گەورەبووە کە پێی بشارێتەوە، بەڵام بەبڕوای شارەزایانی ئاینی تاوانەکەی دووجـار گەورەتر کردۆتەوەو بەم شێوەیەش ڕووی ڕاستی سەدام و حیزبەکەی ڕوونتر دەرخستووە.

هەتا ئەو زانا گەورانەش کەوا کاری یەکجار گەورەیان کردووە بۆ ئیسلام ناوی ئیسلامیان لە کارەکەیان نەناوە لەبەر لەکەدار

نەکردنی ئیسلام و گەڕانەوەی هەڵەکان بۆ خۆیان، بۆ نموونە بە دەیان و سەدان و بگرە هەزارانیش تەفسیری قورئانی پیرۆز هەیە کەوا قورئان یەکەم سەرچاوەو گرنگترین سەرچاوەی شەریعەیە موفەسیرەکان ناوی خۆیان وەیان ناوێکی شیاویان لە تەفسیرەکە داوە، بۆ نموونە تەفسیری الطبري، تەفسیری ابن الکثیر، تەفسیری الجلالین، تەفسیری القرطبي، تەفسیری في ضلال القران، تەفسیری المیسر ...هتد.

وە هەروەها ئەو زانا گەورانەش کەوا ڕاڤەی شەریعەتی ئیسلامیان کردووەو بوونەتە سەرچاوەیەکی فیقهی ناوێکیان لە فیقهەکەیان نەناوە تا ئیسلامی پێ لەکەدار بکرێت، بەڵکو ناوێکیان لێناوە هەر بە خوێندنەوەی دەزانرێت کە هەڵەیەکی هەڵگرت هەڵەکە بۆ خاوەنەکەی دەگەڕێتەوەو فەقیهەکانیش خۆیان ئەوەیان ووتووە ئەگەر هەڵەیەك هەبوو لە ئێمەوەیە، وەك فیقهی شافعی، حەنەفی، مالیك، ئەحمەد، الضاهري ...هتد.

هیچ یەك لەوانە نەهاتووە ناوی فیقهەکەی بە ناوی ئیسلامەوە بنێت، وەیان تەفسیرەکەی لەکاتێکدا هەموو ئەو تەفسیرو فیقهانە سەرچاوەی لێ تێگەشتنی ئیسلامن و بوونەتە سەرچاوەیەکی گرنگ بۆ لە ئیسلام گەشتن، کەچی سەدامێك کە لە سەر هزری ئیلحادەوە فەتوای کافرێتی هەیە بە کۆمەڵ خەڵك دەکوژێت و ناوی ئیسلام وەیان ناوی سورەتێکی قورئان و کەسایەتیەکی دینی لێ دەنێت، ئەڵبەت ئاشکراشە سەدام هەر ئەوە نەبێت تەنها ناوی ئەنفالی لە کۆمەڵ کوژیەکانی نابێت، بەڵکو زۆر ناوی تری جیاوازی بۆ کۆمەڵ کوژی بەکارهێناوە، بەڵام ئێمە زیاتر ئەنفال لەناوماندا بڵاوەو لەبیرمانە بەشێوەیەکی گشتی، بۆ نموونە کاتێك سەدام لەگەڵ ئێراندا شەڕی دەکرد ئەو ساروخانەی کە بە ئێرانیەوە دەنا ناوی نابوون ساروخ حەسن و ساروخ حوسێن ...تاد.

لە ڕاستیدا ئەوەش لە کارەکانیدا دەردەکەوێت کە خودی خۆی زیاتر دژی دین بووە وەك لەوەی دژی کورد بێت، چونکە ئەو ساروخانەی کە دەینا بە ئێرانەوە خۆ ئێران فارسە نەك کورد، پەلاماری کوێتی دا خۆ ئەوانیش کورد نەبوون و بە بەشێکیش لەخۆیی دادەنان!.

کەچی لەو لاشەوە لەکاتی خۆشیدا هەم دیسان بازرگانی بە

ئیسلامەوە دەکرد، کاتێك بۆ نموونە برنجی بۆ ئێران دەنارد ناوی دەنا برنجی فاطمە، برنجی زەهراء ئەو جۆرە ناوانەی کەوا شیعەکان حەزیان لێیە، لە کاتێکدا هەر ئەو ئێرانەبوو کە ساروخ الحسین و الحسنی پێوە دەنان!!!.

هەربۆیە گرنگە ئیسلام لە ئیسلامەکە خۆیەوە وەربگیرێ و پێناسەکانی بزانرێت، نەك لەوەی کە ئیلحادێکی سەرسەخت و دژ بە ئیسلام و مرۆڤایەتی بۆ ئیسلامی بکات...

هەروەك ئێستە زۆر لە ئەندامانی حیزبە کوردیەکان بە عەلمانی و ئیسلامیەوە لەبەر بەرژەوەندی خۆیان کوردیان کردووەتە قوربانی پلەو پایەو بەرژەوەندی خۆیان، بەڵام ئایا دەبێت ئیتر هەموو کورد بەو چاوەوە سەیری کوردایەتی بکات کە ئەوانە کردوویانە؟!

مێژوویەکی دێرین، خەباتێکی دوورو درێـژ، خاکێکی بەپیت و فـراوان، گەلێکی دڵساف و چاك، میلیۆنان هاووڵاتی، ئایا شایەنی لەبیر کردنن؟ لەبەر چەند کەسێکی نەفس نزم و خۆ فرۆش؟

ئەمیش هەروایە وە زۆر بە توند تریش چونکە ئیسلام بە دەر لە هزری بەهێزی خۆشی عەقیدەیە کۆمەڵە شتانێکی هەیە جێگیرو نەگۆڕەو بیروباوەڕە، چۆن دەکرێت بە کردەوەی کەسانێکی نەفس نزم و دەرون پیس ئێمە بە ئیسلامیەوە بگلێنین.

ڕای ئیسلام لەسەر کۆمەڵ کوژی

ئەگەر بمانەوێت ووردەکاری تەواو لەسەر کۆمەڵکوژی لێرەدا شیبکەینەوە گومانی تێدا نی یە کە شتێکی ئاسان نی یەو لە کتێبێکی وەك ئەم ناونیشانەدا لەوانەیە جێگەی نەبێتەوەو لە ئەسڵی باسەکە لامان بدات، بەڵام چەند دەقێکی شەرعی لەبارەیانەوە دەخەینەڕوو بۆ بەرچاو ڕوونی و دەرکەوتنی زیاتری ئەو دەستە پیسانەی کەوا کوشتن بەناوی ئیسلامەوە دەکەن.

ئیسلام کە ژیانی تاکی بەلاوە ئەوەندە گرنگ بێت دەبێت ژیانی کۆمەڵ چۆن بێت! لەسەر کوشتنی تاکە کەسێك خوای گەورە بە توندی ڕوو بەڕووی دەبێتەوە چ جای کۆمەڵ وەك دەفەرموێت:

(من قتل نفساً بغير نفس أو فساد في الأرض فكأنما قتل الناس جميعاً ومن أحياها فكأنما أحيا الناس جميعاً)(سورەتی المائدة ٣٢)

واتە: مرۆڤ دەبێ ڕێز لە مرۆڤ بگرێ: جا لەبەر بێ فەڕی و خراپی ئەو کوشتنە نادروست و نارەوایە، وە بۆ ئەوە جارێکی تر کاری وا ڕوونەداتەوە لەسەر نەوەکانی (یەعقووب)مان بڕیاردا کە هەرکەسێك بەناهەق مرۆڤێك بکوژێ یان بێ ئەوە کارێکی خراپ و گەندەڵی لەوڵاتدا کردبێ (وەك ڕێگرتن و شەریکدانان بۆ خوا، وەیان هەر هۆیەکی تر لەو بابەتانە کە دەبێتە هۆی کوشتنەوە) وەکو هەموو خەڵکی سەر زەویی کوشتبێ هەر کەسێکیش مرۆڤێکی بێ تاوان لەمەرگ ڕزگار بکا، وابزانێ کە تەواوی خەڵکی لەمەرگ ڕزگار کردووە و ژیانی پێبەخشیوە. بەڵێ ئەو دووبارەیە هەردووکیان قەدرو ڕێزنانە لەئادەمیی و پاراستنیەتی لەکوشتن خۆ بەردەوام پەیامبەرانیشمان بەچەند بەڵگەی روونـەوە هاتنە لایان، تا بەڵکو لەهەق لانەدەن کەچی دوای هاتنەکەشیان گەلێکیان بە پیاو کوژو سنوور بەزێن دەرچوون لە زەوییدا!.

ئەمە تەنها ئەیەتێکە لەسەر کوشتنی کەسێك کە بەلای خوای گەورەوە چەند گەورەیە، نەك هەر کوشتنەکەی بەڵکو لە مردن ڕزگار کردنەکەشی هەم دیسان گەورەیی ئێجگاری بەلای خوای گەورەوە هەیە، هەربۆیە ئەو کەس و لایەنانەش کە ئێستە پێداگرن لەسەر

مافە ڕەواکانی کوردو بەرگری لێ دەکەن ئومێدی هەیە بکەوێتە بەشی دووهەمی ئایەتەکە کە ڕزگار کردنی مرۆڤەکانە لە کوشتن.

لە زۆر جێگەی تری قورئاندا باسی کوشتنی ناهەقی کردووە، بۆ نموونە لەم ئایەتەدا لەگەڵ بەتالآن بردنی ماڵدا پێکەوەی گرێداوە وەك دەفەرموێت:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَأْكُلُوا أَموالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِنكُم وَلا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُم إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُم رَحِيمًا (سورەتی النساء ٢٩)

واتە: ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ماڵ و سامانی یەکتر بەناحەق و بەبێ بەرامبەر مەخۆن لەنێوان خۆتاندا، مەگەر بازرگانیەك بێت و لەسەر ڕەزامەندی هەموولایەکتان بێت، خۆتان مەکوژن و (یەکتر بەناحەق مەکوژن، کاتێك بێزاریی و بێتاقەتی ڕووتان تێدەکات یان تووشی زیانێك دەبن)، بەڕاستی خوا میهرەبانە پێتان.

لە بەناو ئەنفالەکەشدا بەڵکو هەر کوشتن نەبوو ماڵەکانیش بە تالآن براو فەرهوود کران و لەناو چوون، جگە لە بەتالآن بردنی ئەو هەموو سەروەت و سامانە سروشتیەی کە لە خاکی کوردستاندا هەیەو زۆری ئەم کێشانە بۆ خۆشەویستی ئەوە دەگەڕێتەوە.

لە ئیسلامدا ئەوەندە نەفسی مرۆڤەکان گرنگی پێدراوە هەتا ئەگەر کۆمەڵێك کەس لەسەر کوشتنی کەسێکیش ڕێ بکەون و بیکوژن ئەوا دەبێت هەموویان لەبریدا بکوژێنەوە بۆ ئەوەی جارێکی تر ئەو جورئەتە دروست نەبێت بەرانبەر نەفسی مرۆڤەکان و کوشتنیان بە ئاسان بگرێت.

وەك عەبدولا عزام لە کتێبەکەیدا بەناوی ((جريمة قتل النفس المسلمة))دا دەڵێ

قتل الجماعة بالواحد

روى سعيد بن المسيب عن عمر أنه قتل سبعة من أهل صنعاء قتلوا رجلا وقال : لو تمالأ عليه أهل صنعاء لقتلتهم به جميعا .

قال الباجي في المنتقى شرح الموطأ لمالك (٧/٦١١): فأما قتل الجماعة بالواحد يجتمعون في قتله فإنهم يقتلون به وعليه جماعة من العلماء وبه قال عمر وعلي وابن عباس وغيرهم، وعليه فقهاء الأمصار ولم نعرف مخالفا لعمر فثبت أنه إجماع.

وقال الكاساني في بدائع الصنائع: لو قتل جماعة واحدا يقتلون به قصاصا ، ثم فسر ذلك فقال: وأحق ما يجعل فيه القصاص إذا قتل الجماعة الواحد لأن القتل لايوجد عادة إلا على سبيل التعاون والإجتماع، فلو لم يجعل فيه القصاص لانسد باب القصاص إذ كل من رام قتل غيره استعان بغيره لضمه إلى نفسه ليبطل القصاص عن نفسه وفيه تفويت ما شرع له القصاص وهو الحياة (١). ١- (٧/٨٣٢).[٧]

سەعیدی کوڕی موسیب دەگێڕێتەوە کەوا ئیمامی عومەر حەوت کەسی کوشتووە لەبری ئەوەی کەوا کەسێکیان کوشتبوو لە سەنعا لە یەمەن، دەفەرموێت ئەگەر تەواوی خەڵکی سەنعا دەستیان لە کوشتنیدا هەبوایە دەمکوشتنەوە. ئەمەش ئەوە دەردەخات کەوا دەستەودایەرەی سەدام ئەگەر تەنها کەسێکیشیان کوشتبێت مادام لەسەری ڕێکەوتوون هەقی خۆیانە هەموویان لەبریدا بکوژرێتەوە.

لە ئایەتێکی تردا خوای گەورە دەفەرموێت (ومن يقتل مؤمنا متعمدا فجزاؤه جهنم خالدا فيها وغضب الله عليه ولعنه وأعد له عذابا عظيما) (سورەتی النساء ٣٩)

واتە: هەر کەسێك بەدەستی ئەنقەست ئیمانداریك بکوژێت (بەحەلالی بزانێت)، ئەوە تۆڵەی ئەو کەسە دۆزەخە، نەمرە تیایدا، هەروەها خوا لێی تورە بووە و نەفرینی لێکردووە و سزایەکی گەورە و بێ سنووری بۆ ئامادە کردووە.

٧ http://www.daawa-info.net/books1.php?id=3415&bn=125&page=9

کوشتن ئەوەندە بەلای خوای گەورەوە گەورەیە هەتا هەندێك هاوەڵانی پێغەمبەر بڕوایان وابووە کەوا کەسێك کەسێك بکوژێت خوای گەورە هەرگیز لێی خۆش نابێت و تەوبەشی لێ وەرناگیرێت و ناچێتە بەهەشتەوە هەتا حوشتر نەچێتە کونی دەرزیەوە.

ولقد بلغت جريمة القتل من الفحش والنكارة مالم تبلغه جريمة أخرى بعد الإشراك بالله، حتى ذهب عدد من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى أن القاتل لا تقبل له توبة وأنه لن يدخل الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط .[8]

بەپێی قورئان کە یەکەم سەرچاوەو گرنگترین سەرچاوەی شەریعەتی ئیسلامەو بەپێی فەرمودە ڕاستەکانی پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت کە دووهەم سەرچاوەی شەریعەتی ئیسلامەو بە پێی کۆڕەوی زانایان کە سێهەم سەرچاوەی شەریعەتی ئیسلامەو بەپێی قیاس کە چوارەم سەرچاوەی شەریعەتی ئیسلامەو بەپێی عورفیش کە پێنجەم سەرچاوەی شەریعەتی ئیسلامە هەمووی کوشتنی بەناهەقی پێ ڕەوا نی یە ئەگەر تەنها کەسێکیش بێت چ جای کۆمەڵکوژی.

لەوانەیە لێرەدا پرسیارێك دروست ببێت و بڵێن کوشتنی حەق چی یە؟ کوشتنی حەق لە دیندا لە فەرموودەیەکی سەحیحدا بەم شێوەیە هاتووە : **(لا يحل دم امرئ مسلم يشهد أن لا إله إلا اللّٰه، وأني رسول اللّٰه إلا بإحدى ثلاث: الثيب الزاني، والنفس بالنفس، والتارك لدينه، المفارق للجماعة)**[9]

واتە: خوێنی مسوڵمان بۆ هیچ کەسێك حەڵاڵ نی یە تەنها بەسێ ڕێگە نەبێت.

١-زیناکەرێکی ژن دار یان پیاودار.

٢-کەسێك کەسێك بکوژێت.

٣-کەسێك لە دین هەڵبگەڕێتەوەو دژی کۆمەڵی مسوڵمانان جیا ببێتەوە.

ئاشکرایە زۆرێك لە دەستەودایەرەی سەدام بۆ خۆیان زیناکەر بوون و هەندێك لەو کەسانەی کە دەیانگرت بە زۆر زیناشیان لەگەڵ

٨ جريمة قتل النفس المسلمة. عبد الله عزام

٩ رواه البخاري

دەکردن و زۆریان بە وولاتانی ئەملاولادا ڕەوانە کردن و فرۆشتنیان، لە سیمینارێکی ڕێکخراوەکەماندا ڕێکخراوی چاك لە بەریتانیا لە لیدز کەسێك ئاماژەی بە چیرۆکێکی ڕاستەقینە کرد کە باوکی ئافرەتێکی کوردی لە کۆیت بینیووەو قسەی لەگەڵ کردووە کەوا بەو شیوەیە ڕەوانـە کـراوەو چیتر ناتوانێت بگەڕێتەوە کوردستان، بە سەدان داستانی تری لەو جۆرە بینراوەو جگە لە وونبوونی زیاتریش.

سورەتی ئەنفال و هەندێک وردەکاری و هەڵوێستەیەک

«سورەی ئەنفال یەکێکە لەو سورەتانەی کە لە شاری مەدینە هاتۆتە خـوارەوە بۆیە بە (سورة المدنية) ناو دەبرێت.. سورەتـی ئەنفال لە کاتـی غەزای بەدردا هاتووەتە خوارەوە ئەو غەزای کە لە مێژووی ئیسلامدا بە کلیلی غەزاکان ناسراوە، وە سەرەتایەك بوو بۆ سەرکەوتنی موسڵمانان. بۆیە هەندێك لە سەحابە بەڕێزەکان بە سورەتی بەدر ناویان دەبرد ، وە خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا بە (الفرقان) ناوی هێناوە. وە ئەو ڕوداوە شێوازی جەنگ کردنـی ڕون کردەوە، بۆیە لەسەر موسڵمانە کە دەبێت بە هەموو هێزێکییەوە بە ئازایانە ڕوبەڕووی کوفر و باطل ببێتەوە. لەو غەزایەدا ژمارەی موسڵمانەکان تەنها ٣١٣ کەس بوون وە ژمارەی کافرەکان ١٠٠٠ کەس بـوون، بـەڵام موسڵمانەکان توانییان بەسەر کافرەکاندا سەرکەون. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە دەبێت موسڵمان ڕوبەڕوی کافر و دوژمنانی ئیسلام بووەستێتەوە ئەگەر چی ژمارەی کافران زۆر لە ژمارەی موسڵمانان زیاتر بێت!»[١٠]

١٠ پێگەی کورد ژین http://www.kurdzhin.net/forum.php/viewtopic.php?id=11856

سورة الأنفال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١)

مەبەست لە (انفال) ئەو دەستکەوتانەیە کە لە کاتی شەڕی موسڵمانان لەگەڵ بێ باوەڕاندا دەستیان دەکەوێت. (انفال) کۆی (نفل) ە، کە لە بنەڕەتدا بەمانای زیادەیە. ئەم ئایەتە پیرۆزە لەغەزای بەدردا هاتوەتە خوارەوە تا شێوازی دابەشکردنی دەستکەوتەکان ڕوون بکاتەوە.. دەفەرموێت: ئەی پێغەمبەر! (صلی الله علیه وسلم) موسڵمانەکان کە لە جەنگی بەدردا بەشدار بوون، پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی ئەوەی دەستکەوتەکانی شەڕەکە بۆ کێ دەبێت؟! وە چۆن چۆنی دابەش دەکرێت؟! تۆ پێیان بڵێ: دەستکەوتەکان بۆ خوداو پێغەمبەرن (صلی الله علیه وسلم) و، خودا بڕیاری چۆنیەتی دابەشکردنەکەی دەدات و، ئینجا پێغەمبەریش(صلی الله علیه وسلم) بەو شێوەیە دابەشی دەکات.. جا لە خودا بترسن و بەچاکی بیپەرستن و، دووربکەونەوە لە مشتومڕ ناکۆکی لەسەر چۆنیەتی دابەشکردنی دەسکەوتەکان و. ڕازی بن بەوەی کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دیاری دەکات... هەروەها لە نێوان خۆتاندا چاك بن و ڕەوشتان لەگەڵ یەکدی باش بێت و، نەکەن لەسەر ماڵ و سامانی دنیا لە نێوان خۆتاندا ناکۆك بن.. ئەگەر بەڕاستیی ئیماندارن، ئەوە گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خوداو پێغەمبەرەکەی بن.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٢)

بێگومان ئیماندارانی ڕاستەقینە ئەوانەن کاتێك ناوی خودا دەبرێت، دڵیان دەهەژێت و ئەگەر بڕیارو فەرمانەکانی خودایان ـکە قورئانەـ بەسەردا بخوێنرێتەوە، ئیمانیان بەهێزتر دەبێت، وە لە گشت کاروبارێکی ژیانیاندا تەنها پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (٣)

ئایا ئەو ئیماندارانە کامانەن؟! دەفەرموێت: ئەوانە ئەو کەسانەن کە بە وریایی دڵەوە نوێژ دەکەن و وە لەو سامانەی کە خودا پێی بەخشیون و ڕۆزی یان دراوە، هەندێکی دەبەخشن لە ڕێگای خوادا.

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٤)

جا ئەوانەی کە بەو شێوەیەن، بەڕاستی هەر ئەوانە ئیمانداری ڕاستەقینەن، لە ڕۆژی دوایی لەلای پەروەردگاریان پلەوپایەی بەرزیان بۆ دیاریکراوە، هەروەها لێخۆشبوونیان بۆ هەیەو، بە ژیانێکی خۆش و پڕ ڕێز خەڵات دەکرێن. پێش ئەوەی دەستبکەین بە لێکدانەوەی ئەم دوو ئایەتە پیرۆزەو ئایەتەکانی تر، پێویستە زۆر بە کورتی لێرەدا باسێکی جەنگی (بەدر) بخەینە پێش چاو، سەرجەم بتپەرستانی مەککە بە تایبەتی سەرانی ناودارایان بە هەموو شێوازێکی خراپ دەستیان کردبووە ئازاردانی پێغەمبەری خۆشەویست(صلی الله علیه وسلم) و ئیماندارانی شوێنکەوتووی.. کاتێکیش کە پێغەمبەرو هاوەڵانی کۆچیان کرد بۆ مەدینە، بتپەرستە یاخی یەکان هەموو سەروەت و سامانەکانیان لە مەککەدا داگیرکردو زەوتیان کرد لێیان و، موسڵمانەکان بە ڕەش و ڕووتی و بێ هیچ سامانێك یەك لە دوای یەك دەگەیشتنە مەدینە. لە ساڵی دووەمی کۆچیدا، ئەبوسوفیان پارەیەکی زۆری لە خاوەن سامانەکانی مەککە کۆکردەوەو بەرەو شام بەڕێکەوت، لەوێ بازرگانیەکی چاکی پێکردو، قافڵەیەکی بەو بازرگانیکردنە پێکهێناو بەرەو مەککە گەڕایەوە. کاتێك پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) بەمەی زانی، لەشکرێکی پێکهێنا کە نزیکەی (٣١٤) کەس بوون و دەرچوون بەرەو لای کانیەکانی (بەدر) تا ڕێگا بگرن بەو قافڵە بازرگانیەی قوڕەیش کە سەرجەم سەرانی ناوداریان تیایدا بەشدار بوون. کە ئەبوسوفیان بەوەی زانی، خێرا خەبەری نارد بۆ مەککە تا دانیشتوانی مەککە فریای قافڵەکە بکەون و نەهێڵن موسڵمانەکان داگیری بکەن بۆ خۆیان، هاوکات لەگەڵ ناردنی خەبەرەکەدا، ڕێگای قافڵەکەیشی گۆڕی ! هەر کە کاربەدەستانی بێ باوەڕی مەککە بە هەواڵەکەیان زانی، بەپەلە لەشکرێکی هەزار کەسی یان پێکهێناو، بۆ ڕزگارکردنی

قافڵەکە بەرەو (بەدر) بەڕێکەوتن. لەڕێگادا هەواڵیان پێگەیشت کە قافڵە بازرگانیەکە لە چنگی موسڵمانەکان ڕزگاری بووەو دەرچووە، هەندێکیان ووتیان: کەواتە بابگەڕێینەوە، بەڵام ئەبوجەهل – بە خەیاڵی خۆی– بۆ چاوترساندنی موسڵمانەکان سوور بوو لەسەر ڕۆشتن بۆ (بەدر). هەرچی موسڵمانەکانیش بوون، بەڕزگار بوونی قافڵەکە زۆر خەمبار بوون و کۆمەڵێکیشیان ئامادەییان نەبوو بۆ شەڕ، چونکە چاوەڕوانی ئەوە نەبوون.

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ (٥)

ئەوەبوو لە ئایەتی ژمارە (١) دا فەرمووی: دەستکەوتەکانتان بۆ خوداو بۆ پێغەمبەرەکەیەتی، وە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) بە یەکسانی لەنێوان بەشداربووانی جەنگەکەدا دابەشی دەکات، نەك بەپێی ئارەزووی هەندێکیان. ئینجا لێرەدا دەفەرموێت: پێ ناخۆش بوونی هەندێك لە موسڵمانەکان بۆ ئەو دابەشکردنە، وەکو ئەو پێناخۆشبوونەیانە کە کاتێك بە فەرمانی خودا لە ماڵەکەت لەگەڵ هاوەڵانت دەرچوویت بۆ دەستگرتن بەسەر قافڵەکەدا، کە زانییان قافڵەکەیان لە دەست چوو، و شەڕیان تووش دەبێت لەگەڵ بێ باوەڕانی مەککەدا.

يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٦)

ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)! ئەو ئیماندارانەی کێشەو بەردەکەت لەگەڵدا دەکەن و دەڵێن: ئێمە ئامادە نەبووین بۆ شەڕکردن، ئێمە بۆ گرتنی قافڵەیەك هاتووین نەك بۆ شەڕ، ئەوانە وەکو ئەوانە وان کە بەرەو مردن ڕاپێچ بکرێن. چونکە بە ئاشکرا ڕێگای چوون بەرەو مردنیان دەبینی، کە بریتی بوو لە شەڕ لەگەڵ دوژمندا. خۆ وەنەبێت ئەمە شکستی بە باوەڕو ئیمانی ئەو هاوەڵانەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) گەیاندبێت، هەموو مرۆڤێك لە ئازایەتیدا وەکو یەك نین، ترسی کوژران و مردن لە هەموو مرۆڤێکدا سروشتی یە، جا ئەو ترسەی لای هەندێك کەس زۆر ئاشکراو دیارە، بەڵام لای هەندێك کەسی تر ترسێکی لاوازو بێ هێزو نادیارە. ئەمە جگە لەوەی کە ئەو موسڵمانانە کاتێك لە مەدینە دەرچوون خۆیان بۆ شەڕو ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ لەشکرێکی وا گەورەدا ئامادە نەکردبوو.

وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ (٧)

ئەم فەرمایشتە ئاڕاستەی ئەو موسڵمانانەیە کە بەشداری جەنگەکە بوون، دەفەرموێت: بیر بکەنەوە کە خودا بەڵێنی سەرکەوتنی پێدان بەسەر یەکێك لەو دوولایەی دوژمندا، کە لایەکیان دەستکەوتنی قافڵە بازرگانیەکە بوو، لاکەی تریش سەرکەوتنتانە بەسەر لەشکری بێ باوەڕاندا کە بۆ جەنگ هاتبوون بۆ (بـەدر). ئێوە حەزتان لە دەستکەوتنی قافڵەکە بوو، نەك ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئەو بێ باوەڕانەدا کە بەهێزو توانایەکی زۆرەوە هاتبوونە مەیدان، بەڵام خودا ئـەوەی نەویست کە ئێوە دەتانەویست، خودا دەیەوێت بە فەرمانەکانی خۆی هەق و ڕاستی بێنێتە دی و سەرتان بخات بەسەر ئەو بێ باوەڕانەداو پەلوپۆیان ببڕێت و هێزیان بنبڕ بکات.

لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ (٨)

خـودا دەیـەوێـت لەگەڵ بێ بـاوەڕانـدا بەرەنگار ببنەوە، نەك قافڵەکەتان دەستبکەوێت، تا هەق و ڕاستی - کە ئایینی پیرۆزی ئیسلامە- سەربکەوێت و بچەسپێت، ئەوەیش کە پوچەڵ و بێ کەڵکە - کە بتپەرستی یە- بشکێت و پوچەڵ ببێتەوەو تیا بچێت. هەرچەندە ستەمکارانی خراپ و تاوانبار - کە بێ باوەڕانن - پێیان ناخۆش بێت و دڵ شکست بن، چونکە بەدەستکەوتنی قافڵەکە هەق بەو شێوەیە ئاشکراو سەرنج ڕاکێشە، سەرنەدەکەوت ، بەڵکو سەرکەوتن بە کوژرانی ئەو سەرۆکە یاخیانە دێتە دی. ئینجا ئەوەبوو لەو شەڕەدا حەفتا کەس لە لەشکری بێ باوەڕان کوژران و حەفتا کەسیشیان لێ بەدیل گیرا.

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ (٩)

تەفسیری ئایەتی ٩ واتە: إذ تستغیثون...)، لەگەڵ تەفسیری ئایەتی ١٠ واتە: وما جعله الله ... بە یەکەوەیە، کە دەفەرموێت: کاتێك موسڵمانەکان لەشکری بێ باوەڕانیان بینی کە چەندە زۆر بوون، پەنایان بۆ خودا بردو، داوای یارمەتیان لێ کرد.. پێش ئەوەی شەڕ گەرم ببێت، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ڕووی کردە

کەعبەو دەستیکرد بە لالآنەوە لە خودا کە سەریان بخات بەسەر بێ باوەڕاندا، جا لێرەدا خودا موژدەی سەرکەوتنی پێدان و فەرمووی: هەزار فریشتە یەك لە دوای یەك دەنێرم بۆ یارمەتیدانتان، تا موژدە بێت بە سەرکەوتنتان و، هێزی دڵتان قایم ببێت و ترس و بیم لە دڵتاندا نەمێنێت. بێگومان سەرکەوتن تەنها بەدەستی خودایەو، جگە لەو کەس هیچی پێ ناکرێت، چ فریشتەو چ غەیری فریشتە.. هیچ سەرکەوتنێك نیە، مەگەر لەلایەنی خوداوە بێت، بەڕاستی ئەو خودایەکی خاوەن توانایە، وە خاوەنی حیکمەتەو کار بەجێیەو کاری بێ هوودە ناکات.

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (١٠)

بۆ تەفسیری ئەم ئایەتە پیرۆزە بگەڕێرەوە بۆ ئایەتی پێشوو واتە: ئایەتی ٩.

إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ (١١)

(نعاس): شێوە خەوتنێکە پێش خەوتنی تەواو ڕوو لە ئادەمیزاد دەکات، بەکوردی (وەنەوز) ی پێ دەڵێن. وادیارە شەوی پێش ڕۆژی شەڕەکە هەندێك لە موسڵمانەکان ترس دایگرتوون، ئینجا ئەو شەوە خەویان هات و وەنەوزێکیان دا. هەندێك تووشی لەشپیسی بوون، ئینجا شەیتان بە وەسوەسە هێرشی بۆ هێنان، ئاخر ئێوە چۆن دەتوانن بەرانبەر دوژمنێکی وا گەورە بوەستنەوە، لە کاتێکدا کە ئێوە کەمن و لەشیشتان پیس بووەو لە شوێنێکی لماوی وادان کە مرۆڤ پێی دەخزێت لەسەری. ئینجا لێرەدا خودا دەفەرمویت: بیر بکەنەوە کە چۆن خودا وەنەوزی بۆ ناردن، تا ترسی دڵتان دامرکێت، ئینجا بارانی باراند بەسەرتاندا تا لە لەش پیسی پاك ببنەوەو وەسوەسەی شەیتانتان لێ دوور بخاتەوە، وە زەوی یە لماویەکەش بەهۆی ئەو بارانەوە یەك بگرێت و توندو تۆڵ بێت، بۆ ئەوەی لە کاتی شەڕدا بتوانن بە چاکیی لەسەری ڕابوەستن.

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ (١٢)

خودا به وەحی فەرمانیدا به فریشتەکان: که من لەگەڵتاندام به یارمەتیدانتان و، ترس دەخەمە دڵی بێ باوەڕەکان وە ئێوەیش به ئیلهام هێز بخەنە دڵی ئیمانداران، تا له بەرامبەر دوژمندا خۆڕاگرو پتەو بن. فاضربوا... هەندێك له موفەسیران دەڵێن: ئەم فەرمایشتە ئاڕاستەی فریشتەکان کراوە. دەفەرموێت: دەست لەگەردن و سەری بێ باوەڕان بوەشێنن و، لەسەر پەنجەکانیان بدەن و بیبڕن، تا توانای گرتنی چەکیان نەمێنێت. هەندێکی تریان دەڵێن: ئەم فەرمایشتە ئاڕاستەیە بۆباوەڕداران، چونکە له ئایەتی پێشووتردا فەرمووی: خودا فریشتەکانی بۆ موژدەدان نارد، تا موجاهیدەکان دڵنیا بن که خودا سەریان دەخات. وەکو باسمان کرد ژمارەی لەشکری بێ باوەڕان سێ چەندانەی موسڵمانەکان بوو. چەك و تفاقی شەڕیان به تەواوی پێ بوو، به پێچەوانەی موسڵمانەکان که بۆ شەڕکردن ئامادە نەبووبوون و ژمارەشیان کەم بوو. بۆیە که زانیان تازە شەڕ یەخەی پێ گرتوون، هەندێکیان ترس دایگرتن خودایش فریشتەکانی نارد تا هێزی دڵیان قایم بکات و به زۆر بکەونە پێش چاوی بێ باوەڕان. خاوەنی تەفسیری (المنار) یش لەسەر ئەم ڕایەیە.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَن يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (١٣)

ناردنی فریشتەو ئەو کوشتارەی له بێ باوەڕان کرا، لەبەر خراپیی خۆیان و بێ باوەڕی یان و دوژنایەتیی سەرسەختانەیان بوو لەگەڵ خوداو پێغەمبەری خوادا (صلى الله عليه وسلم) ، هەر کەسێکیش دوژمنایەتی خوداو پێغەمبەری خودا بکات ئەوە بێگومان خودا تۆڵەسێنەرێکی ئێجگار توندەو ئازاردانی زۆر به تینە.

ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ (١٤)

ئەی بێ باوەڕینە، بەم شکست و سزایە تۆڵەی خۆتان بچێژن، جگە لەمەیش بێگومان لەڕۆژی دواییدا ئاگری دۆزەخ دانراوە بۆ بێ باوەڕان.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ (١٥)

ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان بەخوداو بە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) هێناوە! ئەگەر بەرەنگاری بێ باوەڕان بوونەوە لەو کاتەدا کە هێرش دێننە سەرتان، پشتیان تێ مەکەن و ڕامەکەن ، بەڵکو دەبێت بەوپەڕی ئازایەتیەوە ڕووبەڕوویان ببنەوەو شەڕ بکەن لەگەڵیاندا.

وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (١٦)

هەرکەسێك بترسێت و ڕابکات و پشت لە دوژمن بکات، ئەوە دەکەوێتە بەر غەزەبی خوداو لەو ڕۆژی دواییشدا جێگەی دۆزەخ دەبێت کە خراپترین سەرەنجامە، تەنها مەگەر مەبەستی لەو پشت هەڵکردنە ئەوە بێت بچێت بۆ لایەکی تری شەڕەکە کە بزانێت بۆ پەلاماردان و هێرش بردن چاکترە، یاخود مەبەستی لە پشت هەڵکردنەکە ڕۆیشتن بێت بۆ لایەکی تری مەیدانی جەنگەکە بۆ یارمەتیدانی یەکێك یان دەستەیەك لە هاوڕێکانی تا لە دوژمن بیانپارێزێت. هەندێك لە تەفسیرنووسان دەڵێن: ئەمە لە کاتێکدا فەرزە کە دوژمن دوو چەندانەی ژمارەی موسڵمانەکان زیاتر نەبێت، خۆ ئەگەر لەو دوو چەندانە زیاتر بن، ئەو کاتە هەرکەسێك پشت بکاتە دوژمـن و ڕابکات ئەم هەڕەشە نایگرێتەوە.. هەندێك لە صەحابە ئەگێڕنەوە کە مەبەست لەم ئایەتە پشت کردنە دوژمن بووە لە شەڕی بەدردا.

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٧)

ئەی موسڵمانینە... ئەوانەی کە لە شەڕی بەدردا کـوژران، کە حەفتا کەس بوون، ئێوە بە هێزو توانای خۆتان نەتانکوشتن، بەڵکو بە یارمەتیدانتان لە لایەن خوداوەو بەهۆی غیرەت خستنە ناو دڵی ئێوەو ترس خستنە ناو دڵی دوژمن و بەزۆر پیشاندانتان لەپێش چاوی دوژمنداو بەهۆی ئەو فریشتانەوە کە ناردی بۆتان –خودا ئەوانەی کوشتوە– پێغەمبەری خودا (صلی الله علی وسلم) لەکاتی شەڕەکەدا مستێ خۆڵی بەرەو ڕووی لەشکری بێ باوەڕان هاوێشت و دوعای لێکردن. جا تۆزی ئەو خۆڵە کەوتە بەرچاوو دەم و لووتی بێ باوەڕان و

بوویە هۆیەك لە هۆیەكانی سەركەوتنی موسڵمانەكان. ئینجا لێرەدا فەرمایشت دەفەرموێت: وەنەبێت تۆ ئەو خۆڵەت هاویشتبێت، بەڵکو خودا هاویشتوویەتی، چونکە خودا گەیاندیە سەر کافران و وای کرد کاریان لێ بکات.. و لیبلی المومنین... واتە: خودا ئەوەی بۆیە کرد، تا ئیمانداران بخاتە ژێر تاقیکردنەوەیەك كە سەرکەوتن و خۆشی بە دواوە بێت، بەڕاستی خودا زۆر بیسەرو زانایە پاڕانەوەکانتانی بیست و ئاگای لە حاڵتان بوو.

ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ (١٨)

حاڵی موسڵمانەکان و حاڵی بێ باوەڕەکان ئەوە بوو کە بینرا، بێگومان خودا فڕوفێڵ و پیلانی بێ باوەڕان ڕیسوا دەکات.

إِن تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ وَإِن تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ (١٩)

دەگێڕنەوە کە بێ باوەڕان پێش دەرچوون بەرەو بەدر، لای کەعبەدا ووتیان: خودایە کان لامان ئێمە یان موسڵمانەکان باشترین ئەوەمان سەربخە؟! جا لێرەدا خودا دەفەرموێت: ئەگەر ئێوە داواتان دەکرد خودا چاکترین کۆمەڵتان سەر بخات ، ئەوە سەرکەوتنتان بۆ هات کە سەرکەوتنی موسڵمانەکانە... باشتر وایە واز لە دوژمنایەتی موسڵمانەکان بێنن، خۆ ئەگەر وازیان لێ نەهێنن و دووبارە بگەڕێنەوە بۆ یاخی بوون، ئەوە ئێمەیش دوبارە دەگەڕێینەوە بۆ شکاندتان و واز ناهێنین لە یارمەتیدانی ئیمانداران، بە زۆریی خۆشتاندا مەنازن چونکە، زۆری یەکەتان بە کەڵکتان نایەت، چونکە خودا بۆ یارمەتیدان و سەرخستن هەمیشە لەگەڵ ئیمانداراندایە.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ (٢٠)

ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خوداو پێغەمبەری(صلی الله علیه وسلم) خودا بن، وە بە پێی ئەو فەرمانانە ژیانتان ببەنە سەرو هەرگیز لێی لامەدەن و پشتیان تێ مەکەن، چونکە ئێوە ئەو بڕیارو فەرمانانەتان پێ دەگات و دەیبیستن و دەزانن چی دەفەرموێت.

وَلا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لا يَسْمَعُونَ (٢١)

ئێوە وەکو ئەو دووڕووانە مەبن کە دەیانووت: ئێمە فەرمانەکانمان بیست، بەڵام لە ڕاستیدا نەیانبستووە،چونکە دڵی نادەنێ و کاریان تێناکات تا بیروباوەڕی پووچەڵ و ڕەوشتی خراپیان بگۆڕن و واز لە ڕێگای چەوت بێنن و ڕبێنە سەر ڕاستە شەقامی خودا.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لا يَعْقِلُونَ (٢٢)

بێگومان خراپترینی ئەو گیاندارانەی کە لەسەر زەوی دەڕۆن لە لای خودا، ئەو ئادەمیزادە بوغرایانەن کە کەڕن و قسەی باش نابیستن، لاڵن و وتەی هەق و ڕاست یان بەسەر زماندا نایەت، ئەوانە ئەو کەسانەن کە بێهۆش و نەفام و نا تێگەیشتوون. ئەوانە وەکو ڕانە مەڕێکن کە هاوارو قسەی شوانەکەیان دەبیستن، بەڵام تێی ناگەن و توانای قسەکردنیشیان نیە. نەخێر بەڵکو حاڵی ئەوانە لە حاڵی ماڵات خراپترە، چونکە ماڵات بە پێی ئەو غەریزەی خودا پێیداوە ژیانی خۆی دەباتە سەر، بەڵام ئەوانە بیرو هۆشی خۆیان ناخەنەکار تا هەقیان لە ناهەق بۆ جیا بکاتەوە. (دواب) کۆی (دابة) یە... بە هەموو گیاندارێك دەوترێت کە بەسەر زەویدا بڕوات، یان بخشێت، بەڵام زۆرترڕبۆ ئاژەڵ و مارو مێروو بەکار دەبرێت.

وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٢٣)

ئەگەر خودا بیزانیایە کە ئەوانە ڕوودەکەنە چاکەو ئیمان دێنن و کەڵکیان هەیە، کارێکی وای دەکرد کە خێرو هەق – کە ئایینی خودایە– بیستن، بەڵام دەزانێت ئەوانە لامل و یاخی و بێ کەڵکن. خۆ ئەگەر وای بکردایە گوێ بدەنە قسەی هەق و ڕاستی و فەرمانەکانی ئایین، ئەو کاتەیش هەر سوودیان لێ وەرنەدەگرت و ڕووی خۆیان لێ وەردەگێڕاو یاخی دەبوون... ئەم فەرمایشتە زۆر لە موسڵمانانی ئەم سەردەمە دەگرێتەوە، ئەمانە ڕۆژانە گوێیان لە فەرمایشتەکانی خوداو پێغەمبەرە (صلی الله علیه وسلم) بەڵام کاریان تێ ناکات تا لە گوناە و خراپە لایان بدات و ڕوویان وەربگێڕێت بەرەو چاکەو خواناسیی ڕاستەقینە.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە! وەڵامی فەرمانی خوداو فەرمانی پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) بدەنەوەو پەیڕەوییان لێ بکەن، کاتێك کە داوای کارێکتان لێ دەکەن کە ژیانێکی تەواو خۆش و پڕ کامەرانییتان بۆ فەراهەم دەهێنێت، ئێوەیش داواکەی جێبەجێ بکەن. جا ئەو فەرمانە فەرمانپێدان بێت بۆ غەزاو ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ دوژمندا، یاخود هەر بڕیارو فەرمانێکی تر بێت لە فەرمانەکانی ئایینی خودا. بێگومان دەبێت بزانن پشکردنە فەرمانی خوداو پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) سەرچاوەی گشت نەهامەتیەکەو ئادەمیزاد بەرەو هەموو جۆرە خراپیەك ڕادەکێشێت و، دەبێتە هۆی ئەوەی خودا دڵی بە پەردەیەکی ڕەش داپۆشێت. بێگومان هەمووتان لە ڕۆژی دواییدا – بۆ حیساب و لێپرسینەوە لەوەی کردوتانە لەژیانی دنیاتاندا – کۆدەکرێنەوە بۆ لای خودا.

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٢٥)

ئەی موسڵمانان خۆتان بپارێزن لە هەموو بەڵاو فیتنەیەك، کە زەرەرو زیان و ناخۆشیەکەی تەنها ستەمکاران ناگرێتەوەو بەس، ئەو ستەمکارانەی کە بوونەتە هۆکاری هاتنی ئەو بەڵاو کارەساتە، بەڵکو سەرجەم خەڵکی وولات دەگرێتەوە. ئێوە بزانن کە بەڕاستی خودا تۆڵەسەندنەوەی زۆر بەتیینە بەرانبەر ئەوانەی لەفەرمانەکانی لادەدەن و یاخی دەبن.... بێگومان ستەمکاران بەهۆی ستەمکاریی و بەدکاری خۆیانەوە لەناو دەچن ، گەل و میللەتیش بەهۆی ڕازی بوون و بێ دەنگی یان لە ئاستی ستەمکاریەکانی ئەواندا لە ناودەچن. پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێت: ئەگەر بینیتان ستەمکار خەریکی تاوان و خراپەکاری یە دەبێت دەستی بگرن و نەهێڵن ستەم بکات، ئەگەر وانەکەن، نزیکە خودا هەمووتان بخاتە بەر خەشم و سزاو ئازارتان بدات. ئەمە ئێستاکە زۆر ئاشکرایە، بە تایبەتی لەو وولاتانەدا کە دەسەڵاتدارانیان دیکتاتۆرن و لە هیچ ستەم و خراپەکاریەك سڵ ناکەنەوە. جا لەبەر ئەوەی گەلەکانیان

بێ دەنگن و بەرەنگاریان نابنەوە، دەبینی ئەو گەلانەی لەوپەڕی ناخۆشی و هەژاریدا دەژین.

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٢٦)

ڕووی ئەم فەرمایشتە لەگەڵ موسڵمانانی سەردەمی پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: بیر بکەنەوە لەو ڕۆژگارەی کە ئێوە لەسەر زەویدا کەم و چەوساوەو بێ هێزو بوون و، لە وە دەترسان بێ باوەڕان بتانفڕێنن و بتانکوژن، بەڵام خودا لەمەدینەدا نیشتەجێی کردن و بە دەسەڵاتی فراوانی خۆی یارمەتی دان و لەشەڕی بەدردا سەری خستن و ڕزق و ڕۆزی پاکی پێ بەخشین بەو دەستکەوتانەی کە لە بەدردا دەستانکەوت، تا سوپاسگوزاری خودا بن.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٢٧)

ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە! لەگەڵ خوداو پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) ڕاستگۆ بن بە پشتکردنە ئایینی خودا، یان بە ئاشکرا کردنی نهێنی موسڵمانان خیانەت و ناپاکی لەگەڵ خوداو پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دا مەکەن، لە کاتێکدا کە ئێوە دەزانن خیانەت بە هەموو شێوەیەك حەرامەو نابێت کەس خیانەت بکات، نە تاك و نە کۆمەڵ، نە حکومەت و نەگەل و جەماوەر، جا خیانەت کردنەکە لەگەڵ برای ئایینی بێت، یان لەگەڵ غەیری برای ئایینی.

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ (٢٨)

باش بزانن کە ماڵ و منداڵەکانتان بۆ تاقیکردنەوەی ئێوەیە.. جا منداڵەکانتان بە جوانی پەروەردە بکەن و فێری ڕەوشتی بەرزیان بکەن و ڕێگای خواناسییان پێ بناسێنن... وە لە پێناو خۆشگوزەرانی ئەواندا خۆتان تووشی گوناه و حەرام مەکەن. بۆیە پێویستە لە پەیداکردنی ڕزق و ڕۆزیدا لە فروفێڵ بەدوور بن، مەبنە بەندەی سەروەت و سامان و هەمیشە هەر بیر لە زۆرکردنی سامانەکانتان بکەنەوە، بەداخەوە هەندێك کەس خۆیان بە موسڵمان و خوداناس دەزانن، کەچی لەپێناو پەیداکردنی پارەو سامان و خۆ نزیك کردنەوە لە کاربەدەستان و دەسەڵاتداران گوێ نادەنە ئایینەکایان و لەگەڵ

خوداو پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دا خیانەت دەكەن. پاشان دەفەرموێت: بێگومان پاداشتی گەورە لە لای خودایە ئەو پاداشتە گەورەیە شایانی ئەوەیە هەوڵی بۆ بدرێت، نەك ژیانی دنیای فانی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢٩)

ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە! لە خودا بترسن و ملەكەچی بڕیارو فەرمانەكانی بن، ئەگەر ئێوەیش وا بن خودا هیدایەت دەخاتە ناو دڵتان تا بتوانن چاكەو خراپە لە یەك جیا بكەنەوە، ڕووناكیەكتان بۆ دەرەخسێنێت تا ڕێگای ژیانتان بۆ ڕۆشن بكاتەوە، وە لە گوناهەكانی پێشووتان خۆش دەبێت و لێتان دەبوورێت، خودا خاوەن فەزڵ و بەخششێكی گەورەیە. (تقوی) لە عەرەبیدا ماناكەی زۆر فراوانە، خۆپاراستنە لەهەموو خراپەیەك وەك: خۆ پاراستن لە لاوازی و بێ هێزیی لەبەرانبەر دوژمندا، خۆپاراستن لە ستەم، خۆ پاراستن لەدرۆو خیانەت، خۆ پاراستن لە نەخوێندەواری،... هەموو ئەمانە دەگەڕێنەوە بۆ ژێر ناونیشانی پارێزكاریی و پەرستنی خودا. (فرقان) واتە: جیاوازی لە نێوان دوو شتدا، یان لە دووشت زیاتر هەروەها یەكێكە لە ناوەكانی قورئانی پیرۆزیش، چونكە جیاوازی لە نێوان ئیمان و بێ باوەڕیی و چاكەو خراپەدا دەكات.

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (٣٠)

لەكاتی خۆیدا بتپەرستەكان لە (دار الندوة) كۆبوونەوە، تا بڕیار بدەن لە بەرانبەر پێغەمبەرەوە (صلى الله عليه وسلم) چی بكەن؟! هەندێك ووتیان بیخەنە زیندانەوە تا دەمرێت!، هەندێكی تر ووتیان: لەم شارەی دەری بكەین... (ئەبوجەهل) ووتی: نەخێر... لەهەر هۆزێك گەنجێك هەڵبژێرین و لەشەوێكدا بدەن بەسەر ماڵەكەیداو بیكوژن، ئینجا خودا پێغەمبەری (صلى الله عليه وسلم) لەم پیلانە ئاگادار كردەوە... ئەو شەوەی گەنجەكان هێرشیان بردە سەر ماڵەكەی، پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) لە ماڵ دەرچوو بوو وە لەگەڵ ئەبوبەكردا بەرەو ئەشكەوتی (ثور) ڕۆیشتبوون، لەوێشەوە پاش سێ ڕۆژ چوون بەرەو مەدینە. ئینجا خودا دەفەرموێت بە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) : بیر بكەرەوە كە چۆن بتپەرستەكان پیلانیان داڕێژا

کە حەپست بکەن یان بتکوژن، یان لەشاری مەککە دەرت بکەن... بەڵێ... ئەوانە پیلانت بۆ دەگێڕن، بەڵآ خودا چاکترین نەخشەڕێژە... ئەوا خودا سەری خستیت بەسەر ئەو بتپەرستە پیلانگێڕانەداو، هێزو توانایانی شکاند. (مکر) تەدبیرێکی نهێنی یە بۆ ئەوەی کارێك ئەنجام بدرێت بەرانبەر کەسێك، یاخود بەرانبەر کۆمەڵێك... جا کارەکە چاك بێت یان خراپ.

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الأَوَّلِينَ (٣١)

ئەگەر ئایاتی قورئان بۆ ئەو بێ باوەڕانە بخوێنرێتەوە، لەبەر عینادیی و سەرکەشیی خۆیان دەڵێن: بەڵێ گوێمان لێ بوو، ئەگەر بمانەوێت ئێمەیش دەتوانین وەکو قورئان قسە ڕێك بخەین؟! چونکە ئەم قورئانە هیچێك نیە جگە لەوەی کە درۆو ئەفسانەی پێشینانە!... دەگێڕنەوە کە ئەمە قسەی (نضری کوڕی حارث) بووە، کە چیرۆکی کۆنی دەزانی... ئەوەبوو خودا تۆڵەی ئەم دەمدرێژیەی لێ سەندەوەو لە غەزای بەدردا بەدیل گیراو کوژرا.

وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٣٢)

ئەبوجەهل و هەندێك لە بێ باوەڕانی مەککە، ووتیان: خودایە ئەگەر ئەم قورئانە هەقەو لەلایەن تۆوەیە، ئەوە لە ئاسمانەوە بەردمان بەسەردا ببارێنە یان سزایەکی پڕ ئێش و ئازارمان بۆ بهێنە!!.. دەگێڕنەوە کە معاویەی کوڕی ئەبوسوفیان بە کابرایەکی خەڵکی یەمەنی ووت: چەندە قەومەکەت ناتێگەیشتوو بوون کە ئافرەتێکیان کردبوو بە مەلیکی خۆیان -مەبەستی مەلیکە بەڵقیس بوو- کابرایش ووتی: ناتێگەیشتوویی قەومەکەی تۆ لە ناتێگەیشتوویی قەومەکەی من زیاترو پترتر بوو، لەوەدا کە دەیان ووت: خودایە ئەگەر ئەم ئیسلامەتیە ڕاستەو لە لایەنی تۆوەیە، ئەوە بەردبارانمان بکە! لەجیاتی ئەوەی بڵێن: خودایە هیدایەتمان بدە بۆ شوێنکەوتن و باوەڕ پێ هێنانی.

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (٣٣)

ڕووی ئەم فەرمایشتە لە پێغەمبەری خودایە (صلی الله علیه

وسلم) دەفەرمویێت: مادام تۆ لە ناو ئەو قەومەدای، ئەوە خودا سزایەکی فەوتێنەریان بۆ نانێرێت. هەروەها مادام ئەوان داوای لێخۆشبوون بکەن، خودا سزای بە ئازاریان نادات... دەگێڕنەوە ئەو کەسانەی داوای بەردبارانی خۆیان لە خودا کرد، سەرلە ئێوارەی ئەو ڕۆژە پەشیمانبوونەوەو داوای لێخۆشبوونیان کرد.

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٣٤)

واتە: چی وادەکات کە خودا سزایان نەدات، هەروەکو لەغەزای بەدردا سزای دان، لە حاڵێکدا کە ئەوان دەڵێن: ئێمە لەنەوەی ئیبراهیمین و مجێوری کەعبەین، کەچی ڕێگای زیارەتی کەعبە لە خەڵکی دەگرن. ئەمە پیشەیان بوو لەگەڵ موسڵمانەکاندا، پێش ئەوەی پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) کۆچ بکات بۆ مەدینە، هەروەها لە ساڵی (حودەیبیە)دا ڕازی نەبوون و ڕێگایان نەدا کە موسڵمانەکان لەگەڵ پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) بگەنە مەککەو زیارەتی کەعبە بکەن، ئەمانە شایستەی کەعبەی پیرۆز نین،چونکە بت دەپەرستن، ئەوەی شایانی سەرپەرشتی کەعبە بێت تەنها موسڵمانەکانن کە هاوەڵ و وێنە بۆ خودا دانانێن و خۆیان لە خراپەکاری دەپارێزن و تەنها بەندایەتی بۆ خودا دەکەن، بەڵام بەشێکی زۆری ئەوانە بەم ڕاستی یە نازانن کە ئەوان شایستەیی سەرپەرشتیکردنی کەعبەیان نیە، چونکە کەعبەی پیرۆز جێگەی خواناسیینە، نەك بتپەرستن.

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٥)

واتە: نوێژکردنی ئەو بتپەرستانە لە کەعبەدا هیچ نەبوو جگە لە فیکەو چەپڵە لێدان نەبێت، ئەوانەیش ژمارەیەکی زۆر ژن و پیاویان بەڕووتی بە دەوری کەعبەدا دەسوڕاندەوە، ئەگەر بیانبینیایە موسڵمانێك تەواف دەکات بۆ گاڵتە پێکردنی فیکەو چەپڵیان لێ دەدا!. فذوقوا... واتە: ئەی بێ باوەڕینە! بەهۆی ئەوەی کە بێ باوەڕ بوون، سا بچێژن سزای سەخت بەوەی کە لەبەدردا بەسەرتاندا هات.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ (٣٦)

بێگومان ئەو بێ باوەڕانە ماڵ و سامانی خۆیان خەرج دەکەن

بۆ ئـەوەی کە خەڵکی لە ڕێگای خـودا دوور بخەنەوەو ڕێگای موسڵمانبوونیان لێ بگرن، بەڵام ئەو خەرجکردنە لە پاشاندا بۆیان دەبێتە ئاخ و داخ و خەفتێکی زۆر، ئینجا پاش ئەویش تێدەشکێن و موسڵمانەکان سەردەکەون. ئەوانەی کە بێ باوەڕن لە ڕۆژی دواییدا بەرەو ئاگری دۆزەخ ڕاپێچ دەکرێن و هەموو لەوێ کۆدەکرێنەوە.

لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (٣٧)

خودا وای کرد تاوەکو پیس و خراپ ـمەبەست بێ باوەڕی و خراپە کاری یەـ لەپاك و چاك ـمەبەست ئیمانداری و چاکەکاری یەـ جیا بکاتەوەو، هەموو بێ بـاوەڕان لەسەر یەك کۆ بکاتەوەو بیانخاتە دۆزەخ، بەڕاستی هەر ئەوانە زەرەرمەندن و ڕووڕەشیی دەیانگرێتەوە.

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ (٣٨)

ئەی پێغەمبەر!(صلى الله عليه وسلم) بەو بێ باوەڕانە بڵێ: ئەگەر واز لە بتپەرستی و دوژمنایەتی لەگەڵ موسڵمانەکاندا بێنن، ئەوە خودا لەو گوناهانەی کردویانە خۆش دەبێت، بەڵام ئەگەر هەر لەسەر بێ باوەڕیی خۆیان سوور بن و لەسەر شەڕ کردن لەگەڵ موسڵماناندا هەر بەردەوام بن، ئەوە بابزانن ئەو سزاو ئازاردانەی کە لەمە و پێشتر ڕووی کرۆتە گەلانی خراپی پێغەمبەرانی پێشوو، هەمان سزاو ئازار ئەمانیش دەگرێتەوە.

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٣٩)

ئەم فەرمایشتەیش ئاڕاستەی موسڵمانەکان کراوە، دەفەرموێت: ئەی موسڵمانینە! لەگەڵ ئەو بێ باوەڕانەدا شەڕ بکەن، کە سوورن لەسەر دوژمنایەتی کردنتان، تا لەخودا زیاتر بەندایەتی کەسێکی تر نەکرێت، وە ئایین و یاسا هەر ئایین و یاساکەی خودا بێت، هەروەها تا هیچ موسڵمانێك نەکەوێتە ژێر ئازارو ئەشکەنجەدانیان، بۆ ئەوەی لە ئایینی پیرۆزی ئیسلام هەڵبگەڕێتەوە، هـەروەك بتپەرستانی مەککە لەگەڵ موسڵمانە بێ دەسەڵاتەکاندا وایان دەکرد، جا ئەگەر ئەوان وازیان لە دوژمنایەتی ئێوە هێنا، ئەوە بێگومان خودا ئاگادارە بە کردەوەکانیان و بەوەیش کە لە ناو دڵیاندایەو، بەو پێیە پاداشت

وەردەگرنەوە. دەبێت بزانین مەبەست لەم فەرمایشتە ئەوە نیە کە کەس بەزۆر موسڵمان بکرێت، هەر وەك هەندێك وادەڵێن.. ئەوەی پێویستە ئەوەیە ڕێگا بدرێت بە ڕوونکردنەوەی ئایینی پیرۆزی ئیسلام، تا غەیری موسڵمانانیش بەجوانی تێی بگەن، ئینجا پاش ئەوە هەر کەسێك موسڵمان دەبێت یان نابێت ئەوە بە ئارەزووی خۆیەتی و تەواو ئازادە.. خودا دەفەرموێت: لاإكراه في دين واتە: ئایین زۆرە ملێی تیا نیە کەس بە زۆر موسڵمان ناکرێت.. جا ئەگەر هێزێك یان دەسەڵاتێك ڕێگا لە گەیاندنی پەیامی خودا بگرێت و دوژمنایەتی بکات لەگەڵ موسڵماناندا، پێویستە مۆڵەتیان پێ نەدرێت و بەتوندی شەڕیان لەگەڵدا بکرێت تا هیچ ڕێگرێك نەبێت لەبەردەم گەیاندنی بانگەوازی خوادا. بە درێژایی مێژووی ئیسلام هیچ کەسێك بە زۆرو لەژێر فشاردا موسڵمان نەکراوە. بەڵگەیش ئەو هەمووە دیان و جولەکەیەیە کە بە ئازادیەکی تەواوەوە لەسەر زەوی وولاتانی ئیسلامیدا ژیاون و، بگرە شارو گوندی تایبەتی خۆیان هەبووەو هەیە.

وَإِن تَوَلَّوا فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ (٤٠)

گەر ئەو بێ باوەڕانە هەر پشتیان کردە ڕێگای ڕاست و لەسەر ڕەوشتی خراپی خۆیان سوور بوون، ئێوە بزانن کە ئایینده هەر بۆ ئێوەیە، خودا یارمەتیدەرو پشتیوانتانە، کە چاکترین پشتیوان و باشترین یارمەتیدەرە.

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ وَمَا أَنزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٤١)

واتە: ئەی موسڵمانینە! ئەو دەستکەوتانەی کە لە کاتی جەنگ کردن لەگەڵ بێ باوەڕاندا دەستان دەکەوێت! دەبێت بکرێنە پێنج بەش، چوار بەشی بۆ ئێوەیەو دابەش دەکرێت بەسەرتاندا، بەشێکی تریشی بۆ خوداو پێغەمبەرە(صلى الله عليه وسلم)، کە ئەویش تەرخان کراوە بۆ پێغەمبەرو کەسوکاری و هەتیوان و هەژاران و ئەوانەی کە لەسەفەردا خەرجییان لێ دەبڕێت و، ناتوانن بە ئاسانی بگەڕێنەوە بۆ شوێنی خۆیان .. ئەی موسڵمانینە! دەبێت دەسکەوتەکانی شەڕ بەو شێوەیە دابەش بکرێت، نەك هەر بدرێت بەوانەی کە لە غەزاکەدا

بەشدار دەبن.. دەبێت ئەو دابەشکردنە ئاوا ئەنجام بدرێت، ئەگەر ئێوە باوەڕدارن بە خوداو بەوەی کە ناردوومانەتە خوارەوە ـ کە قورئانە- بۆ سەر بەندەی خۆمان، کە پێغەمبەرە(صلی الله علیه وسلم) لە ڕۆژی جیاکردنەوەی ئیمان لە بێ باوەڕیی و ئیمانداران لە بتپەرستان، کە لە غەزای بەدردا ڕوویدا، کە هەردوولا ڕووبەڕووی یەك بوونەوەو شەڕ دەستی پێ کرد، لەو ڕۆژەدا کە خودا بەهێزو دەسەڵاتی خۆی موسڵمانەکانی سەرخست، هەرچەندە ژمارەیان کەم بوو وە ژمارەی بتپەرستەکان زۆر بوو، خودا دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیەو، هەرشتێکی بوێت بێ دواخستن دەیکات. ئیماندارانی ڕاستەقینە کاتێك دەچوون بۆ جیهاد، خۆیان هەموو چەك و تفاق و پێویستیەکی جەنگیی خۆیانیان دابین دەکرد، ئینجا بە گیان و ماڵەوە ئامادەبوون کە خۆیان بکەنە قوربانی ئایینی خودا، بۆیە دەبینین خودایش وەك ڕێزلێنانێکیان بەشێك لە دەسکەوتەکانی شەڕی بۆ بڕیاردان.. بێگومان غەزای ڕاستەقینە ئەوەیە کە تەنها لەبەر ڕەزامەندی خوداو لە پێناوی بەرزکردنەوەی ئاڵای ئیسلامدا بێت، نەك لە پێناو ڕەگەزایەتی و، نەتەوەپەرستی و... یان لە پێناو زەوتکردنی سامانی گەلانی ژێر دەستدا، وەکو ئیمپریالیزمی کۆن و نوێ وایان کردوەو ئێستایش هەر وادەکەن.

إِذْ أَنتُم بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُم بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَٰكِن لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ (٤٢)

بیر بکەنەوە کە ئێوە لە بەدردا لەلایەکی ئەو دۆڵەوە بوون کە لە مەدینە نزیکتر بوو، بێ باوەڕەکانیش لەلاکەی تریەوە بوون، کە لە مەدینە دوورتر بوو، وە قافڵە بازرگانیەکەیش کەوتبووە خوار ئێوەوە. خۆ ئەگەر ئێوە یەکەمجار بڕیاری شەڕتان لەگەڵ بتپەرستەکاندا بدایە، ئەوە لە شەڕکردن دوادەکەوتن و نەدەهاتن بۆ ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵیاندا، چونکە لەبەر کەمیی خۆتان و کەمیی چەك و تفاقی شەڕتان ئامادە نەدەبوون بۆ شەڕ کردن بەرامبەر ئەو لەشکرە زۆرو پڕ تفاقە، هەروەك هەندێکتان ئەم ڕاستیەی ئاشکرا کردو کەوتە موجادەلە لەگەڵ پێغەمبەردا (صلی الله علیه وسلم) بەڵام خودا وای ڕەخساند کە تووشی شەڕ ببن و لەگەڵ بێ باوەڕاندا

ڕووبـەڕوو ببنەوە، تا ئەوەی خودا بڕیاریدا بوو، بێتە دی .. وە تا ئەوەی تیادەچێت، پاش ئەوە تیابچێت کە بە تەواویی حەقیقەتی بۆ دەربکەوتبێت، ئەوەیش کە دەمێنێتەوەو دەژی، حەقیقەتی بۆ ئاشکرا ببێت و بە بەرچاو ڕوونی یەوە بژی.. بێگومان خودا زۆر بیسەرو زانایەو، ئاگادار بوو لە هەموو گوفتارو ڕەفتارێکی هەردوولاتان لە جەنگەکەدا.

إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٤٣)

خودای گەورەو بێ وێنە لە خەودا بێ باوەڕانی بە کەم خستە پێش چاوی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) پێغەمبەریش خەوەکەی گێڕایەوە بۆ موسڵمانەکان، تاوەکو ترسی ئەوانەیان بشکێنێت کە لە دڵەوە دەترسان، بێگومان مەبەست لە کەم پیشاندانی بێ باوەڕان مەرج نیە کەمیی ژمارەیان بێت، بەڵکو مەبەست لەوە پیشاندانی بێ هێزیی و بێ توانایی و کەم وورەیی یانە. ئینجا دەفەرموێت: ئەگەر خودا بێ باوەڕەکانی بە زۆرو بە بەهێز پیشان بدانایە، ئێوە شپرزە دەبوون و لە بەشداری کردن لە شەڕەکەدا دەبوو بە مشتومڕتان، چونکە هەندێکتان چاونەترس و خاوەن ئیمانێکی پتەو بوون، بۆیە بە هیچ شێوەیەك نەدەترسان، هەندێکی تریشتان ترس و بیم دایدەگرتن و نەتاندەوێرا بێنە مەیدانی شەڕەکەوە، بەڵام خودا ئێوەی سەلامەت کردو لەو شپرزەیی و تێکچوونە پاراستنی، بێگومان خودا زۆر زاناو ئاگادارە بەوەی کە لەناو دڵ و دەروونی هەموو ئادەمیزادێکدا هەیەو، هیچی لێ شاراوە نیە.

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ الْتَقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (٤٤)

ئەی موسڵمانینە! لەو کاتەدا کە خودا دوژمنەکانتانی بەبێ هێزو کەم خستە پێش چاوتان، هەروەها ئێوەیشی بە کەم و بێ هێز دەخستە پێش چاوی ئەوان، تا هەردوولاتان گەرم ببن بۆ شەڕ کردن لەگەڵ یەکتری، ئینجا کە شەڕەکە دەستی پێکرد، خودا توانای ئێوەی بەهێز کردو ترس و بیمێکی زۆری خستە ناو دڵی ئەوان و، سەری خستن بەسەریاندا، تا ئەوەی کە لە زانستی خۆیدا بڕیاری لەسەر دابوو بێتە دی، کە ئەویش شکانی لەشکری بێ باوەڕان و کوژرانی

حەفتا کەسیان و بە دیل گیرانی حەفتا کەسی تریان بوو. والی الله ترجع ... هەموو شتێك هەر بۆ لای خودا دەگەڕێتەوەو، هیچ شتێك ڕوو نادات و نابێت مەگەر بەو شێوەیە نەبێت کە خودا بە ئیرادەی خۆی بڕیاری لەسەر داوە، بەڵام دەبێت ئەو ڕاستیە بزانین کە هەمیشە پێویستە موسڵمان کەرەسەی ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ بێ باوەڕاندا ئامادە بکات، چونکە بەپێی ئەو خۆ ئامادە کردن و پڕ تفاقی یە، خودا سەرکەوتن دەبەخشێت. ئەوەتا چونکە موسڵمانانی جیهان ئەمڕۆ لەم ڕووەوە کەمتەرخەمی یان کردوەو بێ تفاقن و کەرەسەی تەواوی ململانێکەیان پێ نیە، دەبینیت لە هەموو شوێنێکی جیهاندا هەر چەوساوەو بەش مەینەتن و دوژمنان بەسەریاندا زاڵن.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٤٥)

ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە! کاتێك لەگەڵ کۆمەڵێك لە بێ باوەڕاندا ڕووبەڕوو دەبنەوە زۆر بەچاکی خۆتان ڕابگرن و ناوی خوداتان لەبیر بێت و پشت بەو ببەستن، بەڵکو سەرکەوتوو بن.

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (٤٦)

ئەی ئیماندارینە! گوێڕایەڵی خوداو پێغەمبەرەکەی خودا بن (صلی الله علیە وسلم) وە پەیڕەویان لێ بکەن و لەناو خۆتاندا ناکۆك مەبن و کێشمەو بەردەتان نەکەوێتە نێوان، چونکە ئەوە دەبێتە مایەی ئەوەی بێ هێز ببن و تواناتان نەمێنێت و لەبەرانبەر دوژمنانتاندا نەتوانن خۆڕابگرن و بشکێن. سەبر بگرن و هەراسانیی ڕووتان تێ نەکات، بێگومان خودا لەگەڵ ئەو کەسانەدایە کە سەبر دەگرن و بە ئاسانیی کۆڵ نادەن. (ریح) واتە: هەوا، بەڵام لە زمانی عەرەبیدا بۆ هێزو توانایش بەکار دەهێنرێت، چونکە جاری وا هەیە کە هەوا هەڵدەکات، کەشتی لە دەریادا وەردەگێڕێت، یاخود هێندە بە تەوژمە درەختی گەورە گەورە لە ڕیشکەوە هەڵدەکەنێت.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ (٤٧)

کاتێك بێ باوەڕانی مەککە بە لەشکرەکەیانەوە بەهانای کاروانە بازرگانیەکەیانەوە هاتن، بەهەموو خۆهەڵکێشان و لووتبەرزیەکەوەو

به خۆپیشاندانەوە ڕوویان کردە دۆڵی (بەدر) ئینجا خودا بە ئامۆژگاری و پەندادان بە موسڵمانەکان دەفەرمویێت: ئێوە وەکو ئەوان مەبن کە بەفیزو خۆ هەڵکێشان و خۆ پیشاندانەوە لە مەککەوە بەرەو بەدر کەوتنە ڕێ و، بەهەمموو هەوڵێکیانەوە ڕێگای خودا لە خەڵکی دەگرن و ناهێڵن ئیمان بێنن. ئێوە ئەی ئیماندارینە! لە ڕەوشتی موسڵمانانەی خۆتان لامەدەن و لە غەزاکردندا تەنها مەبەستتان ڕەزامەندیی خوداو سەرکەوتنی ئایینەکەتان و پێغەمبەرەکەتان بێت(صلى الله عليه وسلم)... خودا دەورەی بە بێ باوەڕان داوەو، ئاگای لەهەمموو نیازو مەبەستێکیانە.

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٤٨)

ئەی پێغەمبەر!(صلى الله عليه وسلم) بە موسڵمانەکان بڵێ: شەیتان کردەوەی ئەو بێ باوەڕانەی لەبەرچاو شیرین کردوون و بۆی ڕازاندوونەتەوە، هەروەها وەهای خستوەتە دڵیان کە لەو ڕۆژەدا هیچ کەس و هێزێك نیە بتوانێت بەسەر ئەواندا زاڵ بێت، وە پێی وتوون: بێگومان من لەگەڵ ئێوەدام و یارمەتیتان دەدەم، بەڵام کاتێك هەردوو تاقمەکە- ئیمانداران و بێ باوەڕان- یەکتریان بینی، شەیتان پاشەوپاش لێیان کشایەوەو بە بێ باوەڕانی ووت: بەڕاستیی من لە ئێوە بەریم و لەگەڵ ئێوەدا نیم، من شتانێك دەبینم کە ئێوە نایانبینن - مەبەستی فریشتەکان بوو- بەڕاستی من لەخودا دەترسم... تۆڵەسەندنەوەی خودا زۆر سەخت و بەتینە. ئەم هاندان و قسەکردنانەی شەیتان لەو کاتەدا چۆن بووە؟! ئایا بە وەسوەسە بووە، یاخود خۆی خستوەتە سەر شێوەی ئادەمیزادێك و ئەم قسانەی کردووە؟! ئەم شتانە تەنها خودا خۆی دەیانزانێت.

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٤٩)

کاتێك دووڕووەکـان، ئەوانەی کە لە دڵیاندا ئیمان نیەو دڵیان نەخۆشی تێدایە، بە موسڵمانەکانیان دەوت: ئایینەکەیان مەغروری کردوون، وا خۆیان تووشی ئەو گۆبەندە کردووە -مەبەستیان شەڕی بەدر بوو لەگەڵ بێ باوەڕاندا- بەڵام ئەوانە نازانن هەرکەسێك پشت

بە خودا ببەستێت و هەر بە تەمای ئەو بێت، ئەوە سەردەکەوێت و دەیباتەوە، چونکە بێگومان خودا دەسەڵاتدارەو خاوەن توانایەکی ڕەهایەو حەکیم و دانایەو لە هەموو کارەکانیدا مەبەستی هەیە. خودا توانای زۆری هەیە کە فریای ئەو کەسانە بکەوێت پشتی پێ دەبەستن و سەریاندەخات بەسەر دوژمنانیاندا.

وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (٥٠)

ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ! ئەگەر دەتبینی کە چۆن لەشەڕی بەدردا فریشتەی گیانکێشان گیانی ئەو بێ باوەڕانەیان دەکێشاو، دەیانکێشا بەدەم چاوو پشتیاندا... لەڕۆژی دواییدا بەوانە دەوترێت: بچێژن سووتانی ئاگر لەناو دۆزەخدا.

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (٥١)

پێیان دەوترێت: ئەم سزادانەتان بەهۆی کردەوە خراپەکانی خۆتانەوەیە کە پێشتر ئەنجامتانداون.. چاك بزانن کە خودا ستەم لە هیچ بەندەیەکی خۆی ناکات.

كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٥٢)

کردەوەو ڕەوشتی ئەوانە وەکو کردەوەو ڕەوشتی دەست و پێوەندو شوێنکەوتوانی فیرعەون و ئەو ستەمکارانەی ترە کە لە پێش ئەمانەوە بوون، وە گەلی نوح و گەلی عاد و گەلی ثمود کە باوەڕیان بە فەرمانی خودا نەهێناو یاخی بوون، خودایش بەهۆی گوناهی خۆیانەوە سزای سەختی دان و لەناوی بردن. بێگومان خودا بە توانایەو تۆڵەسەندنەوەو سزادانی زۆر سەختە.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٥٣)

ئەمەی باسکرا سەبارەت بە سزادانی بێ باوەڕانی مەککە لە دۆڵی بەدردا، هەروەها سەبارەت بە سزادانی گەلانی پێش ئەمانیش وەکو فیرعەون و قەومەکانی پێغەمبەرانی پێشوو، هۆی ئەو سزادان و لەناو بردنەیان خراپەکاریی خۆیان و یاخی بوونیان بوو لە بڕیارو فەرمانەکانی خودا. خودا هەر نیعمەتێکی بەهەر گەل و نەتەوەیەك بەخشی بێت، لێیان ناسێنێتەوەو لێیان ناگۆڕێت، تا

خۆیان بەهۆی خراپیی خۆیانەوە ئەو نیعمەتە لەسەر خۆیان لانەبەن، یاخود نەیگۆڕن.. بێگومان خودا زۆر بیسەرو زانایەو ئاگای لە هەموو قسەیەکەو بە کردەوەی هەموو کەسێکیش ئاگادارو زانایە.

كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ (٥٤)

خودا ئەم فەرمایشتەی دووبارە کردوەتەوە بۆ زیاتر وریاکردنەوەو عیبرەت وەرگرتن بێگومان سزادانی خودا یەکێکە لە یاساکانی خودا، زوو یا درەنگ هەموو کەسێکی یاخی و خراپەکار دەگرێتەوە، هەروەکو چۆن کاتی خۆی فیرعەون و دەست و پێوەندو شوێنکەوتوەکانی گرتوەتەوە، هەروەها گشت گەلانی خراپکاری پێش ئەوانیشی گرتوەتەوە کە فەرمانی پەروەردگاریان بە درۆ دەزانی... ئینجا لێرەدا خودا دەفەرموێت: بەهۆی گوناە و خراپکاریی خۆیانەوە هەموو ئەوانەمان لەناو برد، وە فیرعەون و شوێنکەوتوانیشیمان لە دەریای سووردا خنکاند... گشت ئەمانە ستەمکارو بێ باوەڕ بوون.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٥٥)

بێگومان خراپترین کەس لەوانەی کە بەسەر زەویدا دەژین، ئەو کەسانەن کە بێ باوەڕن و سووریشن لەسەر بێ باوەڕیی خۆیان و باوەڕ ناهێنن. ئەم فەرمایشتە حاڵی ئەو بێ باوەڕانە ڕوون دەکاتەوە بۆ پێغەمبەری خوداو(صلى الله عليه وسلم) هاوەڵەکانی تا ئیتر نائومێد بن لەوەی ئەو یاخی یانە ئیمان بێنن.

الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ (٥٦)

ئەی پێغەمبەر !(صلى الله عليه وسلم) ئەو بێ باوەڕانە ئەوانەن کە پەیمانت لەگەڵدا دەبەستن کە بە دۆستایەتی لەگەڵتدا بجوڵێنەوەو، یارمەتی بێ باوەڕانی مەکە نـەدەن، کەچی هەموو جارێك پەیمانەکانی خۆیان دەشکێنن و پشت دەکەنە پەیمانەکانیان و، خۆیان لەسزاو خەشمی خودا ناپارێزن. وادیـارە مەبەست لەم ئایەتە پیرۆزە جولەکەکانی دەوروپشتی شاری مەدینە بێت، بە تایبەتی جولەکەکانی نەوەی (قريظة) کە چەند جارێك پەیمانیان دا، کەچی دوایی پاشگەز دەبوونەوەو پەیمانەکانیان هەڵدەوەشاندەوەو ،دوژمنایەتیی موسڵمانەکانیان دەکرد.. دەگێڕنەوە کە سەرانی ئەم جولەکانە چوونە لای بێ باوەڕانی مەککەو هانیان داون بۆ شەڕکردن

لەگەڵ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) و موسڵمانانـدا، وە بەڵێنیان پێداون کە یارمەتی تەواویان بدەن.

فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (٥٧)

هەر کاتێك لەگەڵ ئەوانەدا لە مەیدانی شەڕدا ڕووبەڕووبونەوە، بە چاکیی هێرشیان بکەنە سەرو کوشتاریان لێ بکەن ... بەشێوەیەکی وا کە ببێتە مایەی درووستبوونی ترس لە دڵی ئەوانەیان کە لە ڕیزەکانی پشتەوەیاندان تا پرژو بڵاوەیان پێ بکەن و یارمەتییان نەدەن و، ترس دایانبگرێت و بییربکەنەوە لەوەی کە ئەوان چییان پێ هات و، ئیتر پەند وەربگرن.

وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ (٥٨)

ئەگەر هەستتان کرد بە خیانەتکردنی قەومێك و پەیمان هەبوو لە نێوانتانداو دەترسان هەڵبگەڕێنەوەو پەیمانەکەیان بشکێنن، وە دەستتان لێ بوەشێنن، ئەوە ئێوەیش بە ئاشکرا پەیمانەکەیان بەرەو ڕووی خۆیان بکەنەوەو پێیان بڵێن: پەیمانەکە حسابی بۆ ناکرێت، تا ئاگادار بن... ئینجا پێش ئەوەی ئەوان دەستتان لێ بوەشێنن، ئێوە پەلاماری ئەوان بدەن. بێگومان خودا ناپاکان و خیانەتکارانی خۆش ناوێت، ئەو ناپاکانەی کە بەدزی یەوە پەیمان و بەڵێنەکانیان هەڵدەوەشێننەوە.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ (٥٩)

ئەو بێ باوەڕانەی کە پەیمانی خۆیان شکاندو لەگەڵ بتپەرستانی مەککەدا ڕێککەوتن، وا نەزانن کە لە ئەنجامی ئەو ناپاکی و کردەوە خراپەی خۆیان قوتار دەبن... بێگومان وەنەبێت ئەوانە بتوانن خۆیان لە سزای خودا ڕزگار بکەن و، خودا توانای بەسەریاندا نەشکێت و لە ئاستیاندا دەستەوسان بێت... بەڵکو غەزەبیان لێدەگرێت و، موسڵمانەکان زاڵ دەکات بەسەریانداو دەبێت سزای یاخی بوون و خراپەکاریی خۆیان بچێژن.

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (٦٠)

شەڕ کردن حاڵەتێکی کۆمەڵایەتی یە، لەبەرئەوە بە درێژایی

مێژوو تا ئەمڕۆ چەندەها شەڕی گەورەو بچووك لە نێوان دوو وولاّت، یان دوو هۆز، یان دوو نەتەوەدا هەڵگیرساوەو، ئەم سەر زەوی یە بێ شەڕوشۆڕ نەبووە، ئەگەر لەلایەك شەڕ کوژابێتەوە، لەلایەکی ترەوە هەڵگیرساوەتەوە. لەبەر ئەوە لێرەدا خودا فەرمان دەدات بەسەر موسڵمانەکاندا، کە دەبێت بەپێی توانا هەموو جۆرە هۆکارێکی هێزو تفاقی شەڕ کردن ئامادە بکەن و هەیانبێت و، ئەسپی شەڕ لەسەر سنوورەکانی وولاّتیان ڕابگرن، بۆ ئەوەی بتوانن بەچاکی بەرانبەر دوژمنانیان بووەستن و، لەگەڵیاندا ڕووبەڕوو ببنەوە. ئیمامی موسلیم دەیگێڕێتەوە، کە پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) کە لەسەر مینبەر ئەم ئایەتە پیرۆزەی خوێندەوە، سێ جار فەرمووی الا ان القوة الرمي واتە: ئاگادار بن هێزو توانا بریتی یە لە هاوێشتن و تێگرتن، جا ئەگەر ئەو تێگرتنە لەو سەردەمانەدا تیرو کەوان و مەنجەنیق بوو بێت، لە ئەمڕۆدا گولەو تۆپ و بۆمباو موشەك و (صاروخ) دەگرێتەوە، جا چ بە فڕۆکەی جەنگیی بهاوێژرێت یان بە پاپۆڕی جەنگیی لە دەریاوە بهاوێژرێت، یاخود هەر لەسەر زەوی یەوە بتەقێنرێت. خودا بە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) و موسڵمانان لە هەموو کات و سەردەم و شوێنێکدا دەفەرموێت: هەموو جۆرە چەك و هێزێك ئامادە بکەن، بۆ ئەوەی دوژمنانی خوداو دوژمنانی خۆتانی بترسێنن، ئەو دوژمنانەی کە پێیان دەزانن و دەیانناسن، هەروەها ئەو دوژمنانەیش کە پێتان نەزانیون و نایان ناسن بەلاّم خودا دەیان ناسێت.. ئەو ماڵ و سامانەی کە لە ڕێگای خوادا دەیبەخشن، جا کەم بێت یاخود زۆر بێت، بەفیرۆ ناڕوات، بەڵکو پاداشتەکەیتان پێ دەدرێتەوە، لە ژیانی دنیادا سەرکەوتوو سەر بەرز دەبن و، لە ڕۆژی دواییشدا بە بەهەشتی ڕازاوەی خودا شاد دەبن.

وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦١)

ئەی پێغەمبەر !(صلى الله عليه وسلم) ئەگەر دوژمنانتان مەیلی ئاشتی یان کرد، تۆیش ڕووبکەرە ئاشتی و ئاشتیت بوێت و، پشت بە خودا ببەستە، ئەگەر ئەوانە مەبەستیان لەو داوای ئاشتی کردنە فڕوفێڵ بێت، بێگومان خودا زۆر بیسەرو زانیارەو، ئاگای لە هەموو نیازەکان هەیە.

وَإِن يُرِيدُوا أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ (٦٢)

خۆ ئەگەر بیانەوێت بتخەڵەتێنن و فێڵت لێ بکەن ئەوە تۆ خودات بەسە، چونکە هەر خودا بوو یارمەتی دایت و سەرکەوتنی پێ بەخشیت و، ئیماندارانی مەدینەی بۆ ڕەخساندیت کە بوونە پشتیوان و یارمەتیدەرت.

وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَّا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٣)

خودا دڵی ئەو موسڵمانانەی بەیەکەوە بەستەوە، ئەگەر تۆ هەرچی ماڵ و سامانی دنیات هەیە خەرجت بکردایە بۆ ئەوەی بەو شێوەیە دڵەکانیان ببەستیت بەیەکەوە، هەرگیز ئەو کارەت بۆ نەدەکرا، بەڵام خودا دڵیانی پەیوەند کرد بەیەکەوەو کردنی بەهۆگری یەکتری، بێگومان خودا خاوەن توانای بێ ئەندازەیەو، لە گشت کارەکانیدا خاوەن حیکمەتە. دەشێت مەبەست لەم ئایەتە پیرۆزە هەردوو هۆزی (ئەوس) و (خەزرەج) بێت، کە پێش موسڵمانبوونیان دوژمنی سەرسەختی یەکتری بوون.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٦٤)

ئەی پێغەمبەر!(صلى الله عليه وسلم) تۆ خودات لەگەڵەو هەر ئەویشت بەسە، هەروەها هەر خودا بەسە بۆ ئەو ئیماندارانەیش کە شوێنت کەوتوون و باوەڕیان هێناوە، ترستان لەدوژمن نەبێت، چونکە خودا یارمەتیدەرتانە. دەبێت دڵنیا بن لەوەی هەمیشە خودا یارمەتیدەری موسڵمانانە، بەمەرجێك ڕاستگۆو پابەندی ئایینەکەی خودا بن و، یەکڕیزو یەك دڵ بن، هەروەها بەپێی سەردەم و ڕۆژگار لە تفاق و کەرەستەی ڕووبەڕوونەوەو جەنگ لەگەڵ دوژمناندا بەجێ نەمێنن، بەڵام بەداخەوە ئەمڕۆ موسڵمانانی جیهان بە هۆی دەسەڵاتدارە ستەمکارەکانەوە لەو سێ شتە پێویستە دوورن، بۆیە لەوپەڕی بێ هێزیی و دواکەوتووییدان، بە تایبەتی دەوڵەتە عەرەبی یەکان، کە لەگەڵ زۆریی ژمارەشیاندا، کەچی کەمینەیەکی جولەکە زاڵ بووە بەسەریاندا... سەرۆك وەزیرانی پێشوویان (بنیامین نەتەنیاهۆ) لەسەر کێشەیەك بەوپەڕی لووتبەرزیەوە ووتی: وا

دەردەکەوێت عەرەبەکان نازانن بۆچی من هەڵبژێراوم بۆ سەرۆك وەزیری... واتە: منەتیان نازانم و هیچ گوێیان نادەمێ و بێ نرخن لەلام.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ (٦٥)

واتە: ئەی پێغەمبەر! (صلى الله عليه وسلم) موسڵمانان هان بدە بۆ شەڕ کردن... ئەگەر ئێوە بیست کەسی ئازاو شەڕکەری خۆڕاگرو کۆڵنەدەرتان تیا بێت بەسەر دووصەد شەڕکەری دوژمندا زاڵ دەبن. خۆ ئەگەر صەد کەسی لەو چەشنەتان هەبێت، ئەوا بەسەر هەزار کەسی ئەواندا سەردەکەون و تێکیان دەشکێنن، چونکە ئەوان تێناگەن کە شەڕ کردن لەڕێگای خوادا دەبێتە هۆی سەرکەوتن ، هەروەها لەو ڕاستی یەش تێناگەن کە ئێوە کاتێك شەڕ دەکەن یەکێك لەم دوو مەبەستەتان هەیە، کە هەردووکیان مایەی ئازایەتی و چاونەترسی و بوێریین بۆ ئادەمیزاد: یەکێکیان لە دنیادایە کە سەرکەوتن و سەربەرزی یە، دووەمیشیان گەیشتنە بەشەهیدیی و ڕەزامەندیی خوداو چوونە بەهەشتی بەرینە.

الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ (٦٦)

موسڵمانەکان لە غەزای بەدردا ژمارەیان کەم بوو، وە هەمووشیان ئامادەی شەڕبوون و، چەك و زەخیرەی کەمیان پێ بوو، بۆیە فەرمایشت لێرەدا دەفەرموێت: ئێستا خودا بارتانی سوك کرد، چونکە زانی کە کەسی بێ هێزو لاوازتان تێدایە، ئەگەر ئێوە صەد کەسی ئازاو خۆڕاگرتان بەرامبەر دوژمن هەبێت، ئەوە دووصەد کەس لەوانە تێکدەشکێنن. ئەگەر هەزار کەسی وایشتان تێدا بێت. ئەوە بە یارمەتی خودا بەسەر دووهەزاری ئەواندا سەردەکەون.. یارمەتی خودا بۆ ئەو کەسانەیە کە لەشەڕدا خۆڕاگرن و بەرامبەر دوژمن وەك پۆڵا ڕادەوەستن و کۆڵ نادەن. لەم دوو ئایەتە پیرۆزەدا ئەوە دەفەرموێت: کە موسڵمانانی ڕاستەقینە لە کاتی بەهێزییاندا (یەك) بە (دە) کەسن، لەکاتی بێ هێزیشیاندا (یەك) بە (دوو) کەسن.

ئەمەیش ڕاستیەکەو مێژوو سەلماندویەتی و، لە هەموو شەڕێکدا کە موسڵمانەکان سەرکەوتوون، ژمارەیان گەلێك کەمتر بووە لە ژمارەی لەشکری دوژمنیان، کەچی هەر خودا سەرکەوتنی پێ بەخشیوون.

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٧)﴾

لەشەڕی بەدردا هەندێك لە موسڵمانەکان هەوڵیان دەدا بێ باوەڕان بەدیل بگرن، بۆ ئەوەی دوایی کەسوکاریان بە پارە بیانکڕنەوە، جا بەهۆی ئەوەوە بە جددی هەوڵی کوشتنی بێ باوەڕانیان نەدەداو زیاتر هەوڵیان بۆ ئەوە دەخستە کار بەدیل بیانگرن. خودایش لەم بارەوە دەفەرموێت: هیچ پێغەمبەرێك بۆی نەبووە دوژمن بەدیل بگرێت، تا زۆر بە توندی هێرشیان نەکردبێتە سەر دوژمن و زۆریان لێ نەکوشتبێتن... ئایا ئەی موسڵمانینە! ئێوە ماڵی دنیایی هیچ و پووچتان دەوێت؟! لە کاتێکدا خودا خۆشی و کامەرانی ڕۆژی دوایی بۆ ئێوە دەوێت. خودا خاوەن تواناو دەسەڵاتدارەو هیچ کەسێك ناتوانێت بەرامبەر فەرمانی بوەستێتەوە، خودا خاوەن مەبەستە لە هەموو کاروبارێکیداو حەکیم و کار جوانە، هەمیشە بەرزیی و دەسەڵاتی بۆ ئیمانداران دەوێت. هەرچەندە ئەم فەرمایشتە لێرەدا ئاڕاستەی پێغەمبەر کراوە (صلی الله علیه وسلم) چونکە ئەو فەرماندەی شەڕ بوو، بەڵام مەبەستی ئەو موسڵمانانەیە کە هەوڵیان دەدا بێ باوەڕان بەدیل بگرن... وەك چۆن ئێمە هەموو شکان و سەرکەوتنێك دەدەینە پاڵ فەرماندەی شەڕەکە بۆ نموونە دەڵێن: فلان سەرۆك لە شەڕەکەدا سەرکەوت یاخود تێکشکا، خۆ بێگومان ئێمە مەبەستمان خودی سەرۆکەکە نیە بە تەنها، بەڵکو مەبەستمان هێزو لەشکرەکەیەتی.

﴿لَوْلا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٦٨)﴾

ئەی موسڵمانینە! کە ئەمە کردەوەتان بوو، ئەگەر تەقدیری خودا لە عیلمی ئەزەلی خۆیدا وانەبوایە کە لە هەموو گوناهێکتان خۆش ببێت، بەهۆی ئەو کارەتانەوە دووچاری سزایەکی گەورە دەهاتن. هەندێك لە تەفسیرنووسان دەڵێن: ئەم عیتاب و گازاندەیە ڕوو لە پێغەمبەرە (صلی الله علیه وسلم) چونکە دوای تەواوبوونی شەڕەکە فەرمانی نەدا بە کوشتنی ئەو دیلانەی کە لە شەڕەکەدا گیرا بوون ، بەڵام لە ڕاستیدا وانیەو، هیچ عیتابێکی بۆ پێغەمبەر تێدا نیە. بەڵکو

گازاندەکە لە موسڵمانەکانە، چونکە دیل ناکوژرێت، مەگەر دیلێك نەبێت کە پێشتر تاوانی زۆری زۆری ئەنجام دابێت و شایانی کوشتن بێت، بەڵگەیش ئەوەیە کە ئایەتەکە ئاڕاستەی موسڵمانەکان کراوە، نەك پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم).

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٦٩)

ئەی موسڵمانینە! لەو دەستکەوتانەی کە لە جەنگدا دەستانکەوت و بە حەڵاڵی و بەخۆشی بیانخۆن، وە خۆتان بپارێزن لە خەشمی خوداو پارێزکار بن و، شتێك مەکەن خودا ڕێگای پێ نەدا بێت... بێگومان خودا لێخۆشبووەو خاوەن بەزەییەکی فراوانە.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٧٠)

واتە ئەی پێغەمبەر!(صلی الله علیه وسلم) بەو دیلانەی کە لە ژێر دەستاندان بڵێ: ئەگەر دەربکەوێت ئەوەی لە ناو دڵتاندایە خێرو چاکەیەو، باوەڕ بە ئایینی خودا دێنن، ئەوە خودا لەوەی کە لێتان وەرگیراوە لە ماڵ و سامان شتی زۆر زیاترتان دەداتێ و، لە گوناهەکانی پێشووتان خۆش دەبێت... خودا لێبوردەیەو خۆش دەبێت وە زۆر بە بەزەیی و میهرەبانە.

وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٧١)

هەندێك لەو دیلانەی لە شەڕی بەدردا گیرابوون، وایان پیشاندا کە حەزیان لە ئایینی ئیسلامەو، بەڵێنیان دا جارێکی تر نەیەنەوە بۆ شەڕ لەگەڵ موسڵمانەکاندا، جا لەم بارەیەوە خودا ڕووی فەرمایشتی دەکاتە پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێت: ئەگەر ئەوانە بیانەوێت ناپاکیت لەگەڵ بکەن و، جارێکی تر دەست بکەنەوە بە تاوانکاریی و شەڕ لەگەڵ موسڵماناندا، وەنەبێت ئەوە شتێکی سەیرو لەوانەوە دوور بێت، چونکە هەر ئەوان بوون پێشتریش خیانەت و ناپاکییان لەگەڵ خوادا کردووە بەوەی هاوەڵ و وێنەیان بۆ داناوە... وە لە جیاتی ئەو بتیان پەرستووەو باوەڕیان بە قورئان نەهێناوە کە بۆمان ناردوویتە خوارەوە، بۆیە خودا ئێوەی بەسەریاندا زاڵ کرد، ئەوەبوو هەندێکتان کوشتن و هەندێکیشتان بەدیل گرتن. خودا زانیارو ئاگادارەو داناو کار بەجێیەو خۆی دەزانێت چی دەکات.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوا وَّنَصَرُوا أُولَٰئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُم مِّن وَلَايَتِهِم مِّن شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا وَإِنِ اسْتَنصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٧٢)

بێگومان ئەو کەسانەی کە ئیمانیان هێناوەو کۆچیان کردووە بۆ مەدینە، وە لەڕێگای خوادا بەماڵ و بەگیان دەستیان کردوە بە غەزا، ئەو موسڵمانانەی مەدینە کە داڵـدەی پێغەمبەر(صلی الله علیە وسلم) و موسڵمانە کۆچەری یەکانیان داوەو بەهەمووو جۆرێك یارمەتیانداون، ئەوانە پشتیوان و خۆشەویستی یەکترین و، هەمیشە یارمەتی یەکتری دەدەن، بەڵام ئەوانەی کە ئیمانیان هێناوە، بەڵام کۆچیان نەکردوەو هەر لە جێگای خۆیانداو ماونەتەوە، ئەوە هەقتان نەبێت بەسەر پشتیوانی کردن و یارمەتی دانیانەوە تا کۆچ دەکەن و، دەبنە هێز بۆتان، بەڵام ئەگەر لەبەر ئیمان و بیروباوەڕەکەیان داوای یارمەتییان لێ کردن، پێویستە بچن بە هانایانەوەو یارمەتیان بدەن، وەك ئەوەی هۆزێکی بێ باوەڕ لەبەر موسڵمانێتی یان بدەن بەسەریانداو بیانەوێت تووشی ئـازارو ناڕەحەتیان بکەن، بەڵام ئەم یارمەتیدانەتان دەبێت بەو مەرجە بێت کە ئێوە پەیمانی شەڕ نەکردنتان لەگەڵ ئەو هۆزو کۆمەڵە بێ باوەڕەدا نەبێت، خۆ ئەگەر پەیمان هەبوو لە نێوانتاندا، ئەوە نابێت بچن بەهانای ئەو موسڵمانانەوە، چونکە نابێت پەیمانشکێنی بکەن! خودایش ئاگادارە بەوەی دەیکەن و، هیچی لێ بزر نابێت، دەبێت لەو سنوورە نەترازێن کە دیاری دەکات بۆتان و، ملکەچی گشت فەرمان و بڕیارەکانی بن.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ (٧٣)

ئەوانەی کافرن و ڕێگای بێ باوەڕییان گرتوەتە بەر، هەندێکیان پشتیوانی هەندێکی تریانن و لە دوژمنایەتی کردن لەگەڵ ئێوەدا یارمەتی یەکتر دەدەن. جا ئـەوەی کە لە ئایەتی پێشوودا باس کرا پێویست کرا لەسەرتان سەبارەت بە یەکگرتن و یارمەتیدانی موسڵمانان، ئەگەر هەڵنەستن بەو ئەرکە پیرۆزەو کەمتەرخەمیی

تیادا بکەن ئەوە لەسەر زەویدا ئاشووب و ناخۆشی و بەڵای گەورە پەیدا دەبێت و دووچار دەبن، چونکە بێ باوەڕان -کە پشتیوانی یەکترن- یەك دەگرن و، ئەو کاتەش بەسەرتاندا زاڵ دەبن.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٧٤)

خودای بەرزی بێ وێنە لێرەدا مەدحی ئەو ئیماندارانە دەکات کە لە ئایەتی پێشووتردا باسی کردن، دەفەرموێت: ئەوانەی ئیمانیان هێناو کۆچیان کردو لەگەڵ ئێوەدا دەستیانکرد بە غەزاکردن لە پێناوی خوادا، هەروەها ئەو ئیماندارانەیش کە داڵدەی پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) و کۆچەری یە مەککەیەکانیان داو پشتیوانیان لێ کردن، هەموو ئەوانە ئیمانداری تەواوو ڕاستەقینەن، بۆ ئەوانە هەیە لێخۆشبوونی خوداو بەهەشتی پڕ نازو نیعمەت و ڕزق و ڕۆزی بەرێز.

وَالَّذِينَ آمَنُوا مِن بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنكُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٧٥)

ئەوانەی دوایی باوەڕیان هێناو کۆچیان کرد بۆ لای ئێوەو لەگەڵ ئێوەدا بەشداریی جیهادیان کرد، ئەوانە لەگەڵ ئێوەن و پشتیوانی یەکترن... ئەمانە کۆمەڵەی چوارەمن لە موسڵمانەکانی ئەو سەردەمە. وأولوا الارحام.... ئینجا ئەم سوورەتە بەم فەرمایشتە پیرۆزە کۆتایی پێ دێت: واتە: خزمان و خۆێشان -لەبارەی میرات و وەسیەت و چاکە کردن لەگەڵیاندا- هەندێکیان لە هەندێکی تریان لە پێشترو نزیکترن، هەروەکو لە فەرمایشتی خوادا ئەوە دیاریکراوە، بێگومان خودا ئاگادارە لە هەموو شتێك و هەرچی چاکەیە، خودا هەر فەرمان بەوە دەدات. بەفەرمانی خودا، پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) برایەتی یەکی نموونەیی خستە نێوان ئیماندارانی کۆچکردو لەمەککەوە لەگەڵ ئیماندارانی مەدینە، کە تەنانەت لە ماڵ و سامانیشدا شەریك بن و، گەر یەکێکیان مرد، ئەوی تریان میراتەکەی وەربگرێت بۆ خۆی.. ئەم برایەتی یە ناوازەیە بەو شێوەیە بۆ کاتێکی تایبەتیی بوو، بۆیە بە غەزای بەدر ئەو جۆرە میرات بردنە کۆتایی پێ هات. ئینجا خودا دەفەرموێت: برایەتی موسڵمانانی خزمی یەکتری لەم ڕووەوە لە برایەتی موسڵمانانی بێگانە لەپێش ترەو، ئەو خزمانە میرات لە یەکتری دەبەن، بەپێی نزیکی و دووریی

خزمایەتیەکەیان.
لە کۆتایی پوختەی تەفسیری سورەتی ئەنفالدا دەگەیەن بەو دەرەنجامەی کە کۆی سورەتەکە باس لە نێوان شەڕو کێشەی دوو کۆمەڵ دەکات کە یەکێکیان لێبڕانانە بۆ خوای گەورەو ئەوی تریان بە پێچەوانەوە، وە سورەتەکە وردەکاری ئەو دەستکەوتانەی کە لە شەڕدا دەست دەکەوێت چۆن مامەڵەی پێوە بکرێت و بۆ سودی گشتی بەکار بهێنرێت، بەپێچەوانەی جەنگە نا ئیسلامیەکان کە زۆرجار دەست لە ماڵ و موڵکی تایبەتی خەڵکی شەڕنەکەریش ناپارێزن و هەرکەس هەرچی دەستکەوت بۆ سودی تایبەتی خۆی بەکاری دەهێنێت، هەتا زۆرجار کوشتاری بەناهەق لەبەر دەستکەوتی مادی کراوە، بەڵام لە ئیسلامدا تەنها ئەو شتانە دەستی بەسەردا دەگیرێت کە هی هێزی شەڕکەرن و بۆ ئەوە ئامادەکراوە هێزی ئیسلامی پێ لاواز بکرێت، ئەوە دابەشکردنی ئەو شتانەش بۆ سودی و گشتی و وەك دین چەسپاوە.
ئەوەی سەدام بەناوی ئەنفالەوە کردی ئەگەر هەڵوێستەیەکی خێراشی لەسەر بکەین خەڵکەکە هیچی شەڕکەر نەبووەو لەماڵی خۆیدا بووە، بەنای جیاوازو فێڵەوە دەستیان بەسەرداگیراوەو زیندە بەچاك کراون و سوکایەتیان پێکراوەو فرۆشراون، هەروەك ئاماژەشمان پێداوە ئەم کارە لە ستەمەکانی جاهیلیەت و پێش ئیسلامەوە نزیکەو لێکچووە لەگەڵ کارەکانی ئەواندا کە زیندە بەچاڵ کردن بوو، بەڵام بە هاتنی ئیسلام ئەو کەلتورەی بە دین ڕێگری لێکرد.

بێدەنگی گەلان لەسەر ئەو کارانە بۆ؟

ولاَتانی زلهێزی دونیای هەڵوێستەکانیان لەسەر بەرژەوەندیەکانیان وەستاوە! جاری وا هەیە بێدەنگی ئەوان لەگەڵ بەرژەوەندی خۆیان و گەلانێکی تریشدا یەك دەگرێتەوە. ئەو گەلانەی کە بێدەنگی بۆ ماوەیەکی کاتی ولاَتانی زلهێز یەکیگرتووەتەوە نابێت مایەی خۆشحاڵیان بێت و زۆرجار مێژوو بێدەنگیەکان پێچەوانە دەکاتەوە. بێدەنگی نەبوون زیاتر گرنکی لە کاتێکدایە دەستەلاَتی لەگەڵدا بێت و بتوانێت ڕێگر بێت لە ئاست ئەو ستەمانەی کە دەکرێت. هەروەك چۆن هەندێکجاریش بێدەنگی مایەی ڕازی بوون نی یەو لە بێدەستەلاَتیدایە! دەبێت بڕوامان بەوەش هەبێت مەرج نی یە ئەوەی ئێمە بە بێدەنگی دەزانین بێدەنگ بوو بێت چونکە زۆرجار بێدەنگی لەگەڵ نەبوونی دەستەلاَتدا ئاسان دەرناکەوێت.

بێدەنگی دەبێت پۆلێن بکرێن و لەبەرچاو بگیرێن:-

یەکەم: ئەو ولاَتانەی کە بێدەنگیان کاریگەری هەبووە لەسەر درێژەدان بە کۆمەڵکوژی.

دووهەم: ئەو ولاَتانەی کە بێدەنگیان کاریگەری هەبووە لەسەر شەرعیەتی کۆمەڵکوژی.

سێهەم: ئەو ولاَتانەی کە لە بن دەستەلاَتیدا بێدەنگیان هەڵبژاردووە.

بەڕاشکاوی دەتوانین ئەوە بڵێین ئەمەریکاو ئەوروپا بە درێژای مێژووی کوردی وەك گەلێکی پەراوێزخراو سەیری کردووەو هەرچی دەرفەتی مێژووی هاتبێتە پێشەوە مافی گەلانی تری بەسەر کورددا داوە.

ئەگەر یەك تۆز هەڵوێستە لەو تاوانانەی سەدام بکەین و لە ڕووی مێژووی و پلەبەندیەوە ئەوا دەبینین ئەنفال و کیمیاوی باران کراین ئەوسا دوای هەموو ئەو تاوانانە سەدام دەستی بۆ کۆیت درێژکردوو لێیدا، دەبینین ڕاستەوخۆو بەبێ دواکەوتن ئەمەریکاو بەریتانیا لەگەڵ هاوپەیمانەکانیان نەوەستان و بە پەلە هێرشی سەربازیان کردە سەر عێراق! ئالێرەدا ئەم هێرشە بەرژەوەندی ئێمەشی تێکەوت

بەوەی هەندێك لەو خاكە داگیركراوانەمان كەوتەوە دەست، كێشەی سەركردایەتی كوردو هەتا زۆرێكیش لە هاولاتیانی ئەوەیە وەك خۆی لە ڕووداوەكان نارِوانن، ڕاستە لێرەدا هێرشەكانی ئەمەریكا بە سودی كورد شكایەوە بەلام ئەگەر بە وردی دیقەتی بدەین ئێمەی كورد بووین بە پاڵپشتی ئەمەریكا بۆ چەسپاندنی ئەو ئامانجەی كە خۆی دەیەویت، ئیتر لەوەگەڕێ ئەمڕۆ سودی بۆ كورد تێدا بووە بەلام لە بنەڕەتدا لەبەر كورد نەبووە، ئەگەر لەبەركورد بوایە دەبوایە پێشتر ئەو هێرشانە بكرایە نەك لە كاتی لێدانی كۆیتدا، بە واتایەكی تر دیسان بیلێینەوە ئەو شەڕە لەبەر خاتری عەرەبی كۆیتی بوو نەك كوردی باشوور. لەگەڵ هاتنە كایەی ئەو جەنگەو ڕزگاربوونەوەی هەندێك لە خاكی كورد تا ئێستەش بەڵگەیەكی نووسراوی ئاشكرا نی یە لەسەر ئەوەیە ئەم خاكە كە ئێستە كوردی لەسەر دەژی و سەركردایەتی دەكات پارێزراوبێت، خەڵكی هەر چاوی لە مادەی ١٤٠و ناوچە دابڕاوەكانە لە كاتێكدا ئەوەی تریش كە هەیە هیچ گەرەنتیەك نی یە بۆ لەدەست دانەوەی جارێكی تر.

سەركردایەتی كورد هەموو هاوزۆزی و هاوخەمی و هاوهەڵویستی خۆی بۆ ئەمەریكاو هاوپەیمانەكانی دەربڕیووە بەلام لەبەرانبەر ئەوەدا كارێكی بەڵگەدارو بڕواپێكراو تا ئێستە لەم نێوەندەدا بوونی نی یە.

ئێستە دەبینین دوو شەڕی سەخت لە جیهاندا هەیە ئەوانیش:

١- ئۆكرانیا

٢- عێراق و سوریا

ئەگەر ئێمە ئەم دوو شەڕە بە نموونەی واقعی و بەراوردكارانە وەرگرین چاكتر نزیكمان دەكاتەوە لە تێگەشتن لە بابەتەكەو سود وەرگرتن لەو واقعبینیەی كە ئێستە بوونی هەیەو قەیرانێكی جیهانی گەورەشە.

هەرچی كێشە لە ولاتانی جیهاندا ڕوودەدات ڕاستەوخۆی ئەمەریكاو هاوپەیمانەكانی و چاودێریان لەسەری هەیەو بەپێی بەرژەوەندیەكانی خۆیان بەژداری تێدا دەكەن، ناكرێت گەلێك قڕان بكرێت و ئەوان چاوی خۆیانی لێ بنوقێنن، لەوەشخراپتر یارمەتی دەری ستەمكارەكەش بن با بەرژەوەندی لەگەڵ خۆیاندا هەبێت.

ئەگەر لە شەرقدا بیانوی نەبوونی تەکنەلۆژیاو تیڤی و ڕاگەیاندنی گشتی هەبوو بێت لای ئەوان پێچەوانەکەی ڕاستە، جگە لەوەی کە عێراق وڵاتێکی لەبیرنەکراو نەبووەو پێشتر ئەوان لێی بێئاگا بوو بێتن، مێژووی داگیرکاری یان ڕزگاری هەرناوێکی لێ دەنرێت ئەوە تا ڕادەیـەك کێشە نی یە بەڵام گوێپێنەدانی گەلێك کە بە ستەم دەخرێتە ژێرخۆڵەوە قاتوقڕ دەکرێت و پاکتاوی هەمە چەشنی بەسەردا دەدەن چەند ئێشی سەخت بێت لە ڕووە فیزیکیەکەوە ئەوا لە ڕووی دەرونیشەوە ئازارەکەی چەند بەرانبەرە، هەربۆیە هەرچۆن لێك بدرێتەوە ناتوانرێت ئەو ڕاستیە بشاردرێتەوە کە لەگەڵ سەدام حسێن دا ئەوروپاو ئەمەریکاو وڵاتانی زلهێزی ناتۆو نەتەوەیەکگرتووەکان بەژداری مەعنەوی و شەرعیەتدان بووە بەو کارە.

ئێستە گەرچی لە بەرژەوەندی کورد دایە شەڕی کورد لەگەڵ دەوڵەتی ئیسلامیدا (داعش) بەڵام ئەم شەڕە ناتۆو چەندەها وڵاتی تر تێیدا بەژدارن، واتە بەهۆی ئەم شەڕەوە نەك چەند پارێزگایەکی کورد لەژێر مەترسیدایە بەڵکو زۆرینەی وڵاتانی سەرزەوی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) بە مەترسی لەسەر خۆیانی دەبینن، واتە ئەگەر لێکدانەوەی جۆر بەجۆری بۆ بکەین ئەوا کورد زیاتر یارمەتی دەری ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانیەتی کە خاڵکی کوردستان و پێشمەرگەو هەموو تواناکانی کورد دژی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) لەکاردایە کەچی تا ئێستەش هێرشی زەمینیان نەکردووە، لە کاتێکدا بۆ کۆیت لە ڕێگەی کەنداوەوە هێرشی زەمینی و ئاسمانی کرد!

ئەوە دەستەی کە لە ڕۆژهەڵاتی ناویندا دەبینرێت دەستێکی بەرژەوەندی و بەگژدانەوەی یەکترو کێشەی ناوخۆییە تا ئەوەندەی دەستێکی مرۆڤایەتی و سۆزی ڕاستەقینە بێت، ئەوەتا وڵاتێکی وەك سعودیە کە خاوەنی هێزێکی گەورەو ئابووری و چەکداریە لە جیهاندا لە گشت ئەو شەڕانەی کە لە ڕۆژهەڵاتدا هەیە بەژداری پێ دەکات و خۆی عەرەبە عەربی پێ دەکوژێت، خۆی مسوڵمانە مسوڵمانی پێ دەکوژێت بەڵام لە شەڕێکی وەك ئۆکرانیادا نابینین ئەم هێزە هاوپەیمانیە عەرەبیانە بتوانن بە فیشەکێك، سەربازێك هەتا بە قسەش بەژداری لەو شەڕەدا بکەن، لە کاتێکدا کێشەی ئۆکرانیا

یەکێکە لەو کێشە قوڵ و سەختانەی کە شایستەی ئەوەیە هەموو دەستێکی هاوکاری بۆ درێژبکرێت بە بڕوای من کە خۆم لەم چەند ساڵەشدا چەندین سەردانی ئۆکرانیام کردووە، ئەو گەلە لەبرساو لە سەرماو بەدەست شەڕەوە دەبینین لەنێوان ئەمەریکاو ڕووسیادا کراون بە بەرد ئاش و دەهەڕدرێن. بە ڕاشکاوی دەتوانین ئەوە بڵێین و وە بەشاهیدی مێژووش هەموو وڵاتانی زلهێزی جیهانی تەنها لە کاتێکدا هاوکاری کورد بوون کە هاوتابووبێت لەگەڵ بەرژەوەندیەکی خۆیاندا! ئەوەش تا ڕادەیەك گەر ئاسایی بێت بەڵام ئەوەی نا ئاساییە لەگەڵ بەرژەوەندی ئەواندا بەرژەوەندیە کوردیەکان پارێزراو نەبووە، متمانەیەکی وا دروست نەبووە کە ئەوەی هەیە کێشەی بڕابێتەوە، چەندین جار بە درێـژای مێژووی خاکی کوردستان ڕزگـارکـراوەو داگیرکراوەتەوە بە پێی بەرژەوەندی گەلان، هەتا ئەو بەرژەوەندیە زۆرجار وڵاتانی دراوسێشی گرتووەتەوە بۆ نموونە ئێران و تورکیا خاکی کوردستانی باشوور وەك وڵاتی خۆیان مامەڵەی پێوە دەکەن و لە ڕووی ئابووریەوە هیچ وڵاتیك بەقەدەر ئەوان سودمەند نەبوون لێی، لە ڕووی سەربازیشەوە هەرکات بیانەوێت بەکاری دەهێنن بۆ کێشەی مەزهەبی خۆیان، وەك ئێستە چەندین هێزیان لە خاکی کوردستاندا دژی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) دەجەنگێن و زۆرجار هەتا لە زمانی پێشمەرگەوە کە خۆیان مامەڵەیان لەگەڵ کردوون لە دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) بە مەترسیدارتریان دەزانن، ئەگەر تورکیاو ئێران پارێزەری خاکی کوردستانن و لەپێناو بەرژەوەندیەکانی کورددا دەجەنگن ئەوا دەتوانن بەبێ جەنگ ئەو خاکەی کوردستان کە داگیریان کردووە بگەڕێننەوە بۆ کوردەکان، بەڵام هەموو ئەم هاوپەیمانیەتیانە هاوزۆزیەکی عاتیفی کاتیە بە نسبەت کوردەوە، ناتوانرێت ئەوە لەبیر بکرێت هەر چەند ساڵ پێش ئێستە ئیران و تورکیا سنورەکانی هەرێمی کوردستانیان تۆپباران دەکردو چەندین قوربانی لێکەوتەوە، هەتا ئاژەڵ و بەستەزمانەکانیش لە دەستیان سەلامەت نەبوون.

هێزە جیاوازەکانی پەکەکە، لەژێر ناوی یەپەگە، یەپەژە، یان هەر ڕاستەوخۆ گەریلاکان کە بەژداری شەڕی دەوڵەتی ئیسلامی (داعش) دەکەن ئێران و تورکیاش لەم شەڕەدا هاوشانیانن ئیتر

ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە ئێران و تورکیا یارمەتی دەری کوردن گەرچی ئەم هاوشانیەش لەبەرژەوەندی کورد بێت بەڵام لەولاوە زیاتر لە بەرژەوەندی ئەوان دایە، کورد لە مێژە وتوویەتی دوژمنی دوژمنەکەم دۆستمە، بەڵام لە بنەڕەدا دوژمنە نەك دۆست و کەوتنەوە ژێر کاریگەری کاتی و عاتفیەوە، ئەوەتا ئەوان هەتا لەم کاتەشدا کە دۆخێکی شەڕوپێکدادانی قورسەو ئامانجی هەردوولاشە هەریەکە ناتوانن دوژمنایەتی خۆیان بشارنەوەو زۆرجار دەبینین دژی هێزەکانی پەکەکە لێدوان دەدەن و ناکۆکیان لە چۆنیەتی بەرەکانی شەڕدا.

ئەگەر بێت و تێڕوانینی ئیسلام بە وردبوونەوە لە دەقە قورئانی و شەرعیە جێگیرەکان وەرگرین لەمەڕ بێدەنگی یان یارمەتی خراپە ئەوا دەقەکان لە ژماردندا نایەن، هەربۆیە دەبینین لە شەرعدا تەنەزولکراوە هەتا لە عیبادەتەکاندا لە پێناو پاراستنی مرۆڤەکاندا، ئەگەر ئەو پاراستنە بە کەمتەرخەمی لە دەربڕینی وشەیەکیشدا بێت یان بێدەنگی بێت ئەوا بەژدار دەبێت لەو تاوانەدا، تەنها کەسانێك تاوانبار نابن کە هیچ دەستەڵاتێکیان نەبووەو بەناچاری بێدەنگیان هەڵبژاردووە کە ئەویش نزیمترین پلەی ئیمانەو هەموو ئەمانە بەدەق لە شەریعەدا سەلمێنراوە.

{ولا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون إنما يؤخرهم ليوم تشخص فيه الأبصار مهطعين مقنعي رؤوسهم} ابراهيم ٤٢

واتە وا گومان نەبەیت کەخوای گەورە بێ ئاگایە لەو زوڵم و ستەمەی کە دەکرێت بەڵکو خوای گەورە سزاکەی هەڵدەگرێت بۆ ڕۆژێك کە چاو تێیدا ئەبڵەق دەبێت (جاری واش هەیە خوای گەورە هەر لە دونیادا تۆڵەیان لێ دەکاتەوە).

ئایەتەکانی قورئان لە باسی ستەمدا زۆر بە توندی مرۆڤەکان بە ئاگا دەهێنێتەوە لە سزای قیامەتی و پێوەری دادگەریشی داناوە بۆ دەستەڵات، دەستەڵاتی دونیای کە مرۆڤەکان داوایانلێکراوە کە پابەندی شەرع و یاسا ئیسلامیەکە ببن گەر بێت و لایاندا لەو یاسا دادگەریە شەرعیانە ئەوا دونیاکە دەبێت بە دۆزەخێکی بچوك بۆیان و دۆزەخی گەورەش چاوەڕوانیان دەکات.

ابراهيم ٤٣ {لا يرتد إليهم طرفهم وأفئدتهم هواء}

خوای گەورە دیمەنی گەورەی تاوانەکەیان وەك فلیم لە دونیادا لە ڕێگەی ئایەتە قورئانیەکانەوە نیشان دەدات کە چۆن لە ترس و خەشمی خوای گەورە.

{وأنذر الناس يوم يأتيهم العذاب فيقول الذين ظلموا ربنا أخرنا إلى أجل قريب نجب دعوتك ونتبع الرسل أو لم تكونوا أقسمتم من قبل ما لكم من زوال وسكنتم في مساكن الذين ظلموا أنفسهم وتبين لكم كيف فعلنا بهم وضربنا لكم الأمثال وقد مكروا مكرهم وعند الله مكرهم وإن كان مكرهم لتزول منه الجبال فلا تحسبن الله مخلف وعده رسله إن الله عزيز ذو انتقام} ٤٤

[٢٣٢٠] حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال حدثني طلحة بن عبد الله أن عبد الرحمن بن عمرو بن سهل أخبره أن سعيد بن زيد رضى الله تعالى عنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من ظلم من الأرض شيئا طوقه من سبع أرضين)بوخاری

بەسە بۆ ئەوەی لەسەرەوە باسمان کرد کە خودی ئیسلام هاتووە بۆ پاراستنی مرۆڤ و ژیری و نەوەو سەروەت و سامانی، وە بەسە بۆ ئەوەی هەر هێزیك بێت و حساب بۆ ئەو ئامانجانە نەکات کە لە پێناویدا هاتووەو پێشێلیان بکات!

ئەوەشی کە دەوترێت ئەوان مسوڵمانن و بەناوی دینەوە ئەو کارانەیان کردووە، هەرگیز دین لەگەڵ ستەمدا نی یە ئیتر بەهەرناوێکەوە بکرێت، ئیسلام هاتووە بۆ هەڵگرتنی ستەم نەك خودی خۆی ستەم بکات، ئیسلام دەق گەلێکی داناوە کە وەك یاسا پەیڕەو بکرێت لە دژی ستەمدا.

لە مێژووداو تا هەنوکە هەموو ئەو پشێوی و ستەمانەی کە کراوە بە هەرناوێکەوە نابێت مرۆڤەکان بەناوەکان هەڵ بخەڵەتێن دەبێت سەیری خودی کارەکەو چوارچێوە شەرعیەکەی بکرێت نەك بە هەرناوێکەوە کرا ئەو تاوانبار بکرێت، بە بڕوای ئێمە ئەوە ستەمێکە لە ناوەکان مەرجیش نی یە ئەو ناوە هەر ئیسلام بێت ئەگەر ئێمە قبوڵی ئەوەمان کرد بە هەرناوێکەوە ستەممان لێکرا ئیتر ڕاستەوخۆ ئەو دینە یان هەر فکرو ئایدۆلۆژیایەکیش بێت تاوانبار بکەین ئەوا نا هۆشیاری دەردەخات بەرانبەر ئەو هێزە، هەتا ئەمە بەجۆرێکی تر ستەمە لەو ناوانە، کەسێك بەناوی ئیسلامەوە ستەمیك بکات و

کەسێکی تریش هەر بەناوی ئیسلامەوە بەجۆرێکی تر بەرپەرچی بداتەوە ئەم دوو کەسە ئیسلام خوازە!

لە ڕاستیدا ئەمە کردنەوەی دەرگایەکی خراپە بەڕووی ستمەکاریدا کە هەر هێزێك بیەوێت ستەم بکات دەتوانێت ناوێکی ئیسلامی پێوە بلکێنێت و ناسنامەی ڕاستەقینەی خۆی ونکات و بەبێ تاوانیش دەربچێت.

هەر ئیسلامیش نی یە کە ستەمی بەناوەوە دەکرێت! هیچ دین و فکرو ئایدۆلۆژیەکی دونیای نی یە کە ستەمگەلێکی بەناوەوە نەکرێت کە پێچەوانەی خودی فکرو ئایدۆلۆژی و واقعەکە بێت.

باشترین بەڵگەش بۆ ئەو ڕاستیانە هەموو ئەو شەڕە ناوخۆیانەیە لەناو خودی گەلانەوە دروست بووە، ئێمە ئەگەر تەنها خودی خۆشمان وەرگرین بە نموونە شەڕی ناوخۆی یەکیەتی و پارتی و دەبێت چۆن لێك بدرێتەوە، هەردوو حیزبی و نەتەوەیی و کوردن، دەبێت بۆ فاکتەرە هەڵەکاندا بگەڕێین یان دژی خودی ناوی کورددا ببینەوە.

جۆریەتی پێکدادانەکان لە مێژوو واقعیشدا یەکجار زۆرن بەناوی جۆربەجۆرو دووبارەبوونەوەی هەمان ناوەوە بەڵام ناکرێت مرۆڤی هوشیار ڕق و دژایەتی بەرانبەر ناوەکان دەربڕێت، دەبێت دژایەتی لە زوڵم و ستەمکاری داگیرکاری و هەر بەرژەوەندیەکی لەسەربنەمای مافی خود نەبێت ببینەوە، نابینین زۆرجار هەر برای دایك و باوکی بەشەڕدێن و لەسەر بەرژەوەندی شەخسی خوێن ڕژاوە، خۆ ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ بنەڕەت و نموونەی هابیل و قابیل وەرگرین برایەك بە دەستی برایەکی تری دەکوژرێت، ئەو هەموو یاسای سزادانە لە قورئان و دەقە شەرعیەکاندا دانراوە خۆ بۆ کافر دانەنراوە بۆ خودی مسوڵمانەکە دانراوە، هەربۆیە ستەم بە پێوەرە قورئانیەکە دەبێت لەبەرچاوبگیرێت و دژایەتی ببینەوە نەك ئەگەر ستەمکارەکە کەسێکی مسوڵمان بوو ڕق و قین بەسەر ئیسلامدا بڕێژرێت، ئیسلام یاسای دەستبڕین و هەڵواسین و بەردبارانکردن و کوشتنەوەی کە داناوە جیاوازی نەکردووە لەوەی کەسی تاوانکار ئەگەر مسوڵمان نەبوو ئەوسا ئەو یاسایانەی بەسەردا بسەپێت نەخێر کەسی تاوانکار هەرکەس بوو سزاکەی بەسەردا دەسەپێنرێت، ئاشکرایە پێغەمبەری درودو سەلامی خوای لەسەر بێت شەفاعەتی کەسێك

کە دزی کردبوو قبوڵ نەکرد لەوەی کە سزای تاوانەکەی بەسەردا نەسەپێت و بە توڕەییەوە دژی ئەو شەفاعەتە بووەتەوەو پێی وابووە ئەگەر فاطیمەی کچیشی دزی کرد دەبێت دەستی ببڕدرێت، کاتێك دەستی دزو خیانەتکارەکان نابڕدرێت و یاسا دینیەکان لە ژێرناوی جۆربەجۆردا بیانوی بۆ دەهێنرێتەوەو پشتگوێ دەخرێت ئەوسا کۆمەڵگە بەم شێوەی لێ دێت کە هەمووی لە دەستی بێدادیەتی! کەواتە دەبێت لەسەر بنەمای ڕەوایەتی ماف و دادگەریە شەرعیەکان کردارەکان بپێورێت نەك عەقیدە.

کۆتایی

تاوانبارکردنی ئەو ناوانەی کە تاوانەکانی بەناوەوە دەکریت یەکێکە لەو ستەمانەی کە گەورەترین کێشەی لە مێژووی مرۆڤایەتیدا هەبووە، زۆرجار کەسەکان شکسی خۆیان هەربەسەر ئەو ناوانەدا داوە کە هۆکاری شکستەکەشیان لاوازی توانای خۆیان بووە نەك ناوەکە، سروشتی زۆرینەش وا بووە هەر بەناو خەڵەتاوە هەتا لە چوارچێوەی خۆشیدا، بۆ نموونە کەسێکی حیزبی مادام لە چوارچێوەی هەمان حیزبدایە لای بەرپرسانی حێزبی پاساو بۆ کارە خراپەکانیشێ دەهێنرێتەوەو پارێزگاریشی لێ دەکرێت لە کاتێکدا کەمتر لە تاوانی ئەو ئەندامانەش لە دەرەوەی حیزبەکەدا زۆرجار شەڕی ڕەگەزی و خێڵەکی و جۆربەجۆری لێ دەکەوێتەوە.

هەربۆیە گرنگە سەیری خودی کارەکان بکرێت و بە کردار پیناسەی ناوو ناوەرۆك بکرێت، چونکە ئاسانە داهێنانی ناو و وە جوانی و بریقەداری ناوەکان، دەبینین زۆرینەی پەیڕەوو پرۆگرامی حیزبی و دەستوری وڵاتان و هەتا فکرو ئایدۆلۆژیە دونیایەکانیش بەناوو پرۆژە جوانن بەڵام کردار شتێکی ترمان پێ دەڵێت، ئیسلامیش وەك هێزێکی ئیلاهی و دەقێکی نووسراوو پارێزراو ڕوون و ئاشکراو لەبەردەستە بەڵام کردارەکان بە دەقەکان دەپێورێت نەك دەقەکان بە کردار، نابینین چەندین مسوڵمان هەیەو خۆی بە هەڵگری ئیسلام و شوێنکەوتەی دادەنێت کەچی لە هەمان کاتدا نە نوێژ دەکات و نە خۆشی لە تاوانە نەفسیەکان دەگێڕێتەوە، نوێژ نەکردن و مەشروب خواردن و بێ ئەدەبی و بەدە ڕەوشی ئەم بابای ئیسلامیە تانەیە بەناو چاوی خۆیەوە نەك نەك دین و دەقە شەرعیەکان، قورئان کردەوەیەکی بە کردەوەی شەیتانی ناو بردووە ئەو ئالۆدەی بووە ئەم شەیتانە بۆ دەبێت لەسەر ئیسلام ماڵ بێت.

عەربێك کە لە جنوبەوە ئێستە دێتە کوردستان با جلی کوردیش لەبەر عەتف و هاوزۆزی کوردان لەبەر بکات بەڵام بەم جل گۆڕینە نابێت بە کورد، پێویستە خەڵکیش ئەوەندە هوشیار بێت سەیری کردارو ناخی کەسەکان بکات نەك جلەکانی.

الحمدلله الذي بنعمته تتم الصالحات